

УНИВЕРЗИТЕТ “СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ”

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ - СКОПЈЕ

ПОСЛЕДИПЛОМСКИ СТУДИИ НА

ИНСТИТУТОТ ЗА ПЕДАГОГИЈА

***КОДЕКС НА ОДНЕСУВАЊЕ НА УЧЕНИЦИТЕ
ВО ОСНОВНИТЕ УЧИЛИШТА***

(МАГИСТЕРСКИ ТРУД)

МЕНТОР:

Проф. д-р Марија Костова

КАНДИДАТ:

Лилјана Илиоска

Скопје, 2012

УНИВЕРЗИТЕТ “СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ”

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ - СКОПЈЕ

ПОСЛЕДИПЛОМСКИ СТУДИИ НА

ИНСТИТУТОТ ЗА ПЕДАГОГИЈА

***КОДЕКС НА ОДНЕСУВАЊЕ НА УЧЕНИЦИТЕ
ВО ОСНОВНИТЕ УЧИЛИШТА***

(МАГИСТЕРСКИ ТРУД)

МЕНТОР:

Проф. д-р Марија Костова

КАНДИДАТ:

Лилјана Илиоска

Скопје, 2012

СОДРЖИНА

1. ПРИСТАП КОН ПРОБЛЕМОТ НА ИСТРАЖУВАЊЕ.....	1
1.1. СОВРЕМЕНИТЕ ОПШТЕСТВЕНИ ПРОМЕНИ, ВОСПИТАНИЕТО И ОБРАЗОВАНИЕТО И УЧИЛИШТЕТО.....	1
2. РЕЛЕВАНТНИ ИСТРАЖУВАЊА.....	8
ПРВ ДЕЛ	
1 ТЕОРЕТСКИ ПРИСТАП НА ПРОБЛЕМОТ.....	12
1.1. ДЕФИНИРАЊЕ НА ПРОБЛЕМОТ И ОСНОВНИТЕ ПОИМИ.....	13
1.2. ЕТИКАТА - НАУКА ЗА МОРАЛОТ.....	13
2. ВОСПИТНАТА ФУНКЦИЈА НА УЧИЛИШТЕТО.....	18
2.1. ПОЈАВА НА ПРОБЛЕМИ ВО ОДНЕСУВАЊЕТО НА УЧЕНИЦИТЕ.....	22
3. КОДЕКС НА ОДНЕСУВАЊЕ НА УЧЕНИЦИТЕ ВО ОСНОВНИТЕ УЧИЛИШТА.....	30
3.1. КОДЕКС НА ОДНЕСУВАЊЕ ВО ОУ"КУЗМАН ШАПКАРЕВ"	31
3.2. КОДЕКС НА ОДНЕСУВАЊЕ ВО ОУ"НЕВЕНА ГЕОРГИЕВА ДУЃА" И ОУ"СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"	32
3.3. КОДЕКС НА ОДНЕСУВАЊЕ ВО ОУ"ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ".....	33
3.4. КОДЕКС НА ОДНЕСУВАЊЕ ВО ОУ"МАРКО ЦЕПЕНКОВ".....	34
3.5. КОДЕКС НА ОДНЕСУВАЊЕ ВО ОУ"ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ".....	35
3.6. КОДЕКС НА ОДНЕСУВАЊЕ ВО УЧИЛИШТА ВО АМЕРИКА.....	36
ВТОР ДЕЛ	
МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕ.....	37
1. ПРЕДМЕТ НА ИСТРАЖУВАЊЕ	38
2. ЦЕЛ И КАРАКТЕР НА ИСТРАЖУВАЊЕТО.....	38
3. ЗАДАЧИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО.....	38

4. ХИПОТЕЗИ.....	39
5. ВАРИЈАБЛИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО.....	40
6. МЕТОДИ, ТЕХНИКИ И ИНСТРУМЕНТИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО.....	40
7. ПОПУЛАЦИЈА И ПРИМЕРОК.....	41
8. СТАТИСТИЧКА ОБРАБОТКА НА ПОДАТОЦИТЕ.....	41
9. ОРГАНИЗАЦИЈА И ТЕК НА ИСТРАЖУВАЊЕТО.....	41

ТРЕТ ДЕЛ

АНАЛИЗА НА ДОБИЕНИТЕ РЕЗУЛТАТИ.....	42
-------------------------------------	----

1. АНАЛИЗА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОД АНКЕТНИОТ ЛИСТ ЗА УЧЕНИЦИ.....	43
---	----

2. АНАЛИЗА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОД АНКЕТНИОТ ЛИСТ ЗА НАСТАВНИЦИ	79
---	----

ЧЕТВРТ ДЕЛ

ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НА ДОБИЕНИТЕ РЕЗУЛТАТИ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО	109
--	-----

ПЕТИ ДЕЛ

РЕЗИМЕ.....	115
-------------	-----

ЛИТЕРАТУРА	120
------------------	-----

ПРИЛОЗИ

Прилог бр.1. Анкетен лист за ученици	122
--	-----

Прилог бр.2. Анкетен лист за наставници	127
---	-----

1. ПРИСТАП КОН ПРОБЛЕМОТ НА ИСТРАЖУВАЊЕ

1.1. СОВРЕМЕНИТЕ ОПШТЕСТВЕНИ ПРОМЕНИ, ВОСПИТАНИЕТО И ОБРАЗОВАНИЕТО И УЧИЛИШТЕТО

Општествените движења довеле до создавање на плуралистичко општество во кое на политичката сцена се појавиле различни концепциско-идеолошки поставени платформи. Нивното функционирање во новонастанатите услови наметнале нови барања пред воспитно-образовниот систем. Слободата на мислењето и изразувањето продира во реалните случувања. Напредокот на културен план го постави барањето за развиена хуманистичка и цивилизациска личност. Сето ова го наметна барањето за формирање на демократска личност. Поаѓајќи од ваквите случувања, педагошката наука прави обиди да го следи современиот тренд на живеење. За таа цел поставува нови барања и цели кои ќе бидат во согласност со современите општествени текови. При тоа се преферира модернизирање на воспитно-образовниот систем во целост. Потребата за промена на образованието во 21-от век е многу важна, ако се имаат предвид брзите промени кои се случуваат во светот и применувањето на тековните современи откритија во секојдневниот живот, како и промената на улогата на традиционалните образовни институции. Училиштата се доживуваат како двигатели на општествените промени и од нив се бара да поставуваат повисоки стандарди и идеали од тие што владеат во заедниците во кои функционираат.

Бурните промени на оваа трансформација одиграле позитивна и негативна улога во самото општество. Општеството како највисок организационен облик на заедницата го губи своето функционално значење, се претвора во имагинарна асоцијација на трансфер на негативни појави и влијанија врз младата личност во

однесувањето во семејството, училиштето и средината.¹ Забрзаниот развој негативно се одразува врз вредносниот систем на светот во кој живееме, етичката, моралната криза е присутна во животот на поединецот и воопшто во општеството и го одредува квалитетот на неговото живеење.

Сегашноста во која живееме и дејствуваме, со сегашните промени и предизвици, не поттикнува на анализирање на третманот и поставеноста, како и ефикасноста на денешното училиште, кое ги одразува времето, потребите и прогресот. Современите светски трендови во образованието, како одговор на крупните општествено-економски промени и брзиот техничко-технолошки развој, ја наметнаа потребата од соодветни промени во поставеноста на училиштето, како основна средина за образование и воспитување.² Современиот начин на живеење бара од училиштата современ приод во воспитно-образовниот процес. За таа цел иновациите во образованието стануваат секојдневие. Разновидните проекти имплементирани во наставата овозможуваат во центарот на истата да се најде ученикот и неговите индивидуални потреби, во сооднос со потенцијалот, интересите и способностите на ученикот. На тој начин традиционалните и стереотипни училишта почнуваат да се трансформираат во современи и динамични, подготвени во секој момент да се менуваат и адаптираат на промените и потребите на општеството. Современото училиште како значаен фактор за изградување на детската личност зазема значајно место во системот на воспитување и образование. Тоа е место на конкретно живеење. Животна заедница во која се води сметка и за стекнување знаења, умеења, навики, и за развој на способности, и за целосно хармонично воспитување на сите особини на личноста.

Училиштата се комплексни организации затоа што извршуваат различни функции. Секако дека првенствено има академска, образовна функција, но покрај неа, од училиштето се очекува да има и социјализаторска функција. Училиштето ги негува постигнувањата на учениците, но и задоволува многу други потреби - од сложени, социјални и емотивни потреби, до основни потреби, како што се топлината и покрив над главата. Всушност, од училиштата се

¹ Друштво na pedagogite na osnovnite ucilista na grad Skopje "Sovremen pedagog", (2005) Odnosuvanje na ucenicite vo osnovното uciliste-istranzuvanje, Skopje: Prosvetno delo, str.3.

² Burke W.K., Kirangiska S., Lazarevska Gj.S., "Sozdavanje sredina za ucenje na 21 vek", Skopje: Proekt za osnovno obrazovanie, 2009, str.9.

очекува да ја задоволат целата хиерархија на потреби, од основните до најгорните - потребата да се знае, да се испитува и да се разбира, и на самиот врв, потребата за самоосвистување.³

Училиштето претставувало и претставува сложен организациски систем и како воспитно-образовна институција се наоѓа пред нови реформски предизвици, што настануваат како резултат на многубројни општествени, економски, демократско-плурални движења и процеси, а исто така, како резултат на историското и културното наследство, посебно во сферата на воспитанието и образованието.⁴ Тоа е институција за организирано воспитување на човекот, сложен, комплексен, динамичен, отворен, целесобразен систем. Според Педагошката енциклопедија: “Училиштето претставува институција чија што основна функција е да ја остварува целта и задачите на воспитанието.”⁵ Училиштето е институција во која воспитната дејност и образовната дејност треба да бидат интегрирани. Денес се повеќе се занемарува воспитната функција на училиштето за разлика од образовната. Д-р Розалина Попова укажува на настанатата состојба која се карактеризира со вредносна, морална и воспитна криза во општеството, а при тоа се повеќе се посочува училиштето како институција која не може да излезе во пресрет на потребите на општеството и потребите на ученикот во денешно време.⁶ Училиштето е слика на општеството, доколку има криза во општеството тогаш ќе има криза и во училиштето. Во услови на транзиција динамичното темпо со кое се одвиваат промените во секојдневниот живот и во сите сегменти на општеството, училиштето останува неподготвено да ја преземе на себе целокупната воспитна улога. Постојат голем број причини кои доведуваат до неосвистување на воспитната улога на училиштата. Според Перо Шимлеша постојат надворешни и внатрешни причини. Во надворешни причини спаѓаат: длабоките промени во семејството, разликата помеѓу некогашното традиционално семејство каде се почитувал зборот на најстариот член, и денешното современо семејство каде воспитната функција е

³ “Namaluvanje na nasilstvoto vo ucilistata – kako da se smenat nestata”, priracnik, programa na aktivnosti: Decata i nasilstvoto, Sovet na Evropa, 2010, str.22.

⁴ Divjakoski, T., (1995), “Kulturata i megjucoveckite odnosi vo vospitno-obrazovnite ustanovi”, Skopje: Prosvetno delo, br.5, str.37.

⁵ Petrova, Gj., E., (2007), “Sovremenoto uciliste i moralното vospitanie”, Stip: Pedagoski fakultet, str.69.

⁶ D-r. Popova-Koskarova, R., (2004), “Metodika na vospitna rabota”, interna skripta na predavanja za studenti od Pedagoski fakultet, Skopje, str.4.

покомплексна и потешка за остварување, семејство каде родителите немаат време за своите деца, семејство каде постои борба за егзистенција и поголем профит. Во внатрешни причини тој ги вбројува преобемните наставни програми, силно изразената интелектуална компонента за сметка на која се занемарува социо-емоционалниот развој на учениците. Јурковиќ како причини за неостварување на воспитната функција на училиштето ги наведува: пренагласената интелектуалистичка ориентација, занемарување на работата со младите во слободното време, застарените методи на работа, неприфаќање на етичките вредности, недоволното методичко образование на наставниците. Проф.Никола Поткоњак причината за занемарување на воспитната функција на училиштето ја гледа пред сè во наставниците, во нивното образование и работа.⁷ Колку воспитната функција ќе биде присутна во училиштето и колку истата ќе се почитува во голема мера зависи од наставникот. Тој е набљудувач, поттикнувач, ги насочува учениците, ја вреднува нивната работа, организатор на работата, но исто така тој е и воспитувач, ги пренесува моралните норми и вредности, влијае врз социјалните односи на учениците, со еден збор претставува пример за идентификација на учениците со него. Личниот пример на наставникот е најдобро воспитно средство. Кај него мора да доминира склад на мисли, зборови и дела. Затоа постојано треба да биде искрен, правичен, вреден, упорен, принципиелен, самокритичен, да располага со високи ментални, емоционални и морални карактерни особини коишто особини треба да ги пренесе на своите ученици.

Познато е дека секое општество е толку силно колку што во него е усвоен определен систем на вредности. Значењето на вредностите во воспитувањето е во тоа што поединецот го прават чувствителен на определени постапки кои се општествено пожелни, а одбивен кон оние кои не се општествено вредни.⁸ Вредностите на определен начин и во определен систем го мотивираат и однесувањето на поединецот, му помагаат да определи што е добро, му го покажуваат вистинскиот пат во животот. Тие се некоја добра определеност, нешто што вреди, што има квалитет, што заслужува добра оценка и што треба да

⁷ D-r.Popova-Koskarova,R.,(2004),”Metodika na vospitna rabota”,interna skripta na predavanja za student od Pedagoski fakultet, Skopje, str.6.

⁸ Gjorgjevikj, J.,(1989),”Ucilisteto i idejno-moralното vospitanie na ucenicite”, Skopje:Prosvedno delo, br.1, str.50.

се следи.⁹ Вредностите се прв и суштествен елемент на човековото живеење, мислење и дејствување. Тие се израз на нашата свест за животот, за односите на луѓето и за нашето однесување. Како општествена институција, училиштето секогаш на определен начин е заинтересирано за општествените проблеми и идејно-моралното воспитување.¹⁰

За да се живее и работи во одреден колектив, помала или поголема социјална или општествена група и средина, потребно е да се воспитува и оспособува личноста на човекот од првите денови од неговиот развиток. Училиштето е место кое обезбедува големи можности да се развиваат меѓучовечките односи кај учениците, преку наставата, слободните ученички активности, детските организации и друштва, преку целокупната активност на наставниците и учениците во училиштето, а тоа се манифестира преку заедништво, хуманост, другарство и преку односите меѓу половите.¹¹ Училишната култура е значаен фактор за напредокот на учениците. Таа се создава, со текот на времето еволуира, се збогатува. Р.Ц.Хавигарст и Б.Л.Нојгартен сметаат дека училишната култура ги опфаќа: материјалните средства, воспитно-образовната програма, кадрите и нивната интеракција, моралните вредности и начелата кои ја исполнуваат училишната ситуација. Училишната култура претставува серија на верувања, вредности и традиции, начини на мислења и однесувања на сите училишни учесници. Бруковер и Ериксон ја дефинираат училишната клима на следниов начин: “Климата или културата е одредена со групните ставови, верувањата, нормите и однесувањата на личностите кои го исполнуваат училишниот систем.”¹²

Секое училиште има нешто што му е својствено, посебна атмосфера, која врши силно влијание врз учениците. Неа ја сочинуваат начините на однесување и комуникација меѓу наставниците, наставниците и учениците, како и меѓу самите ученици, а исто така и структурата на самото училиште како институција, традицијата на училиштето, обичаите, дисциплината, санкциите, постигнатите

⁹ Barakoska A.,(2008), “Vrednostite i obrazovaniето vo uslovi na opstestveni promeni”, Skopje: Godisen zbornik, str. 56.

¹⁰ Gjorgievikj, J.,(1989), “Ucilsteto i idejno-moralното воспитување na ucenicite”, Skopje: Prosvetno delo, br. 1, str. 51.

¹¹ Divjakoski, T.,(1995), “Kulturata i meѓucoveckite односи vo воспитно-образовните установи”, Skopje: Prosvetno delo, br. 5, str. 36.

¹² Georgievski, T., P.,(1999), “Sociologija na obrazovaniето”, Skopje: Filozovski fakultet, Institut za sociologija, str. 257.

резултати, иновациите. Тоа е она преку кое се препознава секое училиште, она што му дава белег на секој поединец, наставник, ученик, со еден збор на секој член на таа заедница. Покрај училишна култура, потребна е и позитивна училишна клима, во која секој член на образовниот процес ќе се чувствува пријатно и релаксирано во изведувањето на секојдневните обврски. За да едно училиште има добра клима треба да има воспоставено уредна и пријатна средина за работа, систем на вредности и систем на наградување, атмосфера на ред и дисциплина, добра соработка со родителите, позитивни ставови кај персоналот, систем на донесување и спроведување на одлуки и систем на отворени и чесни комуникации.

Во секоја заедница, па и во училиштето има определени норми, правила кои се очекува да се почитуваат од страна на секој член на таа заедница. Но, се почесто денес се јавуваат девијантни поведенија кои во значителна мера отстапуваат од општествените норми на таа заедница и предизвикуваат општествена реакција на неодобрување. Покрај овие околности, на начинот и интензитетот на општественото реагирање влијае и начинот и значењето кое во дадената општествена заедница и се придава на нормата која е нарушена. Потешкотиите при определувањето на девијантноста доаѓаат и од нејзината релативност која што е културолошки детерминирана. Девијацијата е определена од културата, која се менува во текот на времето и се разликува од општество во општество. Она што во едно општество или во една епоха е сметано за девијантно, во друго општество или епоха може да стане дури и норма.¹³

Со поаѓањето на училиште, детето влегува во нова средина во која треба самостојно да се снаоѓа. Во таа нова средина децата влегуваат со одредени знаења, вредности стекнати преку телевизијата, радиото, печатот, како и преку средината во која растеле. Училиштето не смее да ги занемари тие нивни знаења, кои можеби отстапуваат од општествените вредности, туку напротив тоа треба да ги земе во предвид сите промени за кои се заинтересирани младите, да ги подготви да се соочат со новонастаната ситуација, да ги насочи кон позитивните вредности и норми, како и да ги поттикне кон стекнување на нови знаења,

¹³ M-г.Nikolovski,K.(2007), "Nasilstvoto meѓu ucenicite", Bitola:Nacionalna ustanova-Univerzitetska biblioteka"Sv.Kliment Ohridski", str.16.

развивање на нивните способности и оспособување за самостојно донесување на одлуки. Доколку детето не успее да се снајде во таа нова средина, ако не успее да соработува со другите деца, ако дојде до непријателство или потценување од страна на другарите, според Рот, тоа може да доведе до формирање особини како што се плашливост или срамежливост или спротивни на нив особини како што се агресивноста и претераното тежнение за истакнување.¹⁴ Според тоа, постојат два вида на однесување кај учениците кои имаат проблем во воспитувањето, т.е. чие поведение отстапува од вообичаеното, и тоа: агресивно однесување кое што е пораспространето, и повлекување на учениците во себе, кое што однесување пак, е поопасно за правилно формирање на личноста бидејќи е подолготрајно и потребна е помош од стручни лица. За да училиштето биде место каде се развиваат и формираат личности, потребно е примена на позитивна дисциплина во одделението. Преку креирањето на позитивна дисциплина се влијае на негувањето на позитивната димензија на личноста на ученикот како и на развојот на воспитната функција на училиштето.¹⁵

Во училиштето секојдневно потребно е да се врши следење на однесувањето на учениците и да се запознаваат со правилата - Кодексот на однесување во училиштето. Како резултат на сето ова се наметнува потребата од спроведување на истражувањето “Кодекс на однесување на учениците во основните училишта”.

¹⁴ M-г.Nikolovski,K.(2007), “Nasilstvoto meѓu ucenicite”, Bitola:Nacionalna ustanova-Univerzitetska biblioteka”Sv.Kliment Ohridski”, str.18.

¹⁵ Kostojcinovska,G.,(2005), “Kreiranje na pozitivna disciplina vo oddelenieto”, Vospitno-obrazovni funkcii na preducilisnoto i na osnovното образование vo sovremeni uslovi., str.220.

2. РЕЛЕВАНТНИ ИСТРАЖУВАЊА

Истражување на овој проблем било извршено од страна на Друштвото на педагози во основните училишта во 2005 година, на ниво на град Скопје. Тие го проучувале однесувањето на учениците од VII одд. и дошле до заклучок дека однесувањето на учениците доживува коренити промени, се почесто е незадоволството и неправилното однесување на учениците. При тоа се препорачува заемно дејствување и соработување на сите воспитни фактори - семејството, училиштето, средината, за создавање поволни и оптимални услови во развојот на воспитувањето на однесувањето на учениците.

М-р Гордана Тасева го разгледува проблемот околу непостоењето на училишен кодекс во училиштата и за таа цел извршила истражување во 2007 година, со предмет “Од ученички до училишен кодекс на однесување”. Целта на ова истражување е да се утврди степенот на ефикасноста од поставувањето и почитувањето на кодексот на однесување од страна на учениците, наставниците, родителите и останатите во училиштето.

Во 2007/08 година во 21 средно училиште во град Скопје започнал проектот „Спречување на насилството кај средношколците во градот и развивање на меѓусебна доверба”, со основна цел да се воспостават училишни процедури за превенција и интервенција при насилно однесување како и поврзување на учениците од различно социо-културно и етничко потекло, во и меѓу училиштата, преку заедничка работа на темата справување со насилство. Проектните активности биле организирани во форма на работилници, структурирани во неколку фази: подготвителна фаза, фаза на селекција, фаза на истражување, фаза на акција и фаза на промена. Учесниците во овој проект, учениците, наставниците, директорите, поттикнати од желбата за создавање услови за непречен развој на потенцијалите на младите луѓе, посветени на принципите на почитување и заштита на човековите права и достоинството на индивидуите, врз основа на искуствата и истражувањето, усвоиле Декларација за ненасилство во средните училишта на град Скопје. Со Декларацијата, тие се согласиле:

- секој да ги почитува и штити правата на другите;
- возрасните се должни да создадат услови за безбедна околина за развој на потенцијалите на учениците;
- спроведување јасна политика на нетолеранција кон насилното однесување;
- отворено признавање за постоење на насилно однесување;
- заедничко дефинирање на проблемот;
- преземање одговорност на сите фактори во училиштето за справување со насилното однесување;
- да се донесе план за превенција од насилно однесување;
- план за интервенција при насилно однесување во кој ќе се дефинираат улогите и одговорностите на членовите на училишната заедница;
- вклучување во обуки, проекти, активности за превенција од насилното однесување;
- изготвување на правилник во кој ќе се дефинира насилството и формите на насилство;
- зајакнување на мерките за санкционирање и мерките за помагање и справување со насилството;
- јакнење на атмосферата за соработка меѓу учениците и
- развивање поголема соработка на училиштата со социјалните институции.

Експертскиот тим на Алгоритам центар во соработка со тимот на Бирото за развој на образованието извршиле истражување за иницијалната состојба со насилството во основните училишта во Македонија во учебната 2008/2009 година. Ова истражување прави анализа на актуелната состојба во училиштата преку идентификација на различните форми на насилство, превенцијата на формите на насилство, фреквенцијата, времето, местото каде што се случува насилното однесување, причините за тоа однесување и релациите на кои се случува насилното однесување наставник-ученик, момче-девојче, меѓуетничко насилство итн. Со истражувањето биле опфатени 1240 седмоодделенци од училишта од централното подрачје на градот Скопје, како и од неговите периферни општини, училишта од други градови и училишта лоцирани на село. Во примерокот се застапени и училишта што се еднојазични и најмалку двојазични. Бил изработен прашалник кој барал од учениците да се искажат за тоа како ја разбираат и дефинираат појавата на насилно однесување и што

предлагаат за намалување/спречување на таквото однесување. Резултатите кои се добиени од ова истражување укажуваат на тоа дека учениците имаат потреба од заштита од насилното однесување, за кое се свесни дека е дел од нивното секојдневие. Најчестите начини за справување со насилството се дополнителен надзор и дисциплински мерки, иако искуството покажува дека овие начини на контрола и надзор вродуваат секогаш со нови форми на отпор. Овие начини самите се на некој начин насилство и се надоврзуваат на кругот - насилството секогаш раѓа насилство. Причини за насилното однесување во голем дел се: непознавањето, предрасудите и стереотипите за другиот. Во таа насока потребно е воспоставување на програми кои ќе се темелат на почитување на различностите, емпатија и критичко размислување наместо на дисциплинирање и контрола. Потребно е заедничко дефинирање на насилното однесување, преземање одговорност и учество на сите членови на училишната заедница во креирањето и спроведувањето превентивни мерки и мерки за справување со насилното однесување. Воспоставување на национална програма, процедури и механизми за превенција и справување со насилното однесување во училиштата, развивање училишна политика, како и поголема соработка на училиштето со локалната заедница, други институции и организации, со цел овозможување целосна општествена грижа и заштита на правата на децата.¹⁶

Во училиштата кај нас во тек е спроведување на проект, програма за превенција на насилно однесување, која треба да биде приоритетна цел во годишната програма за работа на секое училиште и во која треба да учествуваат сите членови на училишната заедница. Целта на оваа програма е да се поддржат училиштата во креирањето на училишна политика за насилно однесување и клима на ненасилство, да се развијат протоколи и процедури за идентификација и третман на насилното однесување во училиштето, а сето тоа би влијаело да се создаде и безбедна училишна средина.

На почетокот на минатата година било спроведено истражување од тим на Здружението за безбедносни истражувања и едукација, во кое учествувале 549 ученици од трета година во средни училишта на ниво на град Скопје, наставниот кадар, психолозите и директорите. Според резултатите, 48% од учениците одговориле дека се чувствуваат безбедно во училиштето, додека 17%

¹⁶ www.unicef.org/tfymacedonia/MK_Studija_zn_nasilstvo.pdf

небезбедно, а останатите 35% од испитаниците донекаде безбедно. Или 50% од учениците сметаат дека во училиштето се присутни безбедносни ризици како што се кражби на лични предмети, вандализам, насилство, тепачки, носење оружје, конзумирање алкохол и наркотици, непочитување, корумпирани наставници, протекции итн. Според 42% од учениците, училиштето е добар амбиент за девијантно однесување. Во врска со тоа дали персоналот е обучен за препознавање на безбедносните ризици, припадниците на менаџментот во 39 случаи одговориле потврдно, а во 61% негативно. Мотивите за истражувањето биле зачестените случаи на насилство во средните и основните училишта во Скопје и останатите градови во државата.

Истражувачите од Платон, центар за истражување и развој на образованието во Холандија, на Универзитетот Лајден, спровеле програма на однесување, *Се однесуваме* (Behave), во првите две или три години од средното образование, со цел да се зајакнат социјалните вештини на учениците и да се изготви Кодекс на однесување. Програмата била спроведена во 26 училишта, притоа користејќи прашалници за учениците, наставниците, како и разговори со членови од менаџерските тимови на училиштата кои биле вклучени во оваа програма, три пати во период од два и пол месеци. Со одговорите кои ги дале учениците се покажало дека оваа програма не влијае врз нивното однесување, односот помеѓу саканото и несаканото социјално однесување останало исто во текот на студијата. Посебно треба да се истакне недостатокот од посветување внимание на кодексот на однесување. Истражувачите од Платон со ова истражување констатираат дека поголем акцент треба да се стави на водечката улога на наставникот како и тоа да се спроведуваат во училиштата кодекси на однесување бидејќи се од суштинско значење ако се сака да се има некаков ефект.¹⁷

¹⁷www.news.leiden.edu/news/behave-shows-little-effect.html

ПРВ ДЕЛ

I ТЕОРЕТСКИ ПРИСТАП НА ПРОБЛЕМОТ

1.1. ДЕФИНИРАЊЕ НА ПРОБЛЕМОТ И ОСНОВНИТЕ ПОИМИ

1.2. ЕТИКАТА - НАУКА ЗА МОРАЛОТ

Во секојдневниот живот се јавуваат различни ситуации поврзани со етиката како наука и моралот како предмет на нејзино изучување. Етиката се занимава со животните вредности на луѓето, со тоа како луѓето избираат добри цели и како се застапуваат за тие цели во живеењето. Ги истражува оние човечки намери и дејства кои можат да се мерат како добри или лоши - добрите се следат и се извршуваат, а злите се критикуваат и се избегнуваат.¹⁸ Етиката е код на морални принципи и вредности кои го насочуваат однесувањето на поединецот или групата кон почитување на тоа што е правилно или погрешно.

Етиката како наука за моралноста, поставува и предлага морални норми за подобрување и унапредување на односите меѓу луѓето, одредени морални својства, категории и норми, морални правила и начела, морални идеали, според кои луѓето треба да живеат. Станува збор за норми на човекот како средства со помош на кои се остваруваат етичките идеали и со помош на кои се образложуваат и формулираат разновидните конкретни должности на човекот.¹⁹

Етиката му го покажува на човекот правиот пат во животот, онаа насока која треба постојано да ја следиме и да внимаваме да не скршваме од неа. Таа инсистира дека треба да бидеме добродетелни, да внимаваме и да се грижаме, да имаме љубов и да помагаме. Етиката е наука за моралот, за човечкото дејствување кое го следи Доброто и го избегнува Злото. Така живееме правично и го унапредуваме живеењето, стануваме вистински личности, блиски на сите, а пред се пријатели на самите себе. Тоа е целта на сите добри луѓе.²⁰

Се чини дека секоја уметност, вештина и метода, подеднакво и секоја пракса и секое волево определување - стремат кон нешто добро, според тоа, доброто е убаво определено како нешто кон кое се се устремува.²¹

¹⁸ Temkov, K., (2004), "Etika za gimnazisko obrazovanie", Skopje: Prosvetno delo, str. 6.

¹⁹ Petrova, Gj. E., (2007), "Sovremenoto uciliste i moralното vospitanie", Stip: Pedagoski fakultet, str. 40.

²⁰ Temkov, K., (2010), "Etika za VI oddelenie", Skopje: Ministerstvo za obrazovanie i nauka na Republika Makedonija, str. 5.

²¹ Aristotel, (2003), "Nikomahova etika", Skopje: Izdavacki centar Tri, str. 61.

Етиката како теорија на моралот, која го испитува моралот, неговите цели, смисла, извори и засновувања, основните критериуми за морално вреднување и одржување на моралните намери и на човечкото постапување е наука за која доброто дело е главна цел. Доброто и злото како поими околу кои се се врти во етиката, му даваат смисла на моралот, секоја постапка во моралот е нешто добро или зло. Доброто се определува само од себе, според неговата висока вредност и според животната и лична потреба од него. Тоа се определува како нешто што се посакува или е потребно или како нешто за чие извршување се дадени морални норми, или како елемент кој создава исправен живот или среќа. Злото се определува како нешто негативно и она што нема етичка вредност, како она што се избегнува, она што ги отфрла моралните норми, или како елемент кој создава лош живот и несреќа за луѓето и за оној што го прави.²² Детето не знае што е добро и другите му кажуваат што да прави. Најпрво тоа се наложи за извршување, потоа совети, потоа настапува уверувањето на младата личност што е подобро да се прави, па следува разговарање со неа за нејзиниот избор, и конечно доаѓа времето кога секој пораснува и се развива толку колку што самиот треба да решава за своите постапки.²³

За да може личноста да се однесува во согласност со моралните норми и принципи тие треба да станат нејзини уверувања. Прва фаза во формирање на морални уверувања е добивање морални сознанија. Учениците усвојуваат знаења за тоа што е морално, а што не е, кои се морални норми на однесување во некоја животна и работна ситуација, кои се законски, а кои конвенционални морални норми, какво значење има почитувањето на моралните норми и принципи во животот на човекот и сл. Втората фаза во моралното уверување е кога моралните сознанија ќе се сфатат и ќе се прифатат како исправни, точни, реални, објективни и корисни за секој човек. Оваа фаза е услов да се премине на третата фаза, кога личноста, сознаените, сфатените и признаените морални норми и принципи ги трансформирала во свои лични ставови и во практичниот живот се однесува во согласност со нив. Доколку сфатените морални норми и принципи не се трансформираат во морални ставови и морално однесување во практиката, процесот на моралното воспитување се прекинува и нема никакви

²² Temkov, K., (2004), "Etika za gimnazisko obrazovanie", Skopje, Prosветно дело, str. 41.

²³ Temkov, K., (2004), "Etika za gimnazisko obrazovanie", Skopje, Prosветно дело, str. 46.

резултати. Во таков случај, сите активности што се преземени во процесот на моралното воспитание се попусти.²⁴ Според тоа личноста ќе биде подготвена во секоја ситуација да се однесува во согласност со своите морални уверувања, морално ќе се однесува и дејствува тогаш кога моралните сознанија ќе станат дел од нејзината свест.

Воспитанието е неизбежен дел од животот на човекот. Тоа е вметнато во сите облици и начини на општеството и човековото делување, содржано во сите односи кои во една човечка заедница се воспоставуваат. Воспитанието е поврзано со една од суштинските одлики на човекот и општеството, со условите на нивната егзистенција и есенција, со работата.²⁵ Воспитанието и образованието претставуваат социјална и човекова дејност која што има значајна улога во животот и на општеството и на поединецот. Во современиот свет на постојани промени, иновации, развиена наука и технологија, основна задача на воспитанието и образованието е да го оспособи и да го подготви човекот за живот.

При обликувањето на една личност големо значење има моралното воспитание, развивањето на морална свест кај човекот, чувства и интереси, волја и карактер. Тоа претставува срж и една од најосетливите компоненти на секоја концепција на воспитание. Моралното воспитание е процес на морално формирање, морално обликување на личноста, процес на формирање на поединецот и општествената личност. Тоа е процес на формирање на моралните квалитети на човекот, неговата морална свест, погледи и ставови, развивање на морални чувства, позитивни својства на волјата и карактерот, формирање на вештини и навики на морално однесување и делување во одредено општество во согласност со прифатените морално-етички концепции.²⁶ На моралот може да се гледа како на една од нормативните форми на човечкото дејствување, со различен степен на обврзност во извршувањето на нормите. На моралот може да се гледа и како на еден од димензиите на човечкото постоење и однесување, еден од најзначајните елементи на сознанијата за човекот.

²⁴ "Funkcijata na ucilisteto vo formiranjeto na moralnite vrednosti kaj ucenicite", (2004), Skopje, Vospitni krstopati, br.78/79, str.31

²⁵ Đorđević, J., Potkonjak, N., "Pedagogija", (1990), Beograd, str.4

²⁶ Petrova, Gj.E., (2007), "Sovremenoto uciliste i moralното vospitanie", Stip: Pedagoski fakultet, str.41.

Моралните определби зависат од специфичностите на епохата, од конкретниот простор, од околностите на живеењето на луѓето од социјалните, политичките и од духовните тенденции. Луѓето настојуваат да се изразат морално, да има добра етика насекаде околу нив и да живеат во добри меѓучовечки односи. Има безброј морални норми за односите меѓу луѓето и за постапката на личноста спрема другиот човек. Речиси секоја норма посочува како треба да се однесуваме кон другиот или дека треба да избегнуваме да правиме нешто лошо.²⁷ Суштината на моралот е препознавање на она што е добро, сакање на доброто и добро постапување, како и откривање, критикување и отфрлање на злото.²⁸

Убавината на човековото однесување или етикецијата содржи правила за однесување во општеството. Тоа се низа обичаи, принципи и норми на однесување кои се очекува луѓето да ги направат во општеството. Со етикецијата личноста се претставува себеси, ги покажува својата изграденост и култура.²⁹ Почитувањето на тие правила, принципи, норми е неопходно за благопријатен опстанок и развоток на заедницата. Тие за личноста имаат надворешно значење на нешто наметнато, но за општеството имаат смисла на нешто внатрешно, суштинско и нужно.

Моралните вредности и постапки се многу значајни и овозможуваат луѓето добро да се согласуваат и добро да се однесуваат. Од нив извира желбата за етичко однесување, која е основа на моралот и претставува почитување на значењето на моралот за човековото живеење, односно стремеж на човекот да дејствува добро, правилно, праведно, чесно. Спротивните цели и однесување - како нетолеранција, немање грижа, непомагање, несоработување, неразбирање - значат отфрлање на етиката и прифаќање на насилството, злобата, непријателството. Преку избирањето на доброто и соодветното правилно дејствување се мерат намерите и постапките на луѓето. Тоа се нарекува добро однесување.³⁰

²⁷ Temkov, K., (2004), "Etika za gimnazisko образование", Skopje: Prosvetno delo, str. 223.

²⁸ Temkov, K., (2010), "Etika za VI oddelenie", Skopje: Ministerstvo za образование i nauka na Republika Makedonija, str. 7.

²⁹ Temkov, K., (2004), "Etika za gimnazisko образование", Skopje: Prosvetno delo, str. 245.

³⁰ Temkov, K., (2010), "Etika za VI oddelenie", Skopje: Ministerstvo za образование i nauka na Republika Makedonija, str. 43.

Луѓето од секогаш имале интерес за убаво однесување. Животот се одвива според одредени навики, обичаи и традиции за убаво и правилно однесување. Тоа создава слика и трага за одразот на едно време и место. Она што е правилно и убаво за една средина, за друга може да не е. Сепак, во повеќето земји во светот владеат универзални правила за убаво однесување. Динамичниот живот, постојаното трчање, обврските, амбициите и аспирациите на луѓето се мотив тие да заборават на убавото однесување. Во комуникацијата со другите, поради претходно наведените причини, знаеме да избувнеме, да кажеме некој навредлив, недоличен збор. Често еден убав или лош збор знае да расипе или да поправи се, да се преминат сите граници, да се разгори огнот. Однесувањето е ланец кој ги поврзува луѓето. Убавото однесување е комплекс на разновидни елементи на една личност. Девијации во однесувањето на луѓето се случуваат како резултат на желбата за успех, за профит, кариера, моќ, власт, доминантност над другите.

2. ВОСПИТНАТА ФУНКЦИЈА НА УЧИЛИШТЕТО

Училиштето е една од најкорисните дејности што ги измислило човештвото. Секое дете треба да израсне, да научи многу нешта за животот, да се образува и да се опреми со разни знаења, да се оформи како личност. Од раѓањето па се до зрелоста за тоа треба да се грижат сите, и родителите, и целата заедница. Училиштето е втор дом за децата, бидејќи во него го минуваат голем дел од денот, се дружат со врсниците, заедно се развиваат, стануваат другари и ги научуваат најважните знаења и вештини кои ќе им требаат во животот и во работата. Учењето е многу важно за децата и од нив се очекува добро однесување во училиштето. Некои добри постапки се поврзани со наставата, други со односот со другите ученици, а трети со правилното поведение во училиштето.³¹ Училиштето е институција во која младата личност почнува да ги добива првите целосни и системски знаења, способности и навики. Тоа е педагошка, културна и социјална заедница на учениците, наставниците, родителите и сите други кои придонесуваат за реализација на нејзините програмски содржини. Има за цел на учениците да им ги пружи потребните знаења, умеења, навики и ставови потребни за живот и понатамошно делување. Основна задача на училиштето е да го осигура континуираниот развој на учениците како духовни, интелектуални, телесни, општествени и пред сè морални суштества со нивните способности и наклонетости.³²

Темков во Етика за VI одд. истакнува дека доброто однесување на учениците во училиштето значи тие да го чуваат училиштето и имотот, да ги почитуваат наставниците, да учат и да го почитуваат знаењето што е здобиено низ целиот свет и да им се помага на другите да учат. Тој исто така истакнува дека сите деца имаат иста цел во училиштето, а тоа е да израснат во зрели личности, кои ќе можат да работат добро и правилно да се однесуваат.

³¹ Temkov, K. (2010), "Etika za VI oddelenie", Skopje: Ministerstvo za obrazovanie i nauka na Republika Makedonija, str. 50.

³² Petrova, Gj. E., (2007), "Sovremenoto uciliste i moralното vospitanie", Stip: Pedagoski fakultet, str. 71.

Во современото општество сè поголем проблем не само во училиштето, туку и за семејството и општеството воопшто претставува агресивното однесување. Последните години сè повеќе се прекршуваат поставените правила на однесување, сè почесто е присутна појавата на насилничко - агресивно однесување од страна на учениците, кое се манифестира како на училиште така и надвор од него.³³ Зголеменото агресивно однесување кај младите и големите општествени промени ги измешаа вредностите за добро и лошо. На конфликтните ситуации не треба да се гледа како на битка на спротивставени страни, на нешто што мора да ги наруши меѓусебните односи, туку како на нешто што претставува предизвик и нуди можност за подобрување на меѓусебните односи, бидејќи тие се дел од нашиот секојдневен живот, па така и од училишната средина каде се изведува воспитно-образовниот процес. Проф. Емилија Прчкова во нејзината статија „Микропедагошки аспекти на конфликтните ситуации во училишната“, зборува за конфликтните ситуации во училишната, за причините кои доведуваат до појава на такви ситуации: „Конфликтните ситуации во училишната се јавуваат како последица на различни причини: искривени убедувања, проблеми со меѓусебното вреднување, фрустрација, различни критериуми, конфликтни ставови и нивна емоционална придружба, погрешни проценки, непознавање на себеси, страв, напнатост, предрасуди, нетолерантност, а понекогаш и недостаток на смисла за хумор, што го оневозможува правилното сфаќање на пораките.“³⁴ Секој конфликт е различен и потребно е различно да се пристапува кон негово разрешување. Потиснувањето, избегнувањето, игнорирањето на конфликтот не претставува негово решавање. Напротив, потребни се индивидуални разговори со учениците, примена на советодавна работа со учениците како и советодавна работа со родителите.

Во рамките на проектот Партнерство за безбедни и сигурни заедници, организиран од УНДП, а реализиран од НВО „Женска Акција“, спроведно е истражувањето „Училиштето безбедно и сигурно место“. Главната цел на проектот е да се побуди интерес за училишното насилство во јавноста, надлежните институции како што се училиштата и државата во целост, бидејќи

³³ Ivanovska, G., (2007), „Agresivnoto odnesuvanje kaj decata od ucilisna vozrast“, br.114, str.12

³⁴ Prckova, E., (2007), „Mikropedagoskite aspekti na konfliktните situacii vo ucilnicata“, br.117/118, str.16.

се работи за мошне актуелен проблем, кој често се запоставува и маргинализира. Во фокусот на проектот се насилнички случувања меѓу учениците во училиштата како една од највидливите форми на манифестирање на агресивност, физички напади, навреди и омаловажување меѓу врсниците, помалите и постарите ученици, како и меѓу ученици и млади дојдени надвор од училиштето. Истражувањето било извршено во шест средни училишта на територијата на општина Гази Баба во град Скопје. Групата на ученици за анкетирање била формирана по случаен избор, вкупно 176 ученици.³⁵ Заклучоците од истражувањето биле: насилните случувања во училиштата се недоволно пријавувани и регистрирани, потребно е ангажирање на граѓанскиот сектор за истражување на поважните појави поврзани со воспитувањето и однесувањето на младите. Младите се соочуваат со ерозија на моралот, која значи напуштање на општоприфатените вредности и норми, но позитивен момент е мотивираноста на учениците да се справат на позитивен начин со насилството меѓу нив и нивните другари во средината каде треба да се примерни. Истражувањето покажало дека потребно е да се разработат правила и службена статистика со цел оваа појава да стане видлива во општеството и како таква да биде превенирана.³⁶

Училиштето треба да се насочи кон градење на одговорна, чесна, хумана, совесна, искрена личност. Сегашната задача на училиштето е воспитување и образование на младите. Воспитанието се заснова на изградување на складна, хармониски млада личност па оттука се остваруваат интелектуални, морални, естетски, работни и физички компоненти на развојот на личноста.³⁷ Во секое училиште неопходно е да се изработи посебна програма за воспитна работа, како и да се создаде позитивна клима за правилен развој на младата личност. Училиштето ги подготвува учениците за живот, ги соочува со реалноста, им помага да станат свесни за факторите кои доведуваат до такви конфликтни ситуации, ги оспособува да умеат да се справат со нив и да ги надминат, а во сето тоа големо значење има улогата на наставникот. Улогата на наставникот е детерминирана од потребите и барањата на личноста, односно од потребите и барањата кои ги носи новото време. Современото општество бара инвентивни, креативни и одговорни наставници. Покрај пренесување на знаења, тој ги

³⁵ "Učilisteto sigurno i bezbedno mesto" priracnik, (2008), Skopje: Zenska Akcija, str. 14.

³⁶ "Učilisteto sigurno i bezbedno mesto" priracnik, (2008), Skopje: Zenska Akcija, str. 28.

³⁷ Petrova, Gj.E., (2007), "Sovremenoto uciliste i moralното vospitanie", Stip: Peadgoski fakultet, str. 71.

пренесува моралните норми и вредности, ги развива механизмите на групен живот и работа, комуникацијата, соработката, пријателството и другарството, толеранцијата. Може да кажеме дека улогата на наставникот е воспитување на личноста. Успешноста во тоа зависи од воспоставениот однос меѓу наставникот и ученикот. Една од постапките и техниките кои помагаат во разрешување на одредени несогласувања, појава на конфликтни ситуации во училиштето е примената на реституцијата. Зборот реституција доаѓа од латинскиот збор *restitutio* што значи: обновување, преобразба, надомест. Реституцијата му помага на наставникот да го пренасочи ученикот кон самодисциплина, можност на ученикот да ја поправи својата грешка, да го поправи своето однесување и да ја развие самодисциплината. Претставува клуч за конструктивен, хуман, човечки пристап при воспитувањето на младите.³⁸ Во современото училиште современиот наставник би требало да ги има следните улоги: улога на дијагностичар на иницијалната состојба, улога на планер и подготвувач на наставата и воннаставните активности, на поучувач, оценувач на постигнатите знаења на учениците, креатор и регулатор на социјални интеракции, улога на раководител на паралелката, иноватор на сопствената работа, пример на позитивна личност.³⁹

³⁸ Popova-Koskarova, R., (2004), "Metodika na vospitna rabota", Skopje: interna skripta na predavanja za student od Pedagoski fakultet-Skopje, str.22.

³⁹ Petrova, Gj.E., (2007), "Sovremenoto uciliste i moralното vospitanie", Stip: Pedagoski fakultet, str.74.

2.1. ПОЈАВА НА ПРОБЛЕМИ ВО ОДНЕСУВАЊЕТО НА УЧЕНИЦИТЕ

Проблемите во однесувањето на учениците според Светлана Пандиловска, можат да произлегуваат од самите ученици, од наставниците како и од училиштето. Меѓу проблемите кои произлегуваат од учениците се вбројуваат: барање и добивање внимание, лошо мислење на ученикот за себе, неприспособливост на учениците, нивните индивидуални карактеристики, како и влијанието на социјалната група.⁴⁰

Секој човек има потреба од внимание, има потреба да се чувствува сакано, значајно и почитувано. Така и децата имаат потреба од поврзаност и љубов пред се од родителите, како би се чувствувале сигурни, заштитени и би го развиле чувството на доверба. Оние деца кои што живеат во хармонични семејства, растат и се развиваат во средина во која се опкружени со љубов и внимание, тие деца и надвор од нивниот дом се претпоставува дека ќе бидат отворени кон другите, искрени, ќе знаат да сакаат и почитуваат и ќе бидат сакани и почитувани. Меѓутоа, доколку детето живее во семејство каде што е занемарено, во семејство каде неговите желби и потреби не се почитуваат, не се почитува неговата личност, тоа ќе научи вниманието кое му е потребно да го привлече со агресивно однесување, попречување на другите, непочитувајќи ги туѓите потреби и желби, бидејќи и неговите не се почитувани. Родителите можат да им помогнат на своите деца како да се соочуваат со своите чувства, како да го редуцираат или минимизираат агресивното однесување. Однесувањето, вредностите и ставовите на родителите имаат големо влијание на децата. Ако родителите се однесуваат агресивно, децата ќе го прифатат нивниот модел или ако родителите го одобруваат агресивното однесување, тогаш децата и ќе го развиваат таквиот начин на однесување. Родителите имаат право и обврска навреме да бидат информирани за успехот, однесувањето и за се друго што е во врска со нивните деца, што се случува за време на нивниот престој во училиште. Средбите помеѓу

⁴⁰ Pandilovska, S., (2007), Fenomenot na disciplinata, Griza za potrebite na decata, Prosveten rabotnik, br. 948, str. 10

родителите и наставниците позитивно влијаат и за родителот, и за наставникот, а најмногу за учениците. Денес во овој современ начин на живеење родителите треба да бидат што поприсутни во училиштето, иако голем дел од нив сеуште сметаат дека едукацијата на нивните деца е работа на училиштето и тие не треба да се мешаат во тоа. Родителите треба да бидат во тек со работата и развојот на децата, да ги согледуваат потешкотиите и навремено заеднички да се спречуваат одредени девијантни појави. Покажаниот интерес, грижа и внимание од страна на родителите дава чувство на важност кај детето. Присуството на родителите во училиштето, учеството во разни акции, овозможува во училиштето да има пријатна атмосфера за учениците и да биде прифатено како нивни втор дом.

Учениците кои постојано доживуваат неуспех во училиштето, кај нив се развива чувство на безвредност, неспособност и обесхрабреност, не веруваат во своите способности и развиваат негативен став кон учењето и кон училиштето. Стравот од неуспех, стравот од неисполнување на обврските и очекувањата придонесува за појава на несигурност и напнатост, што може да прерасне во агресивно однесување.

Неприспособливоста на учениците се манифестира низ разни форми на однесување: повлеченост, агресивност, антисоцијално однесување. Најчесто оние деца кои се несреќни, несигурни, ориентирани исклучиво кон себе и своите потреби, секогаш се чувствуваат загрозени, набрзина донесуваат заклучоци и преголемата емоционална возбуденост ги тера на акција се деца кои имаат ниска самопочит, потешкотии во одржувањето на вниманието и концентрацијата како и потешкотии во изнаоѓање на социјално прифатливи начини на однесување. Поттикнувањето и охрабрувањето на учениците е доста значајно за развивање на позитивна самодоверба во сопствените сили и способности. Учениците се охрабруваат да учествуваат во донесувањето на важни одлуки што се одразуваат на нивниот живот во училиштето и заедницата.

Секој ученик е посебна индивидуа, има свои интелектуални специфики и развојни потенцијали, свое индивидуално темпо на развој, поради што потребно е да се обезбедат еднакви услови за оптимален развој на секој ученик и начинот на работа кај секој ученик е посебен и специфичен.

Однесувањето на учениците може да биде и под влијание на групата на која тој ученик припаѓа. Стандардите и барањата на групата во поглед на

однесувањето на нејзините членови можат да бидат силен фактор кој го менува однесувањето на ученикот. Одделението е заедница која има свој идентитет, заедница во која се почитуваат одредени правила. Секоја заедница, група има свој водач, лидер. Доколку некој од групата посебно лидерот, покажува знаци на неправилно однесување, тогаш таквото однесување се шири и го опфаќа мнозинството од членовите. Поради тоа треба навремено да се идентификува, да се неутрализира негативното влијание и да се пренасочи кон прифаќање на позитивните вредности и норми.

Однесувањето на наставникот е доста значаен фактор кој влијае врз емотивната состојба и однесувањето на учениците. Работата на наставникот со учениците треба да се потпира на доверба, почитување, приврзаност и пријателство. Наставникот воспитно делува на учениците со целокупниот свој изглед, начинот на облекување, својот начин на говорење, своето однесување во училиштето и надвор од него, трудејќи се да биде што е можно повеќе позитивен модел на однесување на учениците. Покрај тоа да биде добар стручњак во она што го работи, од него се бара да биде сигурен во себе и уверен во она што го изложува, да биде правичен, да биде доследен, да зрачи со оптимизам, да верува во своите ученици и да биде хуман. Но, над сè наставникот мора да биде човек кој има доволно топлина и љубов кон учениците. Тој мора да биде морално изградена личност со највисоки карактерни особини. Треба да делува ведро, природно, да има одмерен став, чист и коректен говор. Наставникот треба да поседува висок степен на осетливост за етички вредности, поголема насоченост кон другите отколку кон себе, чувство спрема туѓиот интегритет, да ги перцепира другите како успешни без оглед на нивната моментална положба. Да биде пријателски расположена личност, личност со високи морални вредности, личност со која вреди да се идентификува, да има широчина во погледот и разбирањето на постапките на другите личности и да не се доживува себе си како личност што им е потребна на другите туку како личност задоволна со самата себе.⁴¹ Начинот како наставникот ја организира својата работа, како учествува во организирањето на животот и работата на училиштето во целина и на своето одделение, како пристапува кон одредени прашања, како се однесува кон себе, кон учениците и кон другите во различни ситуации, како учествува во животот

⁴¹ Petrova, Gj.E., (2007), "Sovremenoto uciliste i moralnoto vospitanie", Stip: Peadgoski fakultet, str.76.

во средината, се се тоа облици на исполнување на неговата личност, како стручњак, наставник, воспитувач и човек. Односот помеѓу наставникот и учениците се обликува пред се во непосредниот контакт во училиштето и во одделението како основна заедница на училиштето.⁴² За да се постигне успешна воспитна комуникација и интеракција, потребно е наставникот и учениците да воспоставуваат партнерски односи меѓу себе, т.е. ученикот да биде активен субјект во наставата, а не пасивен објект кој само ќе слуша. Наставникот треба да ја замени доминантната раководна улога во воспитно-образовниот процес, со улога на водител. Социо-емоционалниот и интелектуалниот развој на децата во голема мера зависи од наставникот.⁴³ Наставникот ги поучува учениците како поуспешно да учат. Се јавува во улога и функција на носител, организатор, координатор, стимулатор и насочувач на интелектуалната дејност на учениците. Тој треба да ги споделува своите размислувања со учениците и да им се овозможи на самите ученици да ги изразуваат и тие своите идеи, да бидат поттикнувани да размислуваат, самите да доаѓаат до точните одговори преку мисловно активирање, а со тоа се оспособуваат за самостојна работа и самостојно учење. Да се биде поттикнувач, значи да се пружи помош со цел учениците да се поттикнат да извршуваат задачи кои се бараат од нив и да се мотивираат да решаваат проблеми на кои ќе најдат во ситуации во кои им е потребна помош, а не прекор. Повратната информација ако е конструктивна, редовна и мотивирачка, претставува силен поттик и стимулатор за понатамошен напредок и поддршка за учениците.⁴⁴ Авторитетот на наставникот е важна компонента за неговиот успех во она што го работи. Тој не може да стекне авторитет доколку не претставува позитивен пример за учениците. Начинот на кој наставникот ја остварува дисциплината во одделението може да ја спречи или да ја предизвика појавата на проблеми во однесувањето на учениците.

Училиштето може да биде фактор кој предизвикува проблеми во однесувањето на учениците. Училиштето е средина во која учениците покрај стекнувањето на знаења, умеања и навики, тие другаруват, соработуваат.

⁴² Dr.Krneta I.J.,Dr.Potkonjak N.,Dr.Schmidt V.,Dr.Simlesa P.,(1969),”Pedagogija I”, Zagreb: Matica Hrvatska, str.264.

⁴³ D-r.Popova-Koskarova,R.,(2004),”Metodika na vospitna rabota”,interna skripta na predavanja za student od Pedagoski fakultet, Skopje, str.61.

⁴⁴ M-r Davceva M., (2010), ”Motivacijata i nacinot na komunikacija”, Psiholoski fenomeni, Prosveten работник,br.972, str.15.

Доколку училиштето е насочено првенствено кон стекнување на знаења пропишани според наставниот план и програма, и доколку целта е постигнување што повеќе повисоки оценки, во такво училиште тешко би можеле да се откријат и да се отстранат причините кои доведуваат до проблеми во однесувањето на учениците. Тие проблеми би се занемарувале, а тоа не доведува до правилен развој на младата личност.

Дисциплината произлегува како резултат на животот во определна заедница кој претпоставува почитување на определени норми, правила, принципи, реализација на обврски и исполнување на определени барања и потреби на членовите на таа заедница со меѓусебно усогласување. Таа е една од неопходните услови на воспитанието, но истовремено е и негов резултат.⁴⁵ Дисциплината не треба да се сфати како воспоставување на доминација на наставникот над учениците, ниту пак како воспоставување ред за да можат учениците да ја научат лекцијата и да ја репродуцираат пред наставникот. Природата на недисциплината се јавува во различни облици: зборување и влегување во збор, бучава, неизвршување на задачите, шетање по училница без причина, пречење на другите ученици, доцнење на часовите и сл.

Дисциплината во одделението подразбира добра организација на работата, правилен распоред на активностите и должностите. На учениците треба да им се објасни зошто служат принципите, правилата, прописите, зошто треба кон нив да се придржуваме и да ги почитуваме. Креирањето на позитивна дисциплина претпоставува почитување на индивидуалноста на личноста. Секоја ученикова личност има свои потреби, амбиции, интереси. Наставникот треба да ги запознае своите ученици и да го поттикнува нивниот развој во соодветна насока. Преку креирањето на позитивната дисциплина учениците се поттикнуваат да преземаат одговорност и самостојно да донесуваат одлуки. Позитивната дисциплина води кон самодисциплина на личноста што подразбира крајна цел во нејзиното формирање и во развивањето во смисла на внатрешно поттикнување и без надворешен притисок. На овој начин ова претставува основа самата личност да биде оспособена за почитување на редот и на правилата кои се значајни и општоприфатени како морални критериуми и вредности на заедницата што води

⁴⁵ Kostojcinovska, G., (2005), "Kreiranje na pozitivna disciplina vo oddelenieto", *Vospitno-obrazovni funkcii na preducilisnoto i na osnovното образование vo sovremeni uslovi*, str.216.

и кон самоактуелизација на личноста.⁴⁶ Самодисциплината му овозможува на човекот користење на сопствените можности за постигнување на целите и вредностите кон кои истиот се стреми.⁴⁷ Дисциплината е во функција на развивање на дух на социјална соработка и живот во заедницата. Таа произлегува од самото живеење на учениците во училиштето и од нивното учење.

Вера Панковска во својата статија „Недисциплината во класот - причина за поквалитетна настава“, истакнува некои видови на непослушност од страна на учениците што обично ги наведуваат наставниците:

- зборување или влегување во збор на час за време на предавање на наставникот,
- галама,
- отсутност со мисли,
- неизвршување на задачи,
- излегување од клупа без причина и постојано излегување од час.

Како поретки но посериозни типови на непослушност се набројуваат: вербална агресивност кон други ученици, пцовки, неприфаќање на авторитет и телесно напаѓање.⁴⁸

Најважните причини за ученичката недисциплина според Кириако се:

- здодевност,
- долготраен ментален напор,
- неможност да се изрши активност,
- потреба за дружење,
- ниска училишна самосвест,
- емоционални проблеми,
- негативни односи
- и недостаток на негативни последици.⁴⁹

⁴⁶ Kostojcinovska, G., (2005), „Kreiranje na pozitivna disciplina vo oddelenieto“, Vospitno-obrazovni funkcii na preducilisnoto i na osnovното образование vo sovremeni uslovi., str.220.

⁴⁷ D-r. Popova-Koskarova, R., (2004), „Metodika na vospitna rabota“, interna skripta na predavanja za student od Pedagoski fakultet, Skopje, str.22.

⁴⁸ Pankovska, V., (2004), „Nedisciplinata vo klasot-pricina za pokvalitetna nastava“, Skopje: Prosvetno delo, God.57, br.3, str.91.

⁴⁹ Pandilovska, S., (2008), Disciplina kako sredstvo ili cel“, Skopje: Vekovisnina, str.27.

Здодевност на часот се јавува доколку активностите во текот на часот се прелесни за учениците или пак не го задоволуваат нивниот интерес и внимание. Од друга страна пак претешките активности бараат подолготраен ментален напор од страна на учениците, а истовремено ги доведуваат до збунетост на учениците ставајќи ги во ситуација во која не знаат што треба да прават. Ова значи дека ниту прелесните, ниту претешките задачи не влијаат позитивно врз учениците, врз нивниот успех кој треба да го постигнат како и врз атмосферата во одделението. Задачите и активностите треба да соодветствуваат на возраста на учениците и нивните можности. Атмосфера на досада може да се јави и како реакција и одбрана од постојана примена на автократските методи на часот, употреба на надворешни поттикнувачи за учење, без продлабочување на интересот за предметот. Во училиштето учениците имаат потреба за дружење, комуницирање, се формираат групи врз основа на нивните заеднички интереси. Тие дружења се развиваат најчесто за време на одморите, но продолжуваат и за време на часовите, поради што често се создава недисциплина за време на часовите како резултат на нивните разговори. Недисциплина за време на часовите се јавува кога ученици поради немање самоверба во своите способности се откажуваат од активностите на часот и го одземаат вниманието на другите ученици. Токму затоа, за да постои дисциплина на часот потребно е учениците да ги познаваат правилата на однесување, да се уверат дека тие се применуваат и врз другите во слични ситуации. Сите ученици треба да бидат подеднакво третирали, без исклучоци.

Училиштето, семејството и средината во која живеат децата се фактори кои можат да помогнат детската негативна енергија да се претвори во позитивна многу пред таа да стане негативна. За надминување на проблемите со девијантното однесување потребна е поголема соработка меѓу учениците, родителите и наставниците.

Децата заслужуваат безбедно место за учење. Наставниците и наставниот персонал вклучен во воспитно-образовниот процес заслужуваат безбедно место за работа. Нашето општество заслужува безбедни училишта кои ги едуцираат и воспитуваат децата и помагаат да се одржи сигурноста и безбедноста и надвор од

училишниот круг.⁵⁰ Безбедноста на децата во училиште претставува основна претпоставка за нивното чувство на припадност во заедницата, како и за атмосферата на доверба и соработка. Безбедните училишта се потребни за успех на учениците и нивно понатамошно напредување во животот. Подобрување во насока на позитивно поведение и намалување на негативното однесување на учениците се главни темели за креативна и безбедна средина за учење и подучување, во која сите членови на училишната заедница можат да напредуваат и да се чувствуваат почитувани, побезбедни и посигурни. За таа цел потребно е да се создаде позитивна училишна клима во која ќе се поттикнуваат здрави односи помеѓу сите учесници во воспитно-образовниот процес, ќе се поттикнува позитивното поведение и ќе им се дава поддршка на учениците да бидат предводници и позитивни примери во нивното училиште.

⁵⁰ Milosheva L., (2005), "Образовен менаџмент – справување со насилството во училиштата", *Vospitno-obrazovni funkcii na preducilisnoto i na osnovното образование во современи услови*, стр.222.

3. КОДЕКС НА ОДНЕСУВАЊЕ НА УЧЕНИЦИТЕ ВО ОСНОВНИТЕ УЧИЛИШТА

Секое училиште има изградено свој кодекс на однесување, со кој се дефинираат вредностите и стандардите наменети да го водат однесувањето на учениците, наставниците и останатите вработени во него. Таквите кодекси вклучуваат и санкции за неприфатливи и несоодветни однесувања. Прифаќањето на одредбите од Етичкиот кодекс на однесување и придржувањето кон нив е прашање на личниот систем на морални вредности и прашање на совеста на секој поединец што е вклучен во воспитно-образовниот процес. Со почитување на кодексот на однесување во училиштето од страна на учениците се очекува дека ќе се подобри квалитетот на училишниот живот со што сите ќе се чувствуваат побезбедно и попријатно во училиштето. Безбедноста и чувството на сигурност на учениците во училиштето се основни човекови потреби и права. Однесувањето во согласност со Кодексот обезбедува единственост во однос на однесувањето на учениците, родителите, наставниците и вработените во училиштето, што е предуслов за квалитетна реализација и успешно исполнување на задачите и целите на воспитно-образовната работа.

При донесувањето на правилата на однесување или при изработката на Кодексот на однесување пожелно е да учествуваат и самите ученици за да им се објасни што се очекува од нив и кои се последиците од непридржувањето кон донесените правила на однесување. Со самото тоа што учениците учествуваат во донесувањето на правилата, тие истовремено учат и одредени стратегии за решавање на проблемите. По секое прекршување на правилата на однесување, потребно е да се врши разговор со истите ученици со цел смирување на ситуацијата и да се укаже на негативните последици од таквото однесување. Понатаму треба да се применуваат индивидуални разговори со секој ученик поодделно. Како најсоодветен начин за намалување на непочитувањето на кодексот на однесување е примената на советодавна работа со учениците, како и советодавна работа со родителите. Успехот на едно училиште се должи на воспоставување и почитување на правила на однесување. Кодексот на

однесување ја подобрува училишната клима и им овозможува на учениците навиките кои ќе ги стекнат преку почитување на правилата да бидат трајни во нивните животни навики.

За да го определиме поимот кодекс на однесување ние ќе ги анализираме кодексите на однесување на учениците во некои училишта.

3.1. КОДЕКС НА ОДНЕСУВАЊЕ ВО ОУ"КУЗМАН ШАПКАРЕВ"

Кодексот на однесување за учениците во ОУ"Кузман Шапкарев" во општина Кисела Вода во Скопје, се состои од следниве правила на однесување:

- ученикот е должен редовно и навреме да доаѓа на училиште;
- ученикот е должен да се грижи за училишниот простор и имот;
- ученикот е должен да се грижи за хигиената во училиштето и блиската околина;
- во училиштето учениците треба да доаѓаат уредни;
- на часовите учениците треба внимателно да слушаат и навреме и целосно да ги извршува училишните обврски;
- редовно да носат училишен прибор, учебници и тетратки;
- да соработуваат со наставниците, стручната служба и другите субјекти во училиштето;
- учениците не смеат да користат мобилни телефони за време на часовите, да носат вредни предмети, повеќе пари;
- не смеат да се цвакаат мастици за време на часовите, како и истите да се лепат на столчињата и клупите;
- биди искрен со твоите родители и редовно информирај ги родителите за случувањата во училиштето;
- однесувај се пристојно и учтиво;
- не ги потценувај способностите на своите соученици, почитувај го мислењето на другиот;
- не носи предмети со кои можеш да ги повредиш другите;
- покажи толеранција, биди самокритичен, не користи вулгарни зборови.

3.2. КОДЕКС НА ОДНЕСУВАЊЕ ВО ОУ”НЕВЕНА ГЕОРГИЕВА ДУЊА” И ОУ”СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”

Во основните училишта од општина Кисела Вода во Скопје, ОУ”Невена Георгиева Дуња” и ОУ”Св. Климент Охридски” се применуваат следниве правила на однесување:

- во училиштето доаѓај редовно и навреме;
- биди пример со твоето пристojно и удобно облекување;
- води грижа за својата лична хигиена;
- води грижа за хигиената во училишните простории и училишниот двор, отпадоците фрлај ги во корпа;
- чувај го училишниот имот, за направената штета ќе бидеш одговорен;
- подгответе ја училницата за час, а по завршување на часот, училницата оставете ја уредна, без отпадоци и проверете дали сте заборавиле нешто;
- разубавете ја училницата, направете пријатен амбиент за учење;
- биди подготвен, внимателен и активен на часовите;
- секогаш кога нешто не ти е јасно прашај го наставникот;
- барај да бидеш јавно оценет и секогаш да го знаеш резултатот од својот труд;
- сослушувај, кажи го своето и почитувај го мислењето на другиот;
- биди искрен и добар другар, помогни му секогаш кога е во неволја;
- времето што го поминуваш во училиште нека ти биде исполнето со многу нови сознанија и убаво другарување;
- твоето мислење и твоите предлози остави ги во сандачето “Мислам, прашувам, сакам”.

3.3. КОДЕКС НА ОДНЕСУВАЊЕ ВО ОУ"ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ"

Целта на Кодексот на однесување во ОУ"Гоце Делчев" - општина Центар, Скопје, се општи етички насоки за чување на достоинството и угледот на училиштето како стандарди кои се донесени од страна на учениците, нивните родители/старатели и вработените во училиштето. За непочитување на Кодексот се изрекуваат Педагошки мерки. Кодексот на однесување на учениците го сочинуваат:

- права на ученикот: право на непречено образование, почит на неговата личност, право да го искаже својот став, совет и помош од наставниците и останатите вработени во училиштето, право да учествува во одделенската и училишната заедница и да предлага начини за подобрување на воспитно-образовниот процес и работа;
- одговорност на ученикот: да ги почитува правата на другите ученици, наставници и вработени во училиштето, да ги почитува правилата, нормите и одредбите во училиштето, да пријави инциденти или активности кои може да ја попречат безбедноста на учениците или уништување на училишниот имот, редовно и навремено да посетува настава, да носи ученички прибор и опрема и да ги извршува училишните обврски и задолженија, да се стреми кон постигнување на подобри резултати во наставните и воннаставните активности, да придонесува за позитивна атмосфера на часот;
- ученикот и безбедноста: да го исклучи мобилниот телефон, MP3 плеери за време на наставата, да се воздржи од било какво попречување на часот и самоволно напуштање на часот, да се грижи и да го чува училишниот простор и имот, да соработува со другите ученици и да комуницира со нив без употреба на закани, навреди, потсмев и предрасуди, за време на одморите да не создава метеж на скалилата и ходниците;
- ученикот и семејството: да ги почитува родителите/старателите и да биде искрен со нив, да ги информира за својот напредок и случувањата во училишниот живот;
- ученикот, здравјето и хигиената: редовно да посетува матичен лекар, стоматолог, да се вакцинира и оди на систематски прегледи, да се грижи за

личната хигиена и здравје, секој изостанок е должен да го оправда со родител или лекарска белешка, отпадоците да ги фрла во корпи за отпадоци;

- во училиштето се забранува: викање, правење неред, карање, меѓусебно навредување, предизвикување и учество во тепачки и секој вид насилно однесување, употреба на вулгарен јазик, изнудување пари од ученици, пушење цигари, користење алкохол и дроги, снимање, објавување и прикажување на фотографии и аудио и видео снимки и записи без согласност, внесување во училиштето на било каков вид оружје, консумирање храна и напитоци за време на часот, внесување на надворешни лица без одобрение од наставник или директор, намерно или несвесно уништување на училишниот имот, крадење и давање лажни изјави.

3.4. КОДЕКС НА ОДНЕСУВАЊЕ ВО ОУ"МАРКО ЦЕПЕНКОВ"

Кодексот во ОУ"Марко Цепенков" општина Зелениково - Скопје содржи:

- изјава за определбата на вработените во образованието да се ангажираат хумано дури и над она што професионално се бара од нив,
- водич за вработените, учениците и родителите при донесувањето етички одлуки поврзани со оценувањето, и
- истакнување на професионалните и човечките вредности што вклучените во образованието ќе ги промовираат и почитуваат.

При прифаќањето на Етичкиот кодекс на однесување учесниците се раководат од следниве лични вредности: почитување, праведност, демократичност, интегритет, чесност и храброст. Учениците прифаќаат: да се залагаат за праведно и фер однесување, да ги почитуваат барањата и договорените процедури и да се информираат за последиците од непочитување на правилата, да не поставуваат неприфатливи барања во врска со оценувањето на нивните постигнувања, да ги почитуваат советите од наставниците и другите вработени во училиштето, да не се служат со недозволените постапки и да одбегнуваат да вршат било какво влијание врз било кој во училиштето.

3.5. КОДЕКС НА ОДНЕСУВАЊЕ ВО ОУ"ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ"

ОУ"Гоце Делчев" с.Долно Лисиче - Скопје, како дел од активностите за подобрување на однесувањето на учениците гради училишна култура базирана на етички вредности. Кодексот се однесува на морална и професионална одговорност на сите вработени во училиштето, учниците и нивните родители.

3.6. КОДЕКС НА ОДНЕСУВАЊЕ ВО УЧИЛИШТА ВО АМЕРИКА

Кодексот на однесување на Греам Брус основното училиште во Канада, промовира оптимална средина за учење, вредности изразени во законите за почитување на правата на сите поединци. Учениците се должни да се почитуваат себеси и другите, да се однесуваат и зборуваат соодветно, да ја почитуваат приватноста на другите, нивните чувства, да си помагаат меѓусебно, да се вклучуваат во работата и сл. Во ова училиште сериозно се третира однесување или комуникација којашто прави разлика врз основа на раса, боја, потекло, вера, брачен статус, семеен статус, физичка или ментална попреченост, пол или сексуална ориентација.⁵¹

Во Медисон државните училишта се поставени високи стандарди на однесување на учениците и се очекува секој поединец од училишната заедница да ја одржува пристојноста. Секој ученик е одговорен за своите постапки, несоодветно однесување не се толерира, се со цел да развива морално и етичко однесување, и да се применуваат основните принципи за здрав и секојдневен живот. Во спротивно на тоа, пак, училиштето, администраторите, наставниците, имаат одговорност да обезбедат безбедна и продуктивна средина за учење, да ја одржуваат дисциплината на фер, конзистентен и рамноправен начин и проблемите да ги решаваат на објективен, непристрасен начин со сите разумни средства.⁵²

¹⁹ www.bruce.vsb.bc.ca/schoolcode.htm

⁵² www.jeffreyschool.org

Целта на Маслиновото училиште е да обезбеди безбедна и уредна животна средина за сите ученици, се негува атмосфера на умерена дисциплина. Кодексот на однесување во ова училиште е изработен од страна на тим од родители, наставници, ученици и администратори. Заедно овој тим воспоставува средина за учење што го поттикнува развојот на учениците, државјанството и етичкиот карактер.⁵³

Дувал државните училишта во нивниот кодекс на однесување вградиле кодекс на изглед, секој ученик има одговорност да се облекува соодветно на училишната средина, со својата облека, накит и фризура да не ја нарушува училишната средина.⁵⁴

Кодексот на однесување во Маргарет Менсон училиштето е дизајниран за да обезбеди безбедна средина за учење за сите ученици, да овозможи сите да се чувствуваат безбедно од секаква физичка и вербална злоупотреба. Обврските на секој во училиштето се:

- да се придржуваат кон правилата во училиштето;
- комуникацијата да биде со соодветен јазик и тон на гласот;
- да се однесуваат љубезно и со почит кон другите;
- да се толерантни;
- емпатични и
- да се придржуваат кон кодексот на облекување.

Овие однесувања се очекува да се почитуваат во секое време, на училиште, на излети, прошетки, во автобус, за време на ручек, во дневен престој и за време на дополнителни наставни активности. За несоодветно однесување, за прекршување на некои од правилата, следат соодветни последици.⁵⁵

⁵³ www.npusc.k12.in.us

⁵⁴ www.duvalschools.org

⁵⁵ www.vbschools.com

ВТОР ДЕЛ

МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕ

1. ПРЕДМЕТ НА ИСТРАЖУВАЊЕ

- Кодексот на однесување на учениците во основните училишта

Ученикот како субјект во воспитно-образовниот процес треба да има јасна слика за својата положба и улога во училиштето и општеството, да ги знае своите права и одговорности и да се прилагодува на новите барања. Со самото запишување во училиште ученикот прифаќа одреден профил на однесување, којшто профил е пропишан со кодексот на однесување во тоа училиште.

2. ЦЕЛ И КАРАКТЕР НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

- Да се добијат сознанија за степенот на почитување на кодексот на однесување на учениците во основните училишта

- Квантитативно, дескриптивно и применето истражување

3. ЗАДАЧИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

3.1. Да се испита дали постои кодекс на однесување во основните училишта;

3.2. Да се испита содржината на кодексот на однесување во основните училишта;

3.3. Да се испита дали содржината на кодексот на однесување во основните училишта соодветствува со општоприфатените етички вредности;

3.4. Да се утврдат најчесто прекршуваните правила на однесување на учениците во основните училишта: правилата во однос на наставата; правилата во меѓусебниот однос на учениците; и правилата во однос на училиштето и пошироката заедница;

3.5. Да се утврдат причините кои влијаат на непочитувањето на кодексот на однесување на учениците;

- 3.6. Да се испитаат ставовите и мислењата на учениците и наставниците колку непочитувањето на правилата на однесување е честа појава за време на часовите и одморите;
- 3.7. Да се испитаат ставовите и мислењата на учениците и наставниците колку кодексот на однесување во училиштата е во функција на подобрување на однесувањето на учениците;
- 3.8. Да се испитаат ставовите и мислењата на учениците и наставниците по однос на проблемите во почитувањето на правилата на однесување во училиштата.

4. ХИПОТЕЗИ

Општа хипотеза:

- Претпоставуваме дека учениците во основните училишта имаат потешкотии со прифаќањето на донесените правила и норми на однесување вградени во кодексот на однесување на учениците во училиштето.

Посебни хипотези:

- 4.1. Претпоставуваме дека основните училишта имаат изработено кодекс на однесување за учениците;
- 4.2. Содржината на кодексот на однесување соодветствува со општоприфатените етички вредности;
- 4.3. Претпоставуваме дека кодексот на однесување во основните училишта се почитува во доволна мера според ставовите и мислењата на учениците и наставниците;
- 4.4. Претпоставуваме дека се прекршуваат повеќе правила на однесување кои се манифестираат во почитувањето на правилата во однос на наставата; правилата кои го регулираат меѓусебниот однос на учениците; и правилата кои се однесуваат на односот кон училиштето и пошироката заедница;
- 4.5. Претпоставуваме дека постојат повеќе причини кои влијаат на непочитувањето на правилата на однесување

- 4.6. Постои статистички значајна разлика во ставовите и мислењата на учениците од училишта од градски и селски подрачја по однос на прекршувањето на правилата на однесување;
- 4.7. Учениците сметаат дека непочитувањето на правилата на однесување повеќе се забележува за време на одморите;
- 4.8. Наставниците сметаат дека непочитувањето на правилата на однесување повеќе се забележува за време на одморите;
- 4.9. Постои статистички значајна разлика по работниот стаж на наставниците во однос на прекршувањето на правилата на однесување од страна на учениците.

5. ВАРИЈАБЛИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Зависни варијабли: степенот на почитување на кодексот на однесување од страна на учениците.

Независни варијабли: ставовите и возраста на учениците, полот на учениците, ставовите и работниот стаж на наставниците.

6. МЕТОДИ, ТЕХНИКИ И ИНСТРУМЕНТИ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

- Методи: дескриптивен метод, анализа на содржина
- Техники: анкетирање на учениците и наставниците, скалирање
- Инструменти: анкетен лист за ученици и наставници, ликертова скала.

7. ПОПУЛАЦИЈА И ПРИМЕРОК

- Примерокот на ученици ќе биде од VIодд. и VIIIодд. од 3 училишта од градска средина и 3 училишта од селска средина на ниво на град Скопје. Најпрво ќе се изберат училиштата, а потоа се пристапува кон поделба на анкетниот лист за сите ученици од VIодд. и VIIIодд. од тие училишта;

- Примерок на предметни наставници кои им предаваат на овие ученици.

8. СТАТИСТИЧКА ОБРАБОТКА НА ПОДАТОЦИТЕ

Со истражувањето се очекува да се добијат податоци со коишто ќе се провери општата хипотеза дека голем број на ученици од VIодд. и VIII одд. во основните училишта не го почитуваат кодексот на однесување. Исто така се очекува да се откријат причините коишто влијаат врз нарушување на правилата и нормите на однесување.

По извршеното истражување следи проверување на исправноста на прашањата и отстранување на грешките во пополнувањето на прашалникот. Податоците се обработуваат со тоа што најпрво се утврдува бројот на одговорите во категориите: се согласувам, делумно се согласувам и не се согласувам, се пресметува скална вредност и тврдењата се вреднуваат врз основа на индексот на скална вредност.

9. ОРГАНИЗАЦИЈА И ТЕК НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Истражувањето ќе се реализира со ученици од VIодд. и VIII одд. во второто полугодие од учебната 2010/2011 година, во основни училишта од селско и градско подрачје на град Скопје. Анкетни листови ќе им бидат поделени на ученици од VIодд. и VIII одд. и на наставниците од предметна настава кои реализираат настава во VIодд. и VIII одд.

Во секое училиште приложувам одобрение за истражување од Институтот за педагогија при Филозофскиот факултет во Скопје.

ТРЕТ ДЕЛ

АНАЛИЗА НА ДОБИЕНИТЕ РЕЗУЛТАТИ

1. АНАЛИЗА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОД АНКЕТНИОТ ЛИСТ ЗА УЧЕНИЦИ

Истражувањето се реализира во 6 основни училишта на ниво на град Скопје, три училишта од градско подрачје и три училишта од селско подрачје. Со анкетирањето беа опфатени вкупно 562 ученици од VI и VIII одд.

На почетокот го определивме бројот на ученици кои ги анкетиравме, и тоа: 277 момчиња и 285 девојчиња.

Табела бр. 1. Број на ученици според полот

Машки	277
Женски	285
Вкупно	562

Потоа го определивме бројот на анкетирани ученици според одделението во кое учат. Од VI одд. беа анкетирани 293 ученици, а од VIII одд. 269 ученици.

Табела бр. 2 Број на ученици по одделенија

VI одд.	293
VIII одд.	269
Вкупно	562

Во функција на истражувањето посебно го определивме бројот на учениците од градско и од селско подрачје, според полот и според одделението во кое учат.

Од табелата бр.3 се гледа дека од училиштата од градско подрачје вкупно анкетиравме 332 ученика, од кои 179 машки и 153 женски.

Табела бр. 3. Број на ученици од од училиштата од градска средина според полот

Машки	179
Женски	153
Вкупно	332

Во табела бр.4 е даден бројот на ученици опфатени во истражувањето од училиштата од градска средина по одделенија. Од VI одд. анкетирани се 90 машки и 81 женски или вкупно 171 ученик. Од VIII одд. анкетирани се 89 машки и 72 женски или вкупно 161 ученик.

Табела бр. 4. Број на ученици од училишта од градска средина по одделенија

VI одд.		VIII одд.	
м.	90	м.	89
ж.	81	ж.	72
Вк.	171	Вк.	161

Во табела бр.5 е прикажан бројот на ученици опфатени со истражувањето од училишта од селска средина според полот. 106 ученици се од машки пол, а 124 ученици се од женски пол, или вкупно 230 ученици од училиштата од селска средина.

Табела бр. 5. Број на ученици од училишта од селска средина според полот.

Машки	106
Женски	124
Вкупно	230

Од табела бр.6 се гледа бројот на анкетирани ученици од училишта од селска средина по одделенија. Од VI одд. анкетирани се 65 машки и 75 женски или вкупно 122 ученика. Од VIII одд. анкетирани се 41 машки и 67 женски или вкупно 108 ученика.

Табела бр. 6. Број на ученици од училишта од селска средина по одделенија

VI одд.		VIII одд.	
м.	65	м.	41
ж.	57	ж.	67
Вк.	122	Вк.	108

Откако го определивме бројот на анкетирани ученици, според полот и според одделението во кое учат, преминуваме кон анализирање на прашањата од анкетниот лист:

Првото прашање се однесува на постоењето на кодекс на однесување во училиштата и гласи:

Дали во вашето училиште има определен кодекс на однесување (правила на однесување)?

Понудивме 3 одговори и тоа:

- а) да б) не в) неznam

На поставеното прашање потврдно одговорија вкупно 485 ученици или 86%, не одговориле 19 ученици или 3% и на категоријата неznam одговориле 58 ученици или 10%.

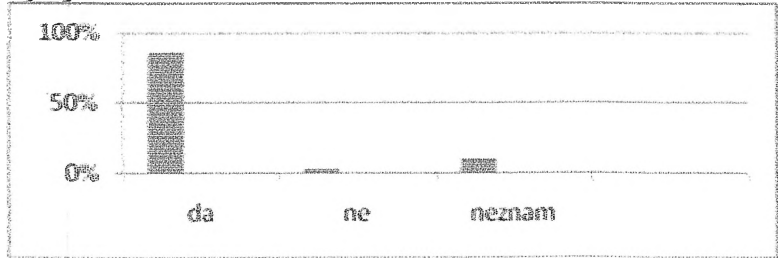
Табела бр.7 Одговори за тоа дали во училиштето постои Кодекс на однесување

Да	485 ученици или 86%
Не	19 ученици или 3%
Неznam	58 ученици или 10%

Според најголемиот број од учениците, во училиштата постои кодекс на однесување, а мал е процентот на оние кои не знаат дека во училиштата постојат одредени правила на однесување.

За подобра прегледност на резултатите изработивме графикон.

Графикон 1.

За да се види односот на одговорите на учениците од градска и од селска средина ќе ја разгледаме табелата бр. 8.

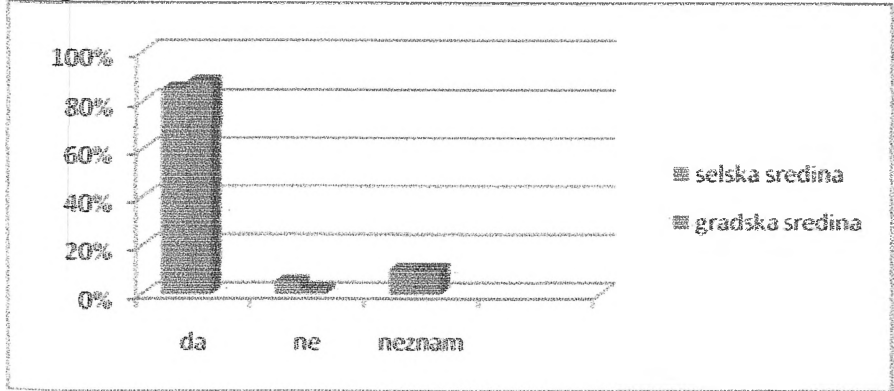
Табела бр. 8. Постојење на Кодекс на однесување во училиштата во зависност од средината во која се наоѓаат

	Училишта од селска средина	Училишта од градска средина
Да	195 ученици или 85%	290 ученици или 88%
Не	11 ученици или 5%	8 ученици или 2%
Незнам	24 ученици или 10%	34 ученици или 10%

Од табелата забележуваме дека на поставеното прашање за постоење на кодекс на однесување во училиштата, по однос на средината во која се наоѓа училиштето, учениците се изјасниле на следниот начин: 195 ученици или 85% од училиштата од селска средина одговориле дека постои Кодекс на однесување, 11 ученици или 5% одговориле дека не постои Кодекс на однесување и 24 ученици или 10% незнаат дали постои Кодекс на однесување во нивното училиште. Во училиштата од градска средина 290 ученици или 88% се изјасниле дека постои Кодекс на однесување, 8 ученици или 2% дека не постои и 34 ученици или 10% незнаат дали постои.

Споредбата покажува дека не постои голема разлика во одговорите кои ги дадоа учениците од градска и селска средина. За таа цел направивме и графикон.

Графикон 2

Од овие одговори се гледа дека училиштата, и оние од селска средина и оние од градска средина имаат изградено Кодекс на однесување.

Второто прашање се однесува на тоа колку учениците се чувствуваат пријатно и безбедно во нивните училишта и гласи:

Колку се чувствуваат безбедно и пријатно во вашето училиште?

За таа цел беа понудени три одговори:

- а) многу б) делумно в) воопшто не се чувствувам безбедно

Одговорите на учениците ќе ги разгледаме во табелата бр.9.

Табела бр. 9. Училиштето е пријатно и безбедно место

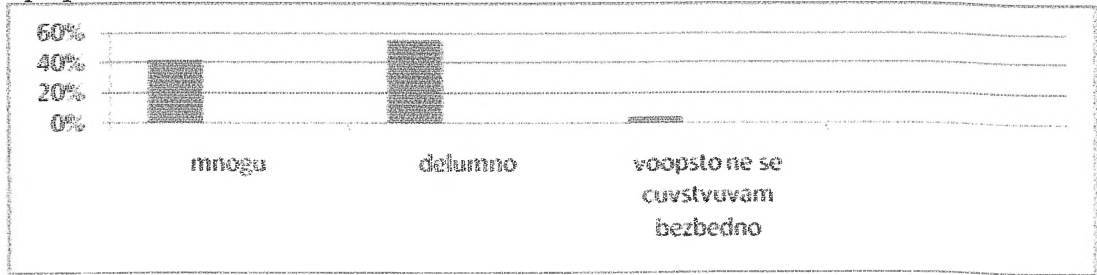
Многу	229 ученици или 41 %
Делумно	309 ученици или 55 %
Воопшто не се чувствувам безбедно	24 ученици или 4 %

Според одговорите на учениците, 229 ученици или 41% од учениците се изјаснуваат дека се чувствуваат пријатно и безбедно во училиште, 309 или 55% од учениците делумно се чувствуваат пријатно и безбедно и 24 ученици или 4% воопшто не се чувствуваат безбедно и пријатно во училиште. Учениците, родителите и персоналот треба да се чувствуваат сигурно, прифатено и удобно во училишната средина. За таа цел потребно е да се создаде позитивна училишна клима.

Од одговориите се гледа дека учениците делумно се чувствуваат пријатно и безбедно во нивните училишта.

За подобро да се види колку учениците се чувствуваат пријатно и безбедно во нивните училишта изработивме графикон.

Графикон 3.

Третото прашање се однесува на мислењата на учениците за тоа дали треба да постои определен кодекс на однесување (правила на однесување), и тоа: *Што мислиш за постоењето на правилата на однесување (кодекс на однесување за учениците)?*

Ги понудивме тврдењата:

- а) Сметам дека правилата за однесување во училиштето треба да се прифатат во целост;
- б) Правилата треба делумно да се почитуваат;
- в) Не треба да постојат правила на однесување во училиштето.

Од вкупно 562 анкетирани ученици двајца не одговорија на ова прашање. Останатите ученици се изјасниле на следниот начин: 445 ученици или 80% сметаат дека правилата на однесување во училиштата треба целосно да се прифатат, 107 ученици или 19% одговориле дека правилата на однесување делумно треба да се почитуваат и 8 ученици или 1% сметаат дека не треба да постојат правила на однесување во училиштата.

Од овие одговори се гледа дека според најголемиот дел од учениците треба да постојат правила на однесување во училиштето и да се прифатат во целост, а значително мал е бројот на оние го застапуваат спротивното тврдење.

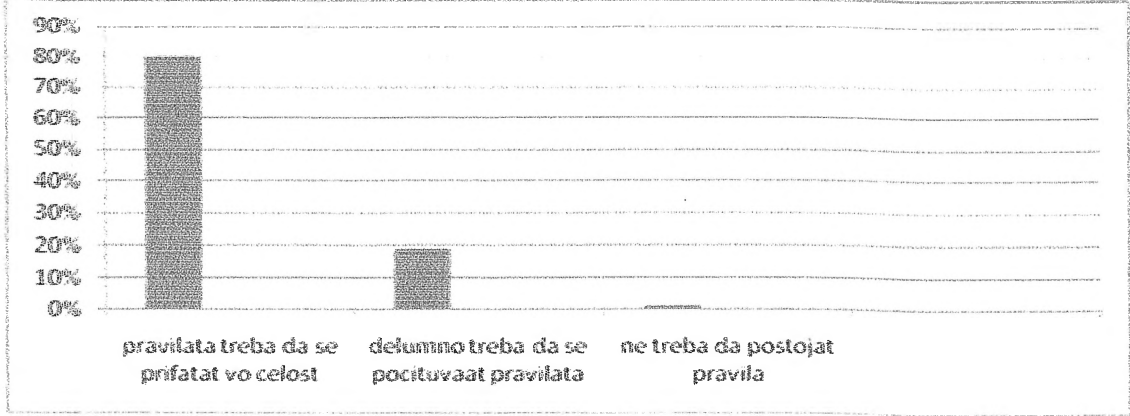
Во табелата бр.10 можеме да видиме како се изјасниле учениците по однос на ова прашање.

Табела бр. 10. Постоење на правила на однесување за учениците

Правилата треба да се прифатат во целост	445 ученици или 80%
Правилата треба делумно да се почитуваат	107 ученици или 19%
Не треба да постојат правила	8 ученици или 1%

За подобра прегледност изработивме графикон на кој може да се види разликата во мислењата на учениците за прифаќање на кодексот на однесување во училиштата.

Графикон бр. 4.

Четвртото прашање се однесува на мислењата на учениците за тоа колку не се почитуваат правилата на однесување во однос на наставата, и гласи:
Според тебе, колку од наведениите правила на однесување не се почитуваат во твоето училиште, во однос на наставата?

Како можни одговори на учениците им беа понудени одговорите: се согласувам, делумно се согласувам и не се согласувам.

Од табелата бр. 11 може да се види дали и колку се почитуваат/не се почитуваат правилата на однесување од страна на учениците во однос на наставата.

Табела бр. 11. Правила кои не се почитуваат во однос на наставата

	Правила на однесување на учениците во однос на наставата	Се согласувам	Делумно се согласувам	Не се согласувам
4.1	Учениците треба навреме и редовно да доаѓаат на час	10 ученици или 2%	49 ученици или 9%	503 ученици или 89%
4.2	Учениците треба да бидат подготвени на часовите	16 ученици или 3%	64 ученици или 11%	482 ученици или 86%
4.3	Учениците треба да бидат активни на часовите	13 ученици или 2%	101 ученици или 18%	448 ученици или 80%
4.4	Работата на часот се нарушува со задоцнето влегување на учениците	279 ученици или 50%	192 ученици или 34%	91 ученици или 16%

4.5	Учениците ја нарушуваат работата на часот со разговори	339 ученици или 60%	179 ученици или 32%	44 ученици или 8%
4.6	Учениците ја нарушуваат работата на часот со предизвикување конфликтни ситуации	382 ученици или 68%	103 ученици или 18%	77 ученици или 14%

Како прво правило беше наведено правилото на навремено и редовно доаѓање на училиште. Доаѓајќи навреме и редовно на училиште кај учениците се развива чувството за одговорност. На ова прашање одговорија сите ученици, и тоа: 2% од учениците се согласуваат дека не се почитува ова правило, делумно се изјаснија 9% од учениците и 89% од испитаниците не се согласуваат. *Тоа значи дека учениците го почитуваат правилото навреме и редовно доаѓање на часовите.*

Второто правило се однесува на подготвеноста на учениците за часовите. Обрвска на учениците е да доаѓаат подготвени на училиште, како со прибор за работа, така и со знаење. Според одговорите од испитаниците 3% од учениците се согласуваат дека не се почитува ова правило, 11% делумно се согласуваат и 86% се изјаснија дека не се согласуваат. *Подготвеноста на учениците за часовите е правило кое се почитува од страна на учениците.*

Учениците треба да бидат активни на часот, е правило кое постои во кодексот на однесување на учениците во сите училишта. Секој ученик треба да биде активен и внимателен на часовите, да се потруди да стекне нови знаења и да ги продлабочи веќе стекнатите. Од добиените резултати се гледа дека 2% од испитаниците се согласуваат дека не се почитува ова правило, 18% делумно се согласуваат и 80% не се согласуваат дека не се почитува правилото. *Според одговорите активносста на часовите е исто така правило кое учениците го почитуваат.*

Многу често учениците знаат да задоцнат на часовите, што пак знае негативно да се одрази врз атмосферата на часот. Токму тоа е и четвртото правило, работата на часот се нарушува со задоцнето влегување на учениците. Од вкупниот број

испитаници, 50% се согласуваат дека не се почитува правилото, односно дека учениците ја нарушуваат работата на часот со задоцнето влегување, 34% делумно и 16% не се согласуваат. *Можеме да заклучиме дека постои голем процент на ученици кои се согласуваат дека не се почитува правилото во однос на влегувањето на час.*

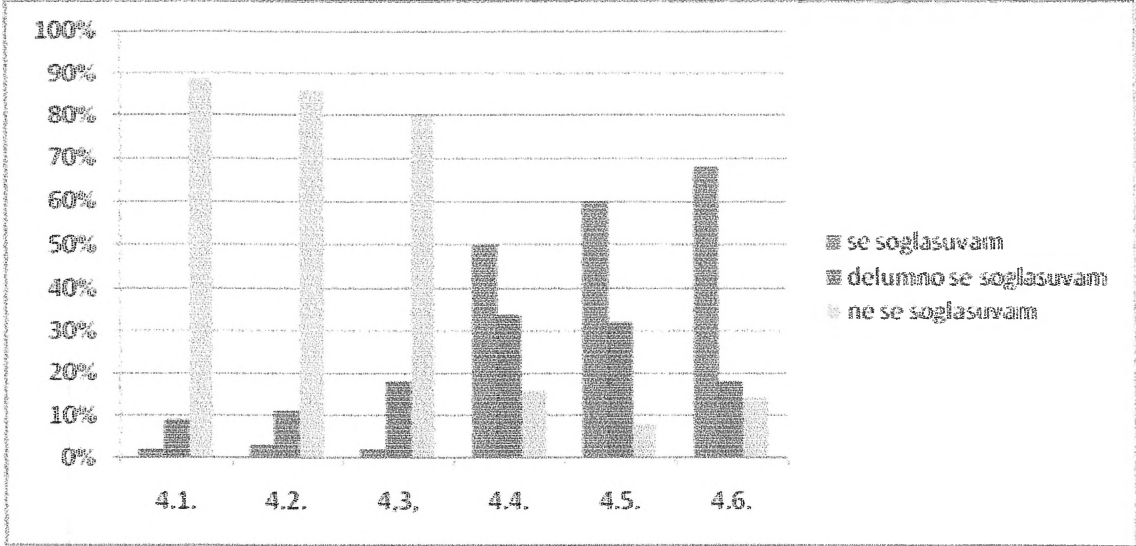
Разговорите помеѓу учениците ја нарушуваат работата на часот. Тоа е наредното правило вметнато во кодексот на однесување во секое училиште, за кое 60% од учениците се согласуваат дека не се почитува ова правило, 32% делумно се согласуваат дека не се почитува и 8% не се согласуваат со ова тврдење. *од овие одговори се гледа дека работата на часот сепак се нарушува со разговори од страна на учениците.*

Последното правило во однос на наставата се однесува на предизвикувањето на конфликтни ситуации за време на часот. Конфликтот се јавува како резултат на незадоволување на одредени потреби и има најмалку две страни. Учениците, а и самите наставници треба да ги откријат изворите на конфликтот и заеднички да најдат решение. Според добиените резултати, 68% од учениците се согласуваат дека не се почитува ова правило, 18% делумно и 14% не се согласуваат. *Можеме да забележиме дека работата на часот се нарушува со предизвикување конфликтни ситуации од страна на учениците.*

Според добиените резултати, можеме да заклучиме дека се прекршуваат некои правила на однесување од страна на учениците во однос на наставата, како што се: предизвикување конфликтни ситуации за време на часовите, разговори за време на часовите како и задоцнето влегување на часовите, додека пак, правилата кои се однесуваат на подготвеноста, активноста и редовното и навреме доаѓање на настава се почитуваат од поголемиот број на ученици.

Со графиконот бр. 5. графички ќе се обидеме да прикажеме кои правила на однесување не се почитуваат од страна на учениците во однос на наставата.

Графикон 5.

Петтото прашање се однесува на тоа да се согледа колку учениците ги почитуваат/не ги почитуваат правилата на однесување во нивниот меѓусебен однос. Петтото прашање гласи:

Според тебе, колку од наведените правила на однесување не се почитуваат во твоето училиште, во меѓусебниот однос со твоите соученици?

Како можни одговори беа дадени следниве: се согласувам, делумно се согласувам и не се согласувам.

Во табелата бр. 12 дадена подолу можеме да видиме кои правила учениците не ги почитуваат во нивниот меѓусебен однос.

Табела бр. 12. Правила кои не се почитуваат во меѓусебниот однос со учениците

	Правила на однесување на учениците во меѓусебниот однос	Се согласувам	Делумно се согласувам	Не се согласувам
5.1	Учениците се сослушуваат меѓу себе	85 ученици или 16%	289 ученици или 51%	188 ученици или 33%
5.2	Се почитува мислењето на другиот	70 ученици или 12%	325 ученици или 58%	167 ученици или 30%
5.3	Учениците си помагаат кога се во неволја	55 ученици или 10%	218 ученици или 39%	289 ученици или 51%
5.4	Постои другарство помеѓу учениците	23 ученици или 4%	161 ученици или 29%	378 ученици или 67%
5.5	Меѓусебната соработка се темели врз заемно договарање	38 ученици или 7%	209 ученици или 37%	315 ученици или 56%
5.6	Меѓусебната соработка се темели врз разменување на искуства	44 ученици или 8%	215 ученици или 38%	303 ученици или 54%
5.7	Совесно и ефикасно учениците ги извршуваат дадените задачи	57 ученици или 10%	315 ученици или 56%	190 ученици или 34%

Како прво правило беше наведено правилото на меѓусебно сослушување. Заедничките задачи се полесни кога комуникацијата тече во двете насоки. Учениците треба прво да разберат што сака другиот да каже, па потоа да реагираат доколку се сака да се има добри односи. На ова правило, 16% од учениците се согласија дека не се почитува, 51% од учениците делумно се согласуваат и 33% од учениците не се согласуваат дека не се почитува правилото. *Заклучуваме дека учениците делумно го почитуваат правилото на сослушување меѓу себе.*

Второто правило се однесува на почитување на мислењето на другиот. Учениците треба да ги прифатат и почитуваат мислењата и уверувањата на другите и тогаш кога не се согласуваат. Постоенето на разлики меѓу луѓето е позитивна придобивка. Според резултатите, 12% од учениците се согласуваат дека не се почитува правилото на почитување на мислењето на другиот, 58% од

учениците делумно се согласуваат дека не се почитува и 30% не се согласуваат дека не се почитува ова правило. Тоа значи дека учениците делумно го почитуваат мислењето на другите.

Помагањето е замен однос - помошта се прима и се дава. Во училиште учениците можат да си помагаат на најразлични начини: со позајмување на прибор за работа, опрема, решавање задачи и сл. Токму на тоа се однесува третото правило, учениците си помагаат кога се во неволја. 10% од анкетираниите одговориле дека се согласуваат дека не се почитува ова правило, 39% делумно се согласуваат и 51% не се согласуваат. Според ова можеме да кажеме дека учениците си помагаат кога се во неволја.

Претходно наведените правила не водат кон следното правило, а тоа е дали постои другарство меѓу учениците. Без меѓусебна поддршка, соработка, помагање, почитување нема другарство и пријателство. Секој ученик треба да ги осознае предусловите за одржување другарство, како што се: довербата, соработката, поддршката, почитувањето, помагањето. На ова правило се изјасниле сите ученици, и нивните резултати изгледаат вака: 4% се согласуваат дека не се почитува ова правило, 29% делумно се согласуваат и 67% не се согласуваат дека не се почитува ова правило. Од тука можеме да заклучиме дека во училиштата сепак постои другарство меѓу учениците.

Петтото правило гласи: меѓусебната соработка се темели врз заемно договарање. Секоја работа е полесна доколку е направена во соработка со некој друг. Во училиште учениците треба да се поттикнуваат да соработуваат едни со други, меѓусебно да се договараат во постигнување на една заедничка цел. 7% од испитаниците се согласуваат дека не се почитува ова правило, 37% делумно се согласуваат и 56% не се согласуваат. како резултат нма добиените податоци, заклучуваме дека правилото - меѓусебната соработка се темели врз заемно договарање се почитува од страна на учениците.

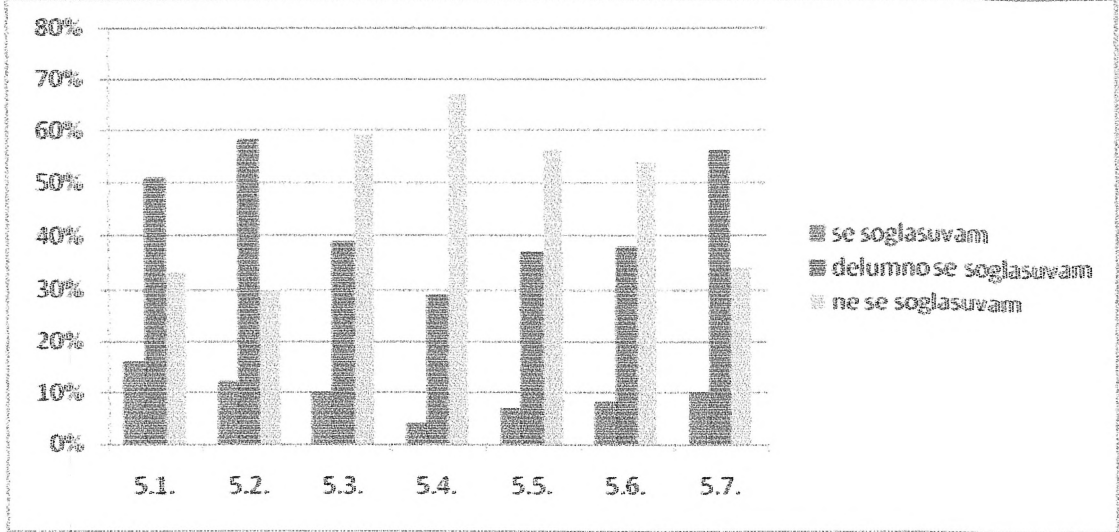
Покрај меѓусебно договарање, учениците треба да тежнеат кон споделување искуства со своите врсници. Секој ученик е различен, со различни ставови и искуства, коишто искуства понекогаш е пожелно да се споделат, позитивни или негативни. Следното правило се однесува токму на соработката помеѓу учениците, или, меѓусебната соработка се темели врз разменување искуства. 8% од испитаниците се изјасниле дека се согласуваат дека не се почитува ова правило, 38% делумно се согласуваат и 54% не се согласуваат. *Според тоа, учениците меѓусебната соработка ја темелиат врз разменување искуства.*

Последното правило се однесува на совесното и ефикасно извршување на дадените задачи. Учениците треба да ги извршуваат своите училишни обврски и задолженија, да се стремат кон постигнување на подобри резултати во наставните и воннаставните активности. 10% од анкетираниите ученици се согласуваат дека не се почитува ова правило, т.е. не ги извршуваат дадените задачи, 56% делумно се согласуваат и 34% од учениците ги извршуваат дадените задачи. *Од тоа доаѓаме до сознание дека учениците делумно ги извршуваат дадените задачи совесно и ефикасно.*

Според добиените резултати во однос на непочитувањето на правилата кои се однесуваат на меѓусебниот однос на учениците, можеме да заклучиме дека мал е бројот на ученици кои ги прекршуваат овие правила, делумно се почитува мислењето на другиот, се сослушуваат меѓусебе и совесно и ефикасно ги извршуваат дадените задачи, но затоа пак постои другарство помеѓу нив, си помагаат кога се во неволја и нивната меѓусебна соработка ја темелат врз замно договарање и разменување искуства.

Добиените резултати освен табеларно, доколку сакаме графички да ги прикажеме, тоа би изгледало вака:

Графикон 6.

Шестото прашање се однесува на тоа колку учениците ги прекршуваат правилата на однесување во односот кон училиштето и пошироката заедница. *Според тебе, колку од наведените правила на однесување не се почитуваат во твоето училиште, во односот кон училиштинето и пошироката заедница?*

Беа наведени три можни одговори: се согласувам, делумно се согласувам и не се согласувам.

Во табелата која следи, можеме да видиме кои правила на однесување учениците не ги почитуваат во нивниот однос кон училиштето и пошироката заедница.

Табела бр.13. Правила кои не се почитуваат во односот кон училиштето и пошироката заедница

	Правила на однесување на учениците во односот кон училиштето и пошироката заедница	Се согласувам	Делумно се согласувам	Не се согласувам
6.1	Учениците ги почитуваат вработените во училиштето	55 ученици или 10%	286 ученици или 51%	221 ученици или 39%
6.2	Во училиштето се манифестира агресивност	220 ученици или 39%	218 ученици или 39%	124 ученици или 22%
6.3	Во училиштето се	188 ученици	251 ученици	123 ученици

	манифестира нетолерантност	или 33%	или 45%	или 22%
6.4	Во училиштето се покажува негативно однесување	209 ученици или 37%	244 ученици или 43%	109 ученици или 20%
6.5	Со стилот на облекување позитивно се делува на средината	175 ученици или 31%	281 ученици или 50%	106 ученици или 19%
6.6	Се води грижа за хигиената во училишните простории и училиштето	128 ученици или 22%	223 ученици или 40%	211 ученици или 38%
6.7	Се чува училишниот имот, средствата, инвентарот (клуни, врата...)	134 ученици или 24%	231 ученици или 41%	197 ученици или 35%
6.8	Се даваат предлози училиштето да биде пријатно место за престој и работа	53 ученици или 10%	175 ученици или 31%	334 ученици или 59%
6.9	Се даваат предлози училиштето да биде безбедно место за престој и работа	44 ученици или 8%	142 ученици или 25%	376 ученици или 67%
6.10	Навремено и објективно се информираат родителите за однесувањето на учениците во училиштето и надвор од него	55 ученици или 10%	187 ученици или 33%	320 ученици или 57%
6.11	Постои соработка и комуникација на родителите со училиштето	62 ученици или 11%	200 ученици или 36%	300 ученици или 53%

Првото правило се однесува на почитувањето на вработените во училиштето од страна на учениците. Учениците со нивното доаѓање на училиште стануваат дел од училишната заедница каде едно од основните правила е меѓусебното почитување. Тие треба да ги почитуваат сите вработени во училиштето, нивните наставници и останатите субјекти. Почитувањето се гледа во преку начинот на прифаќање на тугите права и одговорности. Се отсликува во зборовите, ставовите и активностите што се користат при комуникација. За да учениците ги

почитуваат вработените во училиштето, мора да покажат пред се самите вработени почитување кон учениците. Од вкупниот број анкетирани ученици, 10% се согласуваат дека не се почитува ова правило, 51% делумно се согласуваат и 39% не се согласуваат дека не се почитува. *Од ова може да се заклучи дека иако мал дел од учениците не ги почитуваат вработените во училиштето, сепак постои поголем процент за делумно почитување на вработените од страна на учениците.*

Зголеменото агресивно однесување кај учениците станува сè поочигледно не само надвор, туку и внатре во училиштето. Се почести се примерите на агресивно однесување во училиштата меѓу учениците. Со агресивното однесување трпи и образовниот процес. Училиштето со своите воспитни постапки може да помогне во отстранувањето, надминувањето на агресивноста кај учениците, преку создавање на позитивна клима за правилен развој на личноста. Токму на тоа се однесува второто правило, во училиштето се манифестира агресивност. 39% од учениците се согласуваат дека постои агресивност во училиштето, исто толкав процент делумно се согласуваат и 22% не се согласуваат. *Можеме да забележиме дека постои голем дел од учениците кои сметаат дека се манифестира агресивноста во училиштата.*

Третото правило е поврзано со манифестирањето нетолерантност во училиштата. Учениците треба да се воспитуваат во насока на зголемување на меѓусебното разбирање и толеранција. Тие тешко го прифаќаат фактот дека може да постојат различни видувања, различни ставови кон исто прашање и не се подготвени да манифестираат толеранција и трпеливост кон оние кои имаат став различен од нивниот. Според добиените резултати, 33% од учениците се изјасниле дека се манифестира нетолерантност во училиштата, 45% делумно се согласуваат и 22% не се согласуваат. *Овде, иако е поголем процентот за делумно присуство на нетолерантноста, сепак има голем процент на ученици кои сметаат дека во училиштата е присутна појава на нетолерантноста.*

Четвртото правило се однесува на манифестирањето на негативно однесување кај учениците. Учениците треба да научат како да ги контролираат своите

чувства, да се подучуваат во развивање на социјалните и емоционалните вештини се со цел да се надминуваат негативните појави во нивното однесување. На ова правило учениците се изјасниле на следниот начин: 37% од учениците се изјасниле дека постои негативно однесување во училиштата, 43% делумно се согласуваат и 20% сметаат дека не постои негативно однесување. *Според добиените резултати негативно однесување од страна на учениците е присутно во училиштата.*

Во секој кодекс на однесување во секоја институција е вметнат кодексот, начинот, стилот на облекување. Секој ученик е должен да се облекува пристojно, соодветно на училишната средина. Наредното правило за кое учениците се изјаснуваа дали и колку не се почитува е правилото - со стилот на облекување позитивно се делува на средината. 31% од учениците се согласуваат дека не се почитува ова правило, 50% делумно се согласуваат и 19% не се согласуваат. *Иако најголем процент од учениците одговориле делумно, сепак процентот на ученици кои одговориле дека не се почитува ова правило е повисок за разлика од оние кои сметаат дека се почитува.*

Сите ученици имаат право да учат и да поминуваат дел од своето време во здрава и чиста средина. Голема улога во одржувањето на чистотата покрај оние кои се грижат за хигиената во училиштето, имаат и самите ученици. Тие треба да се совесни во одржувањето на хигиената, како својата лична хигиена, така и хигиената во училиштето. Тука доаѓаме до ново правило, а тоа е правилото - се води грижа за хигиената во училишните простории и училиштето. Од вкупниот број анкетирани ученици, 22% се согласиле дека не се почитува, делумно се согласиле 40% и не се согласуваат 38%. *Непочитување на ова правило од страна на учениците е застапено во училиштата иако најголем процент од учениците делумно се согласуваат дека не се води грижа за хигиената во училишните простории.*

Чување на училишниот имот, средствата, инвентарот, е следно правило за кое се изјасниле учениците дали се почитува или не се почитува од страна на учениците. Во училиштата е забрането уништување на училишниот имот, средства и

инвентар, за што се презема соодветна мерка. Учениците по ова правило се изјасниле на следниот начин: 24% од вкупниот број ученици се согласиле дека не се почитува од учениците ова правило, 41% делумно се согласиле дека не се почитува и 35% не се согласуваат. *И ова правило како и претходното е делумно прифатено во нашите училишта.*

Осмото правило се однесува на давањето предлози училиштето да биде пријатно место за престој и работа. За учениците да се чувствуваат како дел од училишната заедница потребно е да се чујат нивните размислувања, да се земат во предвид нивните мислења и предлози по однос на некои прашања се со цел училиштето да се направи пријатно место за престој и работа. Сите ученици се изјасниле по однос на ова правило, и тоа: 10% од анкетираниите ученици се согласуваат дека не се почитува, 31% делумно се согласуваат и 59% не се согласуваат. *Од овде можеме да заклучиме дека се почитува правилото на давање предлози да се направи училишното пријатно место за престој и работа.*

Поврзано на претходното правило е правилото - давање предлози училиштето да биде безбедно место за престој и работа. Секој заслужува безбедна средина за престој и работа, така и учениците заслужуваат да учат, да се дружат, да го поминуваат поголемиот дел од своето време во безбедна училишна средина. Покрај предлозите за училиштето да биде пријатно место за престој и работа, треба да се почитуваат и предлозите и мислењата на учениците за зголемување на безбедноста во училиштето. На ова правило 8% од учениците се изјасниле се согласуваат дека не се почитува, 25% делумно се согласуваат и 67% не се согласуваат. *Доаѓаме до заклучок дека се почитува правилото на давање предлози за безбедно училиште.*

Секој родител треба да ја покажува својата ажурност и обврска за присуство на родителски средби. Тие мора континуирано да ги следат работата и развојот на своите деца, потешкотиите на кои наидуваат, со цел навреме да се спречи девијантното однесување. Родителите треба навреме и објективно да бидат информирани за она што се случува во училиштето од страна на своите деца првенствено, а потоа и од класниот раководител. Што се однесува до правилото -

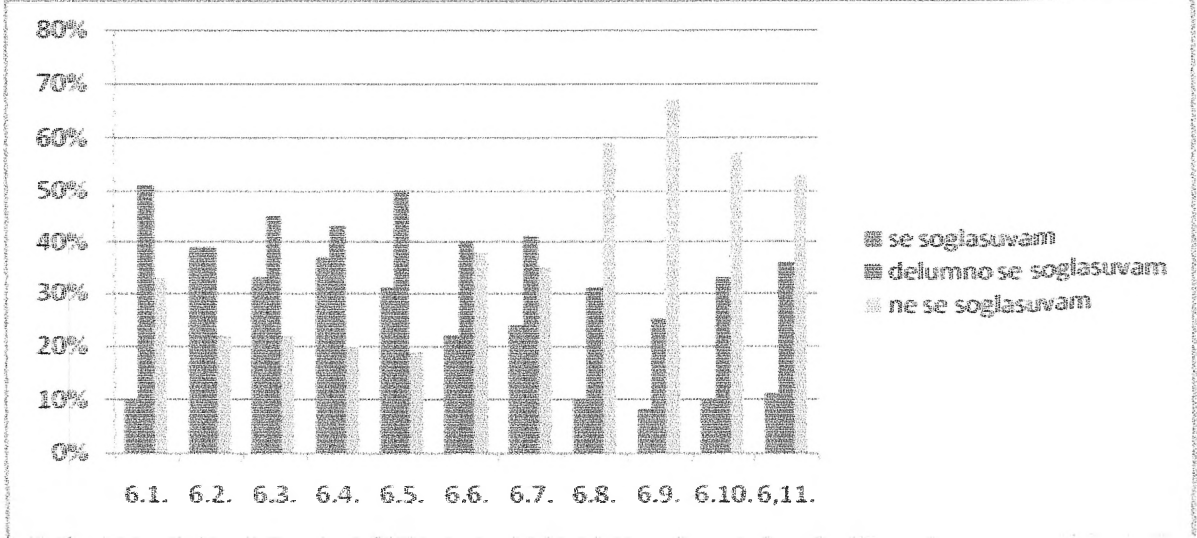
навремено и објективно информирање на родителите за однесувањето на учениците во училиштето и надвор од него, 10% од учениците се согласуваат дека не се почитува, 33% делумно се согласуваат и 57% не се согласуваат. *Врз основа на добиените резултати истакнуваме дека поголемиот број на ученици навреме и објективно ги информираат родителите за своето однесување, иако постои и проценки на оние кои делумно се согласуваат дека се прекршува ова правило.*

Последното правило се однесува на соработката и комуникацијата на родителите со училиштето. Учеството на родителите во секојдневниот живот на училиштето влијае позитивно во обезбедувањето пријатна атмосфера за работа на нивните деца. Родителите и наставниците треба да бидат обединети во своите обиди за помош на децата во насочување кон позитивното однесување. Тие треба да соработуваат во насока на промена на однесувањето на учениците. 11% од учениците се согласиле дека не се почитува ова правило, 36% делумно се согласуваат и 53% не се согласуваат. *Тоа значи дека поголемиот проценки на ученици сметаат дека постои соработка и комуникација на родителите со училиштето, но не треба да се занемари проценките на оние кои делумно се согласуваат, дури и на оние 11% кои не го почитуваат правилото.*

Според добиените резултати во однос на непочитувањето на правилата на однесување кон училиштето и пошироката заедница, можеме да кажеме дека во училиштата се манифестира појава на агресивност, нетолерантност, негативно однесување, делумно се почитуваат вработените во училиштата, како и делумно се води грижа за хигиената во училиштата и се води грижа за инвентарот во училиштата. Се почитува правилото на давање предлози за училиштето да биде побезбедно и попријатно место за престој и работа, учениците навремено и објективно ги известуваат родителите за своето однесување и постои соработка и комуникација на родителите со училиштето.

За подобра прегледност на добиените податоци изработен е графикон на кој графички се прикажани резултатите добиени на прашањето за непочитување на правилата на однесување од страна на учениците во нивниот однос кон училиштето и пошироката заедница.

Графикон 7. Графичко прикажување на податоците од табела 7

Седмото прашање се однесува на тоа кога се забележува прекршување на правилата на однесување, за време на часовите или за време на одморите. На учениците треба да им бидат јасни правилата на однесување во училиштето, за време на часовите и за време на одморите и да ги знаат последиците од нивното непочитување.

На учениците им беа понудени одговорите: секогаш, понекогаш и никогаш.

Табела бр.14. Времето на манифестирање на непочитувањето на правилата на однесување

	Секогаш	Понекогаш	Никогаш
За време на часови	94 ученици или 17%	404 ученици или 72%	64 ученици или 11%
За време на одмори	195 ученици или 35%	307 ученици или 55%	60 ученици или 10%

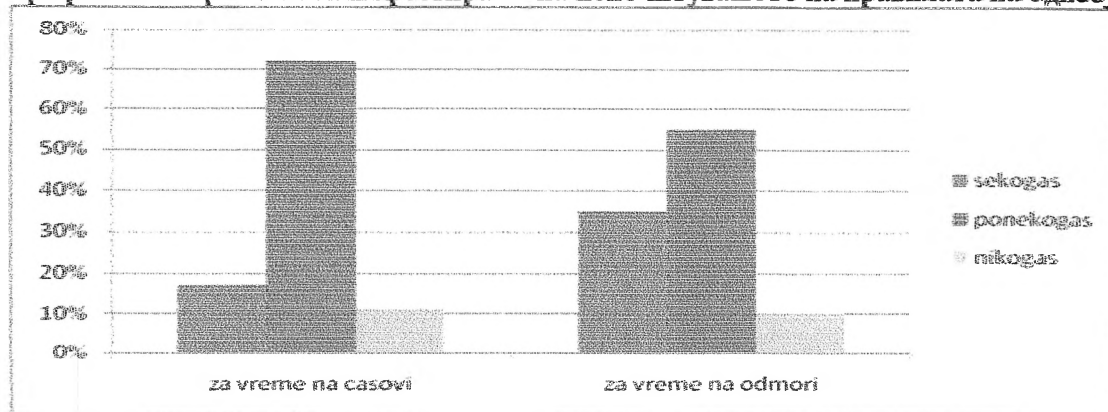
Во однос на манифестирањето на непочитувањето на правилата на однесување, како прво беше наведено, непочитување на правилата на однесување од страна на учениците за време на часовите. На ова прашање одговориле сите анкетирани ученици, и тоа: 17% од учениците се изјасниле дека секогаш се јавува непочитување на правилата на однесување за време на часовите, 72% се изјасниле дека понекогаш има непочитување на правилата и 11% сметаат дека никогаш нема непочитување на правилата за време на часовите. *Од добиените резултати дознаваме дека најголем процент од учениците се изјасниле дека понекогаш се случува непочитување на правилата од страна на учениците за време на часовите.*

За време на одморите учениците доаѓаат во контакт со ученици од други одделенија, се чувствуваат послободни во изразувањето на своите размислувања и често знаат да излезат од границите на нормалното, дозволеното однесување. 35% од учениците се изјасниле дека за време на одморите секогаш се прекршуваат правилата на однесување, 55% понекогаш и 10% никогаш. *За време на одморите учениците во најголем процент се изјасниле дека понекогаш има непочитување на правилата, но голем е и процентот на оние кои се изјасниле дека секогаш се прекршуваат правилата.*

Доколку се направи споредба на податоците добиени од учениците за прекршувањето на правилата на однесување за време на часови и за време на одмори, ќе забележиме дека поголем е процентот на оние ученици кои се изјасниле дека непочитување на правилата на однесување повеќе се манифестира за време на одморите, отколку за време на часовите. Тоа ја потврдува и дадената хипотеза дека непочитувањето на правилата на однесување повеќе се забележува за време на одморите отколку за време на часовите. Непочитувањето на правилата на однесување е позачестена појава за време на одморите, што се покажува и во практиката.

Графички тоа изгледа вака:

Графикон 8. Време на манифестирање на непочитувањето на правилата на однесување

Осмото прашање се однесува на причините за непочитување на правилата на однесување од страна на учениците и гласи:

Според тебе, колку од наведените ставови се причини за непочитување на правилата на однесување.

Беа понудени следниве ставови како причини: строги наставници, попустливи наставници, незаинтересирани наставници, необјективни наставници, строги родители, попустливи родители, незаинтересирани родители, преземање на соодветни мерки од страна на училиштето (педагошко-психолошката служба). За понудените причини учениците се изјаснуваа во категориите: се согласувам, делумно се согласувам и не се согласувам.

Причините за прекршување на правилата на однесување се многубројни и меѓусебно испреплетени, што треба да се знае за воспоставување на мерки за нивната превенција. Родителите и наставниците со своето однесување треба да претставуваат модел за однесување на учениците. Преку нивниот пример учениците учат како да постапуваат во одредени ситуации низ животот. Комуницирајќи со своите најблиски во семејството, а потоа и во училиштето, детето ги стекнува своите први искуства за животот, своите погледи, морални норми и вредности, навики, кои влијаат во неговото понатамошно однесување. Од начинот на воспитување на младата генерација ќе зависи како тие ќе ги

формираат своите вредности и ставови односно како ќе ги доживуваат работите, како ќе реагираат кон одредени објекти и субјекти и појави.

Во табела бр.15 се претставени ставовите на учениците во однос на најчестите причини за непочитување на правилата на однесување во училиштето.

Табела бр. 15.: Причини за непочитување на правилата на однесување

	Причини за непочитување на правилата на однесување	Се согласувам	Делумно се согласувам	Не се согласувам
8.1	Строги наставници	151 ученици или 27%	220 ученици или 39%	191 ученици или 34%
8.2	Попустливи наставници	173 ученици или 31%	254 ученици или 45%	135 ученици или 24%
8.3	Незаинтересирани наставници	160 ученици или 28%	152 ученици или 27%	250 ученици или 45%
8.4	Необјективни наставници	141 ученици или 25%	209 ученици или 37%	212 ученици или 38%
8.5	Строги родители	97 ученици или 17%	189 ученици или 34%	276 ученици или 49%
8.6	Попустливи родители	183 ученици или 33%	209 ученици или 37%	170 ученици или 30%
8.7	Незаинтересирани родители	181 ученици или 32%	104 ученици или 18%	277 ученици или 50%
8.8	Непреземање на соодветни мерки од страна на училиштето(педагошко-психолошката служба)	184 ученици или 33%	194 ученици или 34%	184 ученици или 33%

Методите кои се применуваат во воспитно-образовната работа со учениците влијаат на развојот на внатрешната мотивација на личноста. Во зависност од тоа каков начин на воспитување ќе биде применет при воспитувањето на децата, ќе зависи каква личност, со какви вредности и ставови, односно со какво однесување ќе се формираат децата.

Како прва причина за непочитување на правилата на однесување, беа наведени строгите наставници. Преголемата строгост на наставниците, воспоставувањето авторитет над учениците може да доведе до агресивност и деструктивно

однесување на учениците. Поради тоа наставникот треба да внимава на неговиот начин на однесување кон учениците. Од вкупно 562 ученика, 151 ученик или 27% се согласуваат, 270 ученици или 39% делумно се согласуваат и 191 ученик или 34% не се согласуваат.

Попустливи наставници беше втората причина, за која се изјаснија сите ученици, дали и колку претставува причина за непочитување на кодексот на однесување од страна на учениците, и тоа: 31% се согласуваат, 45% делумно се согласуваат и 34% не се согласуваат. Често наставниците воспоставуваат пријателски однос со учениците. Но, позицијата на пријател со ученикот може да го доведе наставникот да има преголема попустливост спрема одредени ученици и склоност кон простување на некои нивни грешки. Тоа негативно се одразува врз останатите ученици кои ја забележуваат таквата комуникација на наставникот со одредени ученици, но и негативно влијае и кон самите тие ученици кои стануваат зависни од наставниците и не воспоставуваат пријателски однос со своите врсници. Сето тоа доведува до прекршување на некои од правилата на однесување во училиштето од страна на учениците.

Во училиштата постои група на наставници кои делуваат незаинтересирано во однос на учениците, нивниот став кон учењето и нивниот начин на однесување. Учениците умеат тоа да го искористат и да прибегнат кон некои негативни појави на однесување. Според тоа една од причините за непочитување на кодексот на однесување од страна на учениците се незаинтересираните наставници. За оваа причина учениците се изјанија на следниов начин: 28% од вкупниот број на ученици се согласуваат дека незаинтересираните наставници се причина за непочитување на правилата на однесување, 27% делумно се согласуваат и 45% не се согласуваат.

Необјективните наставници претставуваат една од причините за непочитување на правилата на однесување во училиштето. Доколку во училиштето постои субјективност од страна на наставниците, кај учениците ќе се формираат негативни ставови кон учењето и кон училиштето, што може да резултира со зголемена недисциплинираност, бегање од училиште, склоност кон одредени

девијантни појави. Според анкетираниите ученици, 25% од нив се согласуваат дека необјективните наставници се причина за непочитување на правилата на однесување од страна на учениците, 37% делумно се согласуваат и 38% не се согласуваат.

Наредна причина се строгите родители, 17% од учениците се согласуваат, 34% делумно се согласуваат и 49% не се согласуваат. Детето што е воспитувано во строга дисциплина или пак не му е укажана родителска љубов не може да ги прифати општоприфатените вредности, ставови и норми во општеството.

Од друга страна претерано разгалените деца и децата чија љубов се купувала со разни подароци од страна на нивните попустливи родители, во подоцнежниот живот не ќе можат да трпат никакво одложување на задоволството, стануваат егоистични и не се во можност да воспостават потрајни емоционални врски со другите луѓе. Попустливите родители се една од причините за прекршување на правилата на однесување, за кое учениците се изјаснуваат. 33% од вкупниот број на ученици се согласуваат дека попустливите родители се причина за непочитување на правилата на однесување, 37% делумно се согласуваат и 30% не се согласуваат.

Незаинтересираноста на родителите во воспитувањето на своите деца има голема улога за покажаниот неуспех и недисциплина во училиштето, што доведува до одбивен однос на учениците кон училиштето, нередовно посетување, непочитување на кодексот на однесување. Незаинтересирани родители е причина за прекршување на правилата на однесување, за која 32% од учениците се согласуваат, 18% делумно се согласуваат и 50% не се согласуваат.

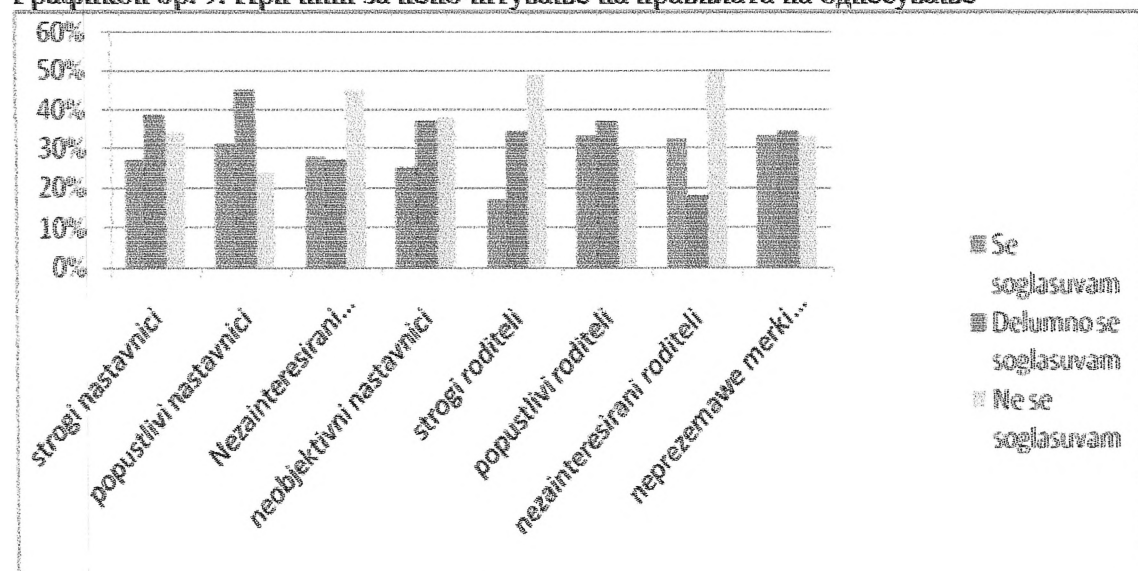
Како последна причина е непреземањето на соодветни мерки од страна на училиштето или педагошко-психолошката служба. Педагошко-психолошката служба има голема улога во тоа како учениците ќе се однесуваат на училиште. Според добиените резултати 33% од учениците се согласуваат дека како резултат на педагошко-психолошката служба се јавува непочитување на правилата на однесување од страна на учениците, 34% делумно се согласуваат и

33% не се согласуваат. Во училиштата треба да се создава топла атмосфера, да се тежнее кон формирање на нови вредности и градење на позитивни идеали кај учениците. Сето тоа треба да го поттикнува педагошко - психолошката служба во самото училиште. Доколку во училиштето учениците не можат да ги задоволат своите потреби, желби, доколку имаат непријатни искуства и доживувања, доколку биле казнувани со педагошки мерки наместо да им се помогне со разговори и поддршка од страна на стручната служба во училиштето, во тој случај во училиштата ќе има се повеќе случаи на негативно однесување од страна на учениците, неприфаќање и непочитување на донесените правила на однесување.

Од резултатите се гледа дека според учениците најчестите причини за непочитување на правилата на однесување се: непреземањето соодветни мерки од страна на училиштето и попустливи родители, постојат незаинтересирани родители, попустливи наставници, незаинтересирани наставници, строги наставници, необјективни наставници и како последна причина се строгите родители.

Откако сме ги претставиле добиените резултати во табела и истите сме ги образложили, следува графичко претставување на истите, се со цел нивна подобра прегледност.

Графикон бр. 9. Причини за непочитување на правилата на однесување

За да се види односот на одговорите на учениците од градска и од селска средина ќе ги разгледаме одделно табелата бр. 16. и табелата бр.17.

Најпрво ќе ја анализираме табелата бр.16, каде се претставени одговорите на учениците од училиштата од селска средина. Вкупно се анкетирани 230 ученици кои одговориле на следниов начин:

Табела бр. 16. Причини за непочитување на правилата на однесување во зависност од средината во која се наоѓаат училиштата

	Причини за непочитување на правилата на однесување	Се согласувам	Делумно се согласувам	Не се согласувам
8.1	Строги наставници	52 ученици или 23%	87 ученици или 38%	91 ученици или 39%
8.2	Попустливи наставници	94 ученици или 41%	91 ученици или 39%	45 ученици или 20%
8.3	Незаинтересирани наставници	65 ученици или 28%	55 ученици или 24%	110 ученици или 48%
8.4	Необјективни наставници	60 ученици или 26%	67 ученици или 29%	103 ученици или 45%
8.5	Строги родители	38 ученици или 17%	80 ученици или 35%	112 ученици или 48%
8.6	Попустливи родители	87 ученици или 38%	78 ученици или 34%	65 ученици или 28%
8.7	Незаинтересирани родители	85 ученици или 37%	37 ученици или 16%	108 ученици или 47%
8.8	Непреземање на соодветни мерки од страна на училиштето(педагошко-психолошката служба)	72 ученици или 31%	66 ученици или 29%	92 ученици или 40%

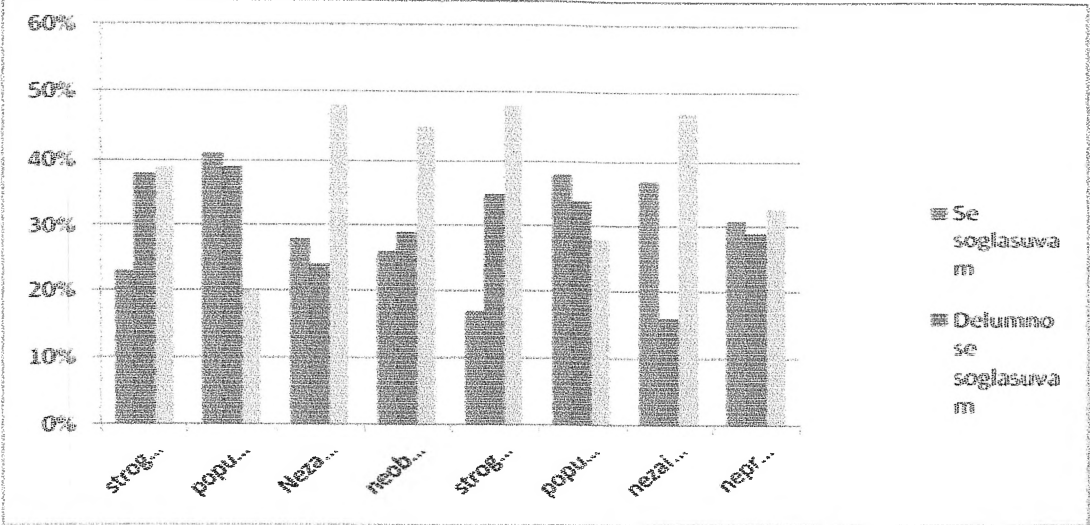
Според учениците од училиштата од селска средина, причини за непочитување на правилата на однесување се:

- попустливи наставници,
- попустливи родители,
- незаинтересирани родители,
- непреземање на соодветни мерки од педагошко-психолошката служба,

- незаинтересирани наставници,
- необјективни наставници,
- строги наставници,и
- строги родители.

Графички тоа изгледа вака:

Графикон бр. 10. Причини за непочитување на правилата на однесување во училишта од селска средина

Во табелата бр. 17. се претставени одговорите на учениците од училиштата од градска средина. Вкупно се анкетирани и одговориле на барањата 332 ученици.

Табела бр. 17. Причини за непочитување на правилата на однесување во зависност од средината во која се наоѓаат училиштата

	Причини за непочитување на правилата на однесување	Се согласувам	Делумно се согласувам	Не се согласувам
8.1	Строги наставници	99 ученици или 30%	133 ученици или 40%	100 ученици или 30%
8.2	Попустливи наставници	79 ученици или 24%	163 ученици или 49%	90 ученици или 27%
8.3	Незаинтересирани наставници	95 ученици или 29%	97 ученици или 29%	140 ученици или 42%
8.4	Необјективни наставници	81 ученици или 24%	142 ученици или 43%	109 ученици или 33%
8.5	Строги родители	59 ученици или 18%	109 ученици или 33%	164 ученици или 49%

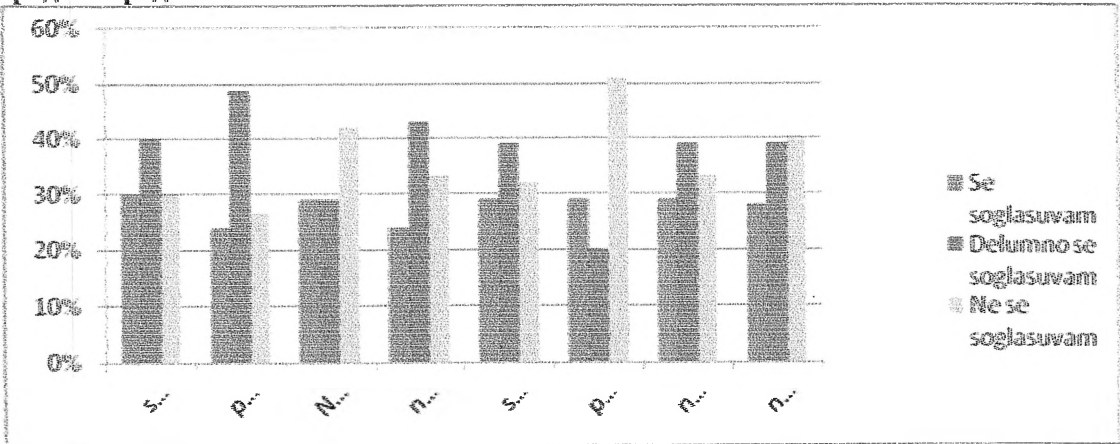
8.6	Попустливи родители	96 ученици или 29%	131 ученици или 39%	105 ученици или 32%
8.7	Незаинтересирани родители	96 ученици или 29%	67 ученици или 20%	169 ученици или 51%
8.8	Непреземање на соодветни мерки од страна на училиштето(педагошко-психолошката служба)	94 ученици или 28%	128 ученици или 39%	110 ученици или 33%

Според учениците од училиштата од градска средина, причини за непочитување на правилата на однесување се:

- строги наставници,
- незаинтересирани наставници,
- попустливи родители,
- незаинтересирани родители,
- непреземање на соодветни мерки од страна на педагошко-психолошката служба,
- попустливи наставници,
- необјективни наставници, и
- строги родители.

Графички тоа изгледа вака:

Графикон бр. 11. Причини за непочитување на правилата на однесување во училишта од градска средина

Доколку направиме споредба помеѓу резултатите добиени од учениците кои учат во училиштата од селска средина и оние од училиштата од градска средина, ќе забележиме дека постојат одредени разлики во однос на некои од наведените причини. Учениците од селска средина ги истакнале попустливите наставници како најголема причина за непочитување на правилата на однесување, додека пак учениците од градска средина - строгите наставници. Разлика во нивните ставови има и во однос на попустливите родители и незаинтересираните родители, каде процентот на оние кои сметаат дека попустливите родители и незаинтересираните родители се причина за непочитување на правилата е поголем кај учениците од селска средина. Во однос на останатите причини процентот е приближно ист. И едните и другите ученици строгите родители ги сметаат како причина која најмалку има влијание во прекршувањето на правилата на однесување од страна на учениците.

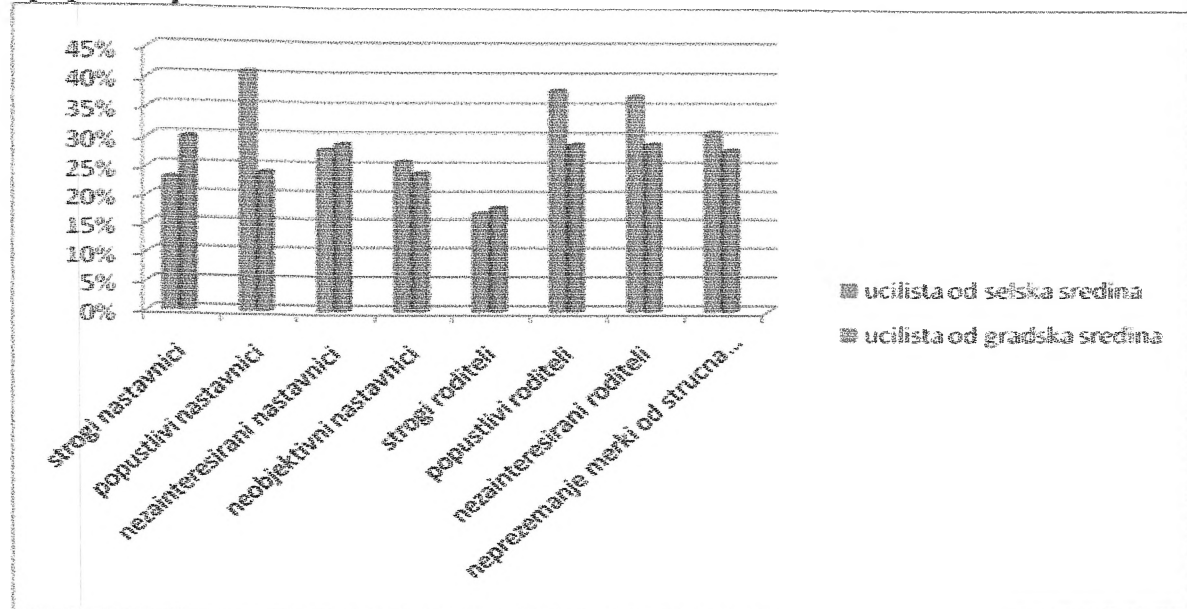
Споредбата помеѓу резултатите добиени од учениците од селска и од градска средина ќе ја претставиме со табелата бр. 18.

Табела бр.18. Споредба на мислењата на учениците од различна средина

Причини за непочитување на правилата на однесување	Училишта од селска средина	Училишта од градска средина
Строги наставници	23%	30%
Попустливи наставници	41%	24%
Незаинтересирани наставници	28%	29%
Необјективни наставници	26%	24%
Строги родители	17%	18%
Попустливи родители	38%	29%
Незаинтересирани родители	37%	29%
Непреземање на соодветни мерки од страна на училиштето(педагошко-психолошката служба)	31%	28%

За подобро да се согледа разликата во ставовите на учениците по однос на причините за непочитување на правилата на однесување од страна на учениците, изработивме и графикон.

Графикон бр.12

Деветото прашање се однесува на тоа како може да се надмине непочитувањето на правилата на однесување од страна на учениците и гласи: *Според тебе, непочитувањето на правилата на однесување може да се надмине:*

- а) преку искрени и отворени разговори со учениците,
- б) во соработка со стручни соработници (педагог/психолог),
- в) во соработка со директор и
- г) преку казнени педагошки мерки.

Учениците се изјаснуваа дали и колку се согласуваат на понудените начини за намалување на непочитувањето на правилата на однесување: се согласувам, делумно се согласувам и не се согласувам.

Во училиштата треба да владее клима на соживот. Начинот и стилот на разговор кој се користи во училиштата, претставува основа и поттик за создавање на

соодветна клима во самото училиште. Воспоставувањето позитивна клима во училиштето меѓу другото, претпоставува и отворени и чесни комуникации помеѓу сите чинители на човечкиот фактор во училиштето: директор, педагог/психолог, наставници, ученици, родители.

Во табелата бр.19 можеме да видиме кои се мислењата на учениците за начините за надминување на непочитувањето на правилата на однесување во училиштата.

Табела бр. 19. Надминување на непочитувањето на правилата на однесување

	Се согласувам	Делумно се согласувам	Не се согласувам
Преку искрени и отворени разговори со учениците	393 ученици или 70%	124 ученици или 22%	45 ученици или 8%
Во соработка со стручни соработници (педагог/психолог)	337 ученици или 60%	194 ученици или 35%	31 ученици или 5%
Во соработка со директор	257 ученици или 46%	189 ученици или 34%	116 ученици или 20%
Преку казнени педагошки мерки	323 ученици или 57%	160 ученици или 28%	79 ученици или 15%

Како еден од начините за надминување на непочитувањето на правилата за однесување беше наведено - искрени и отворени разговори со учениците. За наставникот денес пренесувањето на знаења не треба да биде приоритет во неговата работа, туку умешноста да воспостави успешен меѓучовечки однос со учениците. Наставниците даваат клучен придонес за емотивниот и когнитивниот развој на децата. За да се постигне успешна воспитна комуникација помеѓу наставникот и учениците, потребно е да постои меѓусебна доверба, искреност, чувство на сигурност. Учениците треба да бидат поттикнувани да разговараат со своите наставници, отворено да ги изнесуваат своите мисли, ставови, потреби, чувства и проблеми. На тој начин полесно се доаѓа до решение на проблемот. На ова прашање сите ученици се изјасниле, и тоа: 70% од учениците се согласиле дека преку искрени и отворени разговори на наставниците и учениците се влијае во надминување на непочитувањето на правилата на однесување од страна на учениците во училиштата, 22% делумно се согласиле и само 8% не се

согласуваат. Од овде можеме да забележиме дека учениците им веруваат на своите наставници и им се потребни искрени и отворени разговори со нив.

Вториот начин за надминување на непочитувањето на правилата беше соработката со стручните соработници. Стручната служба е една од значајните компоненти на училишниот живот и работа. Носители на оваа служба се училишните педагози и психолози. Нивната задача е сложена и обемна, но и неделива од останатите функции во училиштето, така што односот кон останатите субјекти претставува темел за било каква активност на службата. Таа во својата работа е тесно поврзана со животот и работата на учениците, работата со наставниците, со директорот, родителите, како и со разни институции кои имаат непосреден контакт со училиштето, се со цел да се унапреди воспитно-образовната работа и да се креира позитивна училишна клима. Земајќи ги предвид актуелните состојби со младата популација, улогата на стручната служба се состои во подобрување на воспитно-едукативната и социо-емоционалната компонента во животот на учениците, особено со поддршка на учениците кои имаат проблеми во учењето, ученици со психолошко-развојни проблеми, проблеми во однесувањето и сл. Според добиените резултати од анкетањето, 60% од учениците се согласиле за соработка со стручните соработници, 35% делумно се согласуваат и 5% не се согласуваат. Иако е голем процентот на оние кои се согласуваат за соработка со стручните соработници во училиштето, сепак има дел ученици кои не се сигурни во соработката со стручните соработници.

Соработката со директорот е третиот начин за надминување на непочитувањето на правилата за однесување од страна на учениците. Директорот е орган кој раководи со училиштето или менаџер на училиштето. Тој ја организира и раководи образовно-воспитната работа во училиштето. Покрај другото, директорот е должен да создаде атмосфера на доверба и сигурност во училиштето, да поседува способност за комуникација, работа со родители, ученици, наставници, способност за разрешување на конфликти и сл. Сите овие способности му помагаат во подобрување на соработката со самите ученици, бидејќи често се наоѓаат во ситуација кога од нив се очекува помош во

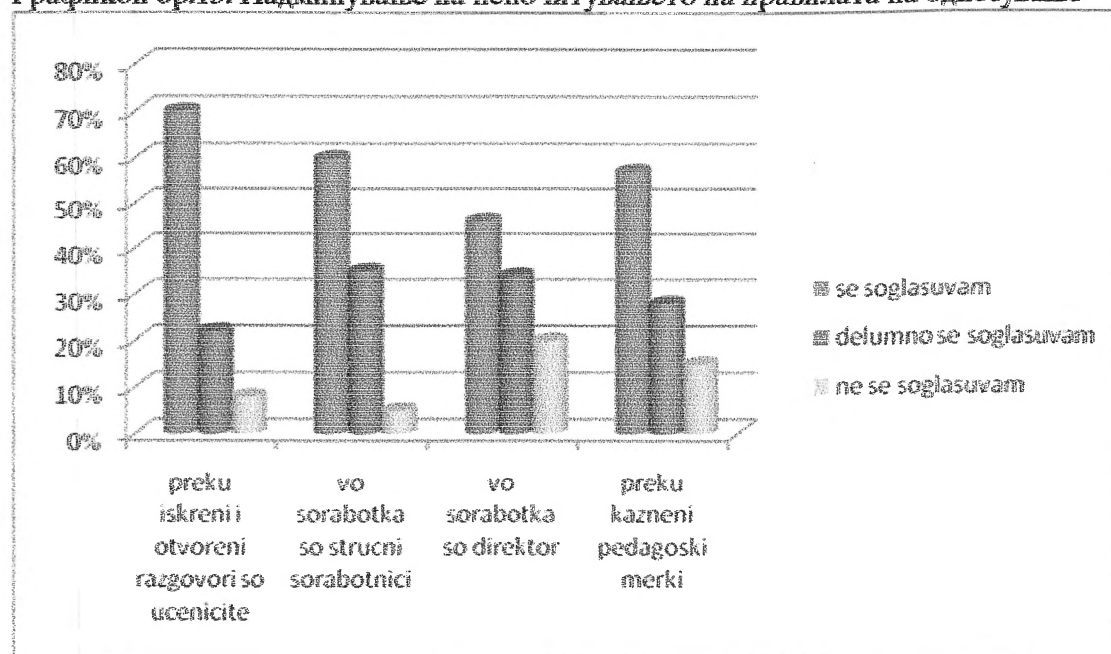
правилното насочување на учениците или справување со учениците кои имаат потешкотии во прифаќањето на правилата на однесување во училиштето. За ваквиот начин на надминување на прекршувањето на кодексот на однесување, 46% од вкупниот број испитаници се согласуваат, 34% делумно се согласуваат и 20% од испитаниците не се согласуваат. *Од резултатите се гледа дека соработката со директорот нема големо влијание во надминувањето на прекршувањето на правилата за однесување.*

Како последни беа наведени казнените педагошки мерки. Педагошките мерки се изрекуваат врз основа на Упатството за изрекување на педагошки мерки донесено од Министерството за образование и наука на Република Македонија и Статутот на училиштето. Педагошките мерки се изрекуваат постепено и тоа на ученици кои не ги исполнуваат должностите и обврските утврдени со донесениот кодекс на однесување во училиштето, односно ги прекршуваат правилата на училишниот живот, а се со цел да се постигне чувство на одговорност и спречување на негативни појави. Врз основа на добиените резултати, 57% од учениците се изјасниле дека се согласуваат дека педагошките казнени мерки влијаат во надминувањето на непочитувањето на правилата на однесување, 28% делумно се согласуваат и 15% не се согласуваат. *Заклучуваме дека казнените педагошки мерки имаат влијание во намалување на прекршувањето на Кодексот на однесување од страна на учениците.*

Од добиените резултати на прашањето за надминувањето на непочитувањето на правилата на однесување можеме да заклучиме дека од вкупно 562 испитаници, најголем број од учениците се изјасниле за искрени и отворени разговори, современото училиште претпоставува промени во начинот на однесување на наставникот и учениците, потоа соработка со стучни соработници, казнени педагошки мерки и на крајот доаѓа соработката со директорот.

Претставено графички тоа изгледа вака:

Графикон бр.13. Надминување на непочитувањето на правилата на однесување

На десетото прашање учениците требаше да ги изнесат своите ставови околу постоењето на кодексот на однесување во смисла на неговото влијание врз однесувањето на учениците во училиштето и гласи:

Според тебе, колку смејаш дека постоењето на кодексот на однесување во вашето училиште е во функција на подобрување на однесувањето на учениците?

На учениците им беа понудени три одговори:

- а) целосно е во функција,
- б) делумно е во функција и
- в) воопшто не е во функција.

Во табелата бр.20 се претставени мислењата на учениците за тоа колку кодексот на однесување во училиштето е во функција на подобрување на однесувањето на учениците.

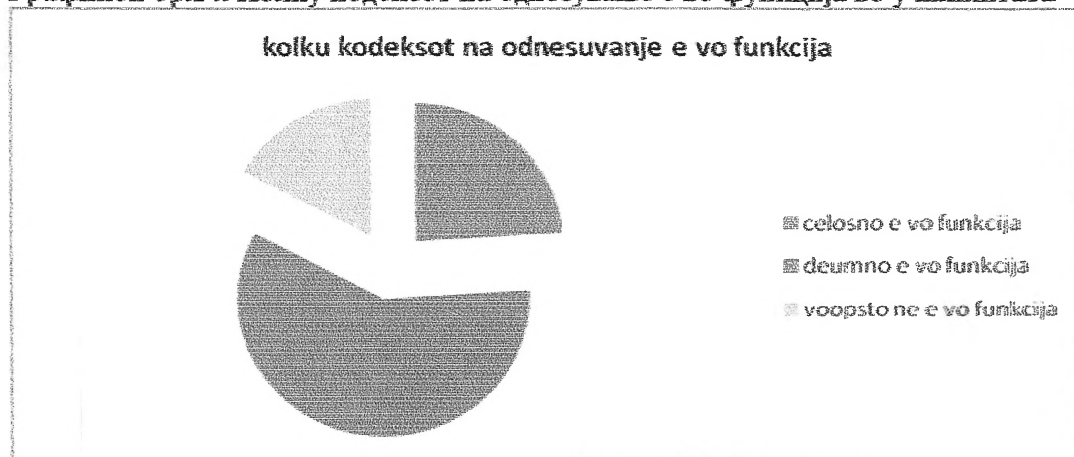
Табела бр.20. Колку кодексот на однесување е во функција во училиштата

Целосно е во функција	136 ученици или 24%
Делумно е во функција	331 ученици или 59%
Воопшто не е во функција	95 ученици или 17%

Кодексот на однесување во училиштата претпоставува постоење на одредени правила, кои треба да се прифатат и да се почитуваат од страна на сите субјекти во училиштето. Почитувањето на тие правила придонесува во училиштето да има позитивна атмосфера и хармонија. Во донесувањето на правилата на однесување треба да учествуваат самите ученици се со цел да ја согледаат потребата од постоење на правила. Со прифаќањето на правилата на однесување учениците се запознаваат со нови начини на решавање на конфликтните ситуации, се учат на почитување и прифаќање на разликите меѓу себе, се стекнуваат со навики кои ќе им се од голема корист во понатамошниот живот. Сите ученици одговориле на барањата на ова прашање, и тоа на следниов начин: 24% од учениците се изјасниле дека кодексот на однесување целосно е во функција на подобрување на однесувањето на учениците, 59% од учениците сметаат дека делумно е во функција и 17% се изјасниле дека воопшто не е во функција. Според резултатите можеме да забележиме дека постоењето на кодекс на однесување во училиштата делумно е во функција на подобрување на однесувањето на учениците.

За подобро да се согледа колку кодексот на однесување во училиштата влијае во подобрување на однесувањето на учениците направивме графикон.

Графикон бр.14. Колку кодексот на однесување е во функција во училиштата

2. АНАЛИЗА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОД АНКЕТНИОТ ЛИСТ ЗА НАСТАВНИЦИ

Анкетирањето на наставниците е спроведено во 6 основни училишта на ниво на град Скопје. Опфатени се 70 наставници кои ја реализираат наставата во паралелките во VI одд. и во VIII одд.

Во табелата бр.1 е дадена структурата на примерокот, од која се гледа дека од вкупниот број на наставници опфатени во истражувањето, 13 наставници се со работно искуство до 5 години, исто толку наставници се со работно искуство од 5 до 10 години, а со над 10 години се 44 наставници, или вкупно 70 наставници.

Табела бр.1. Основна структура на примерокот

Работен стаж	Наставници
До 5 години	13
Од 5-10 години	13
Над 10 години	44
Вкупно	70

Откако направивме анализа на структурата на примерокот, следува анализа на резултатите од анкетните листови на наставниците:

Првото прашање се однесува на тоа колку често наставниците се соочуваат со кршење на кодексот на однесување од страна на учениците, и гласи: *Колку често се соочувате со кршење на кодексот на однесување од страна на учениците?*

Беа понудени три одговори:

а) секогаш

б) понекогаш

в) никогаш

На ова прашање се изјасниле сите наставници, и тоа: 14% се изјасниле дека секогаш се соочуваат со кршење на кодексот на однесување од страна на учениците, 80% се изјасниле дека понекогаш се соочуваат со кршење на

кодексот на однесување и 6% одговориле дека никогаш не се соочиле со кршење на кодексот на однесување. Тоа можеме да го видиме во следната табела:

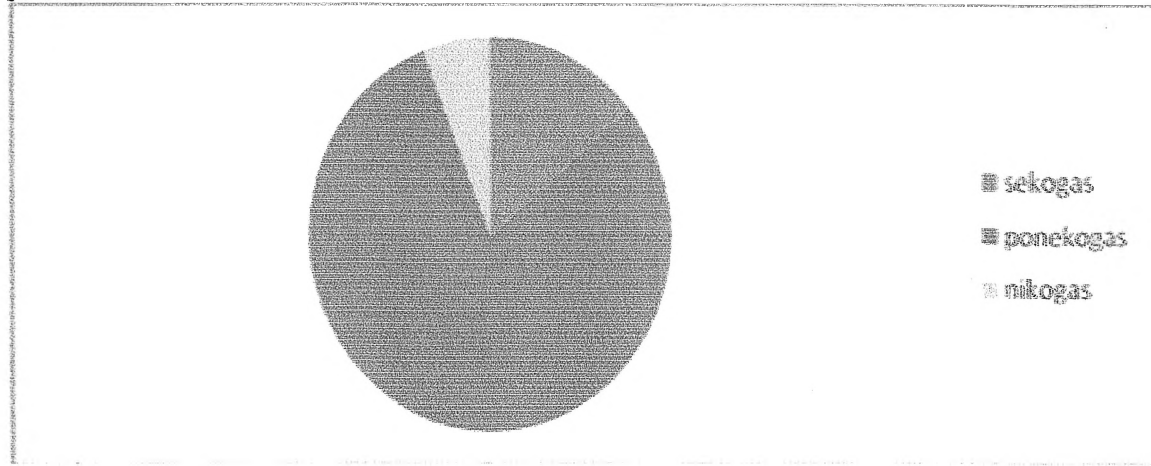
Табела бр.2. Зачестеност на прекршувањето на кодексот на однесување од страна на учениците

Секогаш	14%
Понекогаш	80%
Никогаш	6%

Од табелата може да се види дека најголем број од наставниците - 80% или 56 наставници, се изјасниле дека понекогаш се соочуваат со кршење на кодексот на однесување од страна на учениците. Ова покажува дека учениците манифестираат адекватно однесување за време на наставните и воннаставните активности. Од друга страна, пак, процентот на оние наставници кои сметаат дека секогаш се прекршува кодексот на однесување од страна на учениците - 14%, укажува на тоа дека иако е мал процентот сепак постои мала група на ученици кои сеуште не се адаптирани во училишната средина и обврските кон него.

За подобро согледување на зачестеноста на прекршување на правилата на однесување од страна на учениците го направивме графиконот бр.1.

Графикон 1. Зачестеност на прекршувањето на кодексот на однесување од страна на учениците

Доколку направиме споредба во резултатите кај наставниците во однос на нивниот работен стаж по ова прашање, ќе забележиме дека постојат мали разлики во нивните ставови за прекршувањето на правилата на однесување од страна на учениците.

Поради таа цел направивме нова табела каде ќе се видат разликите во ставовите на наставниците по однос на прекршувањето на правилата на однесување од страна на учениците.

Табела бр.3. Зачестеност на прекршувањето на кодексот на однесување од страна на учениците во зависност од работниот стаж на наставниците

Работен стаж	Секогаш	Понекогаш	Никогаш
До 5 години	23%	62%	15%
Од 5 до 10 години	15%	85%	/
Над 10 години	11%	84%	5%

Од резултатите прикажани во табелата забележуваме дека 23% од наставниците со работно искуство до 5 години се изјасниле дека секогаш се соочуваат со кршење на кодексот на однесување, 62% понекогаш и 15% никогаш не се соочиле со кршење на кодексот на однесување од страна на учениците. Според најголем број од наставниците со работно искуство до 5 години понекогаш се соочуваат со кршење на правилата на однесување од страна на учениците.

Од наставниците со работно искуство од 5 до 10 години, 15% се изјасниле дека секогаш постои кршење на кодексот на однесување, 85% понекогаш, но затоа пак нема наставник кој смета дека никогаш нема кршење на кодексот на однесување. Најголем број од наставниците со работно искуство од 5 до 10 години се изјасниле дека понекогаш се соочуваат со кршење на правилата на однесување од страна на учениците.

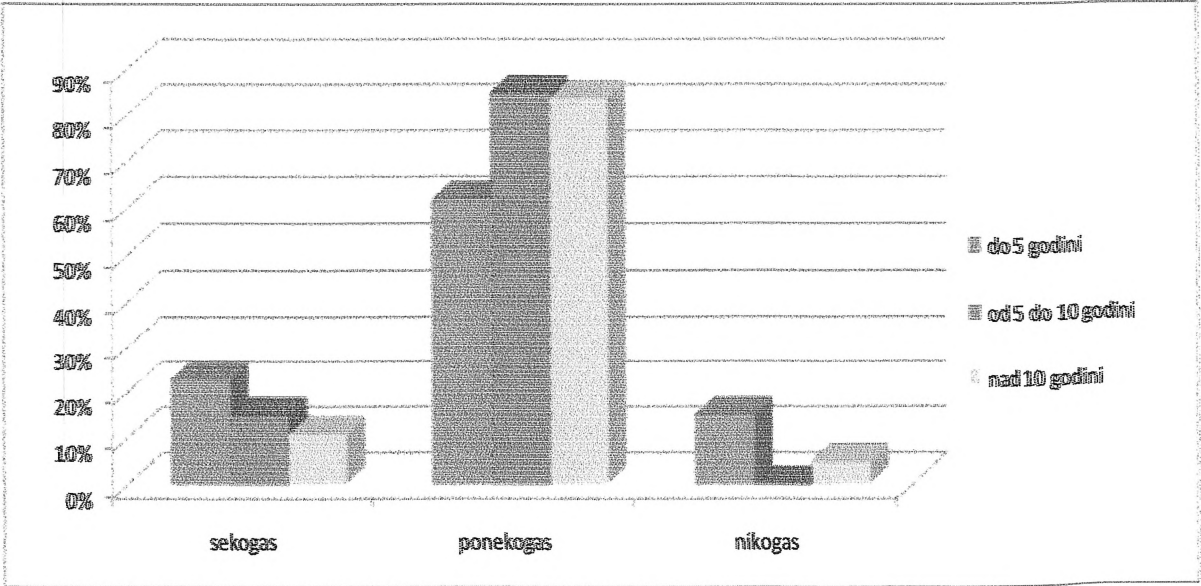
Од наставниците со работно искуство над 10 години, 11% од нив се изјасниле дека секогаш постои кршење на кодексот на однесување, 84% понекогаш и 5% никогаш. Како и во претходните случаи така и овде, и наставниците со работно

искуство над 10 години сметаат дека понекогаш има непочитување на правилата на однесување од страна на учениците.

Заклучуваме дека нема големи разлики во ставовите на наставниците во однос на непочитувањето на правилата на однесување од страна на учениците. Непочитување на правилата на однесување од страна на учениците се случува понекогаш во училиштата, со таа разлика што од вкупниот број на наставници, наставниците со работно искуство до 5 години се со најголем процент кои се изјасниле дека секогаш се соочуваат со кршење на кодексот на однесување, додека пак наставниците со работно искуство од 5 до 10 години се изјасниле дека никогаш не се соочуваат со кршење на кодексот на однесување.

Графички тоа изгледа вака:

Графикон 2. Зачестеност на прекршувањето на кодексот на однесување од страна на учениците во зависност од работниот стаж на наставниците

Второто прашање се однесува на тоа колку кодексот на однесување во училиштата соодветствува со етичките норми и вредности и гласи:

Колку смејат дека кодексот на однесување во вашето училиште соодветствува со општоприфатените етички норми?

Наставниците се изјаснуваа во следниве категории:

- а) целосно соодветствува
- б) делумно соодветствува
- в) воопшто не соодветствува

Од табелата бр. 4. која следи согледуваме како се изјасниле наставниците по однос на ова прашање.

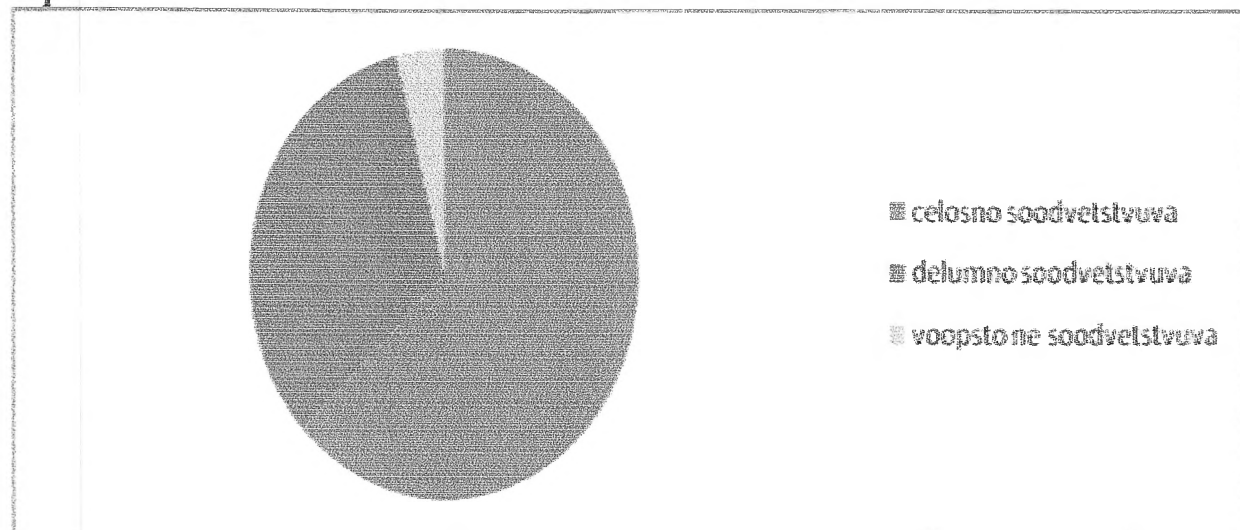
Табела 4. Дали Кодексот на однесување соодветствува со општоприфатените етички норми

Целосно соодветствува	63%
Делумно соодветствува	33%
Воопшто не соодветствува	4%

Сите наставници се изјасниле по однос на ова прашање, и тоа: 63% од наставниците се изјасниле дека кодексот на однесување целосно соодветствува со општоприфатените етички норми, 33% од наставниците се изјасниле дека кодексот делумно соодветствува на етичките норми и 4% се изјасниле дека воопшто не соодветствува. Врз основа на добиените резултати заклучуваме дека кодексот на однесување во училиштата целосно соодветствува со општоприфатените етички норми. Етиката како наука за моралот поставува морални норми кои овозможуваат подобрување на односите меѓу луѓето, предлага принципи, правила, насоки како луѓето треба да се однесуваат. Со кодексот на однесување се дефинираат одредени вредности и норми кои владеат во едно општество и кои треба да го насочуваат однесувањето на учениците кон она што е позитивно и правилно. Со прифаќањето на тие вредности и норми училишната средина станува пријатно и безбедно место за престој и работа.

Графички прикажано тоа изгледа вака:

Графикон 2. Кодексот на однесување соодветствува со општоприфатените етички норми

На третото прашање наставниците се изјаснуваа за тоа колку од правилата на однесување во односот на учениците кон учењето се почитуваат од страна на учениците, или:

Според Вас, колку од наведениите правила на однесување учениците не ги почитуваат во нивниот однос кон учењето?

Без понудени одговорите: се согласувам, делумно се согласувам и не се согласувам.

Добиените резултати од ова прашање се прикажани во подолу дадената табела:

Табела бр.5. Правила на однесување во однос на учењето

	Правила на однесување на учениците во однос на учењето	Се согласувам	Делумно се согласувам	Не се согласувам
3.1	Учениците треба навреме и редовно да доаѓаат на час	4%	52%	44%
3.2	Учениците треба да бидат подготвени на часовите	1%	14%	85%
3.3	Учениците треба да бидат активни на часовите	1%	14%	85%
3.4	Работата на часот се нарушува со задоцнето влегување на учениците	4%	33%	59%
3.5	Учениците ја нарушуваат работата на часот со разговори	53%	33%	16%
3.6	Учениците ја нарушуваат работата на часот со предизвикување конфликтни ситуации	24%	23%	53%

Првото правило се однесува на навременото и редовно доаѓање на учениците на училиште, и гласи: Учениците навреме и редовно доаѓаат на час. 4% од вкупниот број на наставници се согласуваат дека не се почитува ова правило, 52% делумно се согласуваат и 44% не се согласуваат дека не се почитува. Ова покажува дека многу мал е процентот на оние ученици кои го прекршуваат правилото на навреме и редовно доаѓање на часови. Се претпоставува дека тоа е најчесто во утринските часови поради ненавременото подготвување на учениците за училиште.

Во однос на второто правило: Учениците треба да бидат подготвени на часовите, наставниците се изјасниле на следниов начин: 1% од наставниците се согласува дека не се почитува ова правило, 14% делумно се согласуваат и 85% не се согласуваат. Тоа значи дека според наставниците учениците треба да бидат подготвени на часовите. Учениците имаат обврска да доаѓаат подготвени на

училиште, како со знаење така и со прибор за работа, со што се стекнуваат со чувството за одговорност.

Третото правило е поврзано со правилото за подготвеност на часовите, и се однесува на активноста на учениците на часот. Учениците треба да бидат внимателни и активни на часовите. Како и во претходниот случај така и овде, добиени се истите резултати, или 1% од наставниците се согласува дека не се почитува ова правило, 14% делумно се согласуваат и 85% не се согласуваат. Според наставниците учениците треба да бидат активни на часовите.

Четвртото правило се однесува на нарушувањето на атмосферата на часот со задоцнето влегување, и гласи: Работата на часот се нарушува со задоцнето влегување на учениците. Учениците треба да се обидат да не влегуваат во училницата откако е започнат часот. Со секое задоцнето влегување се нарушува атмосферата на часот, се одзема вниманието кај учениците, а и кај наставникот и понекогаш е тешко повторно да се создаде истото расположение кај учениците. Од вкупниот број на наставници кои одговориле на ова прашање, 4% од нив се согласуваат дека не се почитува ова правило, 33% делумно се согласуваат и 59% не се согласуваат. Според тоа, најголем дел од наставниците сметаат дека работата на часот не се нарушува со задоцнето влегување на учениците.

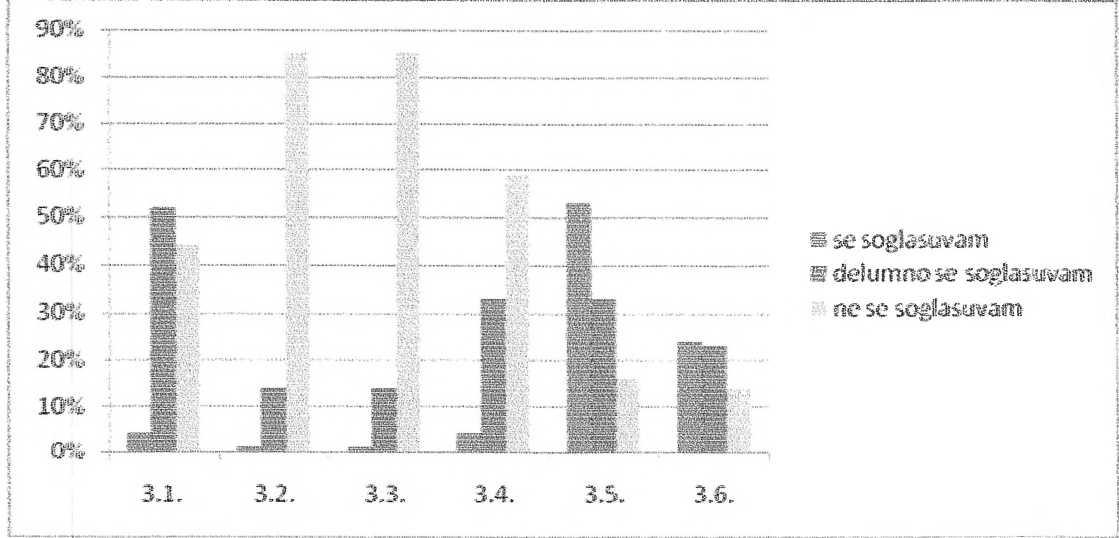
Наредно е правилото кое се однесува на разговорите за време на часови, и кое гласи: Учениците ја нарушуваат работата на часот со разговори. 51% од вкупниот број наставници се согласуваат дека не се почитува ова правило, 33% делумно се согласуваат и 16% не се согласуваат. Според одговорите од наставниците забележуваме дека постојат разговори за време на часот. Ваквиот процент посочува на размислување дали учениците разговараат на часовите поради тоа што наставникот не успеал да ги заинтересира учениците со она што го предава или поради тоа што материјата е веќе позната. Разговорите за време на часот често можат да бидат резултат и на дружбата помеѓу самите ученици во одделението.

Последното правило кое се однесува на учењето е поврзано со предизвикување конфликтни ситуации за време на часовите и гласи: Учениците ја нарушуваат работата на часот со предизвикување конфликтни ситуации. 24% од наставниците се согласуваат, 23% делумно се согласуваат и 53% не се согласуваат. Иако најголем дел од наставниците не се согласуваат дека се нарушува работата на часот со предизвикување конфликтни ситуации, сепак не треба да се занемари процентот на оние кои се изјаснуваат за спротивното. Причините поради кои се јавуваат такви конфликтни ситуации треба навреме да се откријат и навреме да се елиминираат со цел непречено одвивање на работата на часовите.

Според добиените резултати од анкетањето на наставниците, можеме да заклучиме дека се прекршуваат некои правила на однесување од страна на учениците во однос на учењето, како што се: разговори за време на часовите и предизвикување конфликтни ситуации за време на часовите. Правилото за редовно и навремено доаѓање на часовите како и задоцнето влегување на часовите делумно се почитува, додека правилата кои се однесуваат на подготвеноста и активноста се почитуваат од најголем број на ученици.

За подобра прегледност на одговорите од страна на наставниците по однос на ова прашање изработивме графикон.

Графикон 3. Графичко прикажување на податоците од табела бр.5.

На четвртото прашање наставниците се изјаснуваа за непочитувањето на правилата на однесување од страна на учениците во нивниот меѓусебен однос: *Според Вас, колку од наведениите правила на однесување учениците не ги почитуваат во нивниот меѓусебен однос?*

На наставниците им беа понудени одговорите: се согласувам, делумно се согласувам и не се согласувам.

Во табелата бр.6. се претставени одговорите на наставниците по однос на ова прашање.

Табела бр.6. Правила кои не се почитуваат во меѓусебниот однос со учениците

	Правила на однесување на учениците во меѓусебниот однос	Се согласувам	Делумно се согласувам	Не се согласувам
4.1	Учениците се сослушуваат меѓу себе	9%	79%	12%
4.2	Се почитува мислењето на другиот	9%	77%	14%
4.3	Учениците си помагаат кога се во неволја	7%	53%	40%
4.4	Постои другарство помеѓу учениците	6%	64%	30%
4.5	Меѓусебната соработка се темели врз заемно договарање	7%	42%	51%
4.6	Меѓусебната соработка се темели врз разменување на искуства	6%	59%	35%
4.7	Совесно и ефикасно учениците ги извршуваат дадените задачи	23%	65%	12%

Во однос на првото правило: Учениците се сослушуваат меѓу себе, 9% од наставниците одговориле дека се согласуваат дека не се почитува, 79% делумно се согласуваат и 12% не се согласуваат. Според овие резултати наставниците сметаат дека учениците делумно се сослушуваат меѓу себе. Учениците треба да се поттикнуваат да учат еден од друг и еден со друг. Тие треба да научат да го сослушаат соговорникот и да ги развиваат вештините за активно слушање.

Освен да го сослуша соговорникот, ученикот треба и да го почитува неговото мислење и тогаш кога е различно од неговото. Почитувајќи го мислењето на другиот, се дава чувство на важност и припадност во заедницата. Токму на тоа се однесува и второто правило, кое гласи: Се почитува мислењето на другиот. 9% од наставниците се согласуваат дека не се почитува ова правило, 77% делумно се согласуваат и 14% не се согласуваат. Како и во претходниот случај така и сега, најголем е процентот на оние кои сметаат дека учениците делумно се почитуваат меѓу себе.

За третото правило, Учениците си помагаат кога се во неволја, 7% се согласиле дека не се почитува, 53% делумно се согласуваат и 40% не се согласуваат. Од овде можеме да забележиме дека учениците делумно си помагаат кога се во неволја. Наставниците се должни да ги поттикнуваат и охрабруваат учениците да се грижат еден за друг, да си помагаат во и надвор од училиштето. Учениците треба да бидат уверени дека ќе добијат соодветна помош и поддршка од нивните соученици кога им е потребна. Училишната атмосфера до одреден степен треба да пружа психосоцијална поддршка на учениците, особено кога станува збор за меѓусебно помагање.

Четвртото правило е на некој начин надоврзување на претходното, и тоа, Постои другарство меѓу учениците. На ова правило наставниците се изјасниле на следниов начин: 6% се согласуваат дека не се почитува, 64% делумно се согласуваат и 30% не се согласуваат. Во однос на другарството, треба да се запрашаме дали другарството на денешната младина е здрав човечки однос или интерес. Меѓучовечките односи денес се поопуштени и поприродно се прифаќаат, дружење меѓу ученици од исти или различни одделенија, во и надвор

од училишните клупи, но од друга страна може да се забележи осаменост во толпата и недостаток од квалитетна комуникација меѓу младите. Според резултатите од нашето истражување заклучуваме дека делумно постои другарство меѓу учениците. Во училиштата треба да се тежнее кон развивање и негување на другарски односи меѓу учениците и склоност за колективен живот.

Во секое училиште треба да функционира ученичка заедница, преку која учениците сами или заедно со наставниците и родителите се договараат и заземаат ставови за позначајни прашања што се во врска со животот и работата во училиштето. Петтото правило се однесува на заемното договарање помеѓу учениците и гласи: Меѓусебната соработка се темели врз заемно договарање. 7% од наставниците се изјасниле дека се согласуваат дека не се почитува ова правило, 42% делумно се согласуваат и 51% не се согласуваат. Најголемиот број од наставниците сметаат дека учениците меѓусебната соработка ја темелат врз заемно договарање.

Соработката и размената на искуства влијае во подобрување на квалитетот на постигнувањата на учениците и осовременување на целиот воспитно-образовен процес. Шестото правило е посветено токму на разменувањето искуства и гласи: Меѓусебната соработка се темели врз разменување искуства. 6% од наставниците се согласуваат дека не се почитува, 59% делумно се согласуваат и 35% не се согласуваат. Според овие резултати учениците меѓусебната соработка делумно ја темелат врз разменување искуства, иако не може да се занемари и процентот на оние кои сметаат дека соработката целосно се темели врз разменување искуства. Кај учениците треба да се развива свеста за потребата од постојана меѓусебна соработка која ќе се темели како врз разменување искуства така и врз заемно договарање.

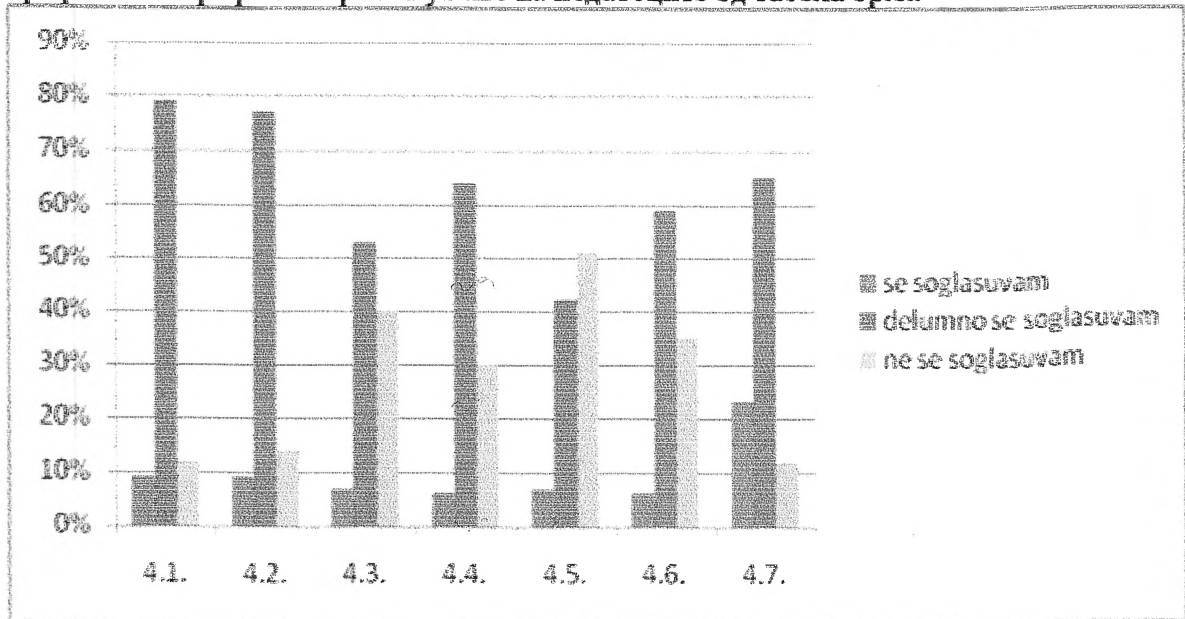
Последното правило гласи: Совесно и ефикасно учениците ги извршуваат дадените задачи, 23% од наставниците се согласуваат дека не се почитува ова правило, 65% делумно се согласуваат и 12% не се согласуваат. Во однос на мислењето на наставниците за тоа дали учениците ги извршуваат своите задачи, најголем број од наставниците одговориле дека делумно учениците ги

извршуваат дадените задачи. Ваквиот процент не доведува до размислување зошто учениците не ги исполнуваат своите обврски и задолженија дадени на училиште, дали е тоа поради незаинтересираност или поради обемот на наставната програма.

Според добиените резултати од анкета на наставниците за меѓусебниот однос кој го имаат учениците, можеме да заклучиме дека учениците делумно се сослушуваат и се почитуваат меѓусебе, делумно си помагаат кога се во неволја и постои другарство помеѓу нив, својата соработка ја темелат врз заедно договарање и врз разменување искуства како и тоа дека учениците делумно ги исполнуваат своите училишни задачи.

Следува графичкиот приказ за добиените резултати:

Графикон 4. Графичко прикажување на податоците од табела бр.6..

Петтото прашање се однесува на непочитувањето на правилата на однесување од страна на учениците кон училиштето и пошироката заедница. Петтото прашање гласи:

Според Вас, колку од наведениите правила на однесување учениците не ги почитуваат во нивниот однос кон училиштето и пошироката заедница?

Испитаниците се изјаснуваа во три категории: се согласувам, делумно се согласувам и не се согласувам.

Од табелата бр.7. се гледа како наставниците се изјасниле на ова прашање.

Табела бр.7. Правила кои не се почитуваат во односот кон училиштето и пошироката заедница

	Правила на однесување на учениците во односот кон училиштето и пошироката заедница	Се согласувам	Делумно се согласувам	Не се согласувам
5.1	Учениците ги почитуваат вработените во училиштето	6%	70%	24%
5.2	Во училиштето се манифестира агресивност	26%	50%	24%
5.3	Во училиштето се манифестира нетолерантност	28%	51%	21%
5.4	Во училиштето се покажува негативно однесување	22%	56%	22%
5.5	Со стилот на облекување позитивно се делува на средината	10%	41%	49%
5.6	Се води грижа за хигиената во училишните простории и училиштето	2%	37%	61%
5.7	Се чува училишниот имот, средствата, инвентарот (клуни, врата...)	10%	36%	54%

5.8	Се даваат предлози училиштето да биде пријатно место за престој и работа	6%	27%	67%
5.9	Се даваат предлози училиштето да биде безбедно место за престој и работа	5%	27%	68%
5.10	Навремено и објективно се информираат родителите за однесувањето на учениците во училиштето и надвор од него	5%	19%	76%
5.11	Постои соработка и комуникација на родителите со училиштето	6%	39%	55%

Првото правило се однесува на почитувањето на вработените во училиштето од страна на учениците - Учениците ги почитуваат вработените во училиштето. Наставниците се изјасниле на следниов начин: 6% од вкупниот број наставници се согласуваат дека не се почитуваат вработените во училиштето, 70% делумно се согласуваат и 24% не се согласуваат. Најголем број од наставниците сметаат дека учениците делумно ги почитуваат вработените во училиштето. Позитивно е тоа што сепак кај учениците постои одредена почит кон наставниците и останатите субјекти во училиштето. Многу е важно да се знае дали учениците се почитувани од возрасните во училиштето за да тие очекуваат почитување од самите ученици.

Постои општоприфатена перцепција дека насилството, агресијата е во пораст, која го вклучува и насилството во училиштата. Тоа треба навреме да се открие, да се елиминираат причините кои доведуваат до такво однесување и да се пронајдат начини за негово решавање. Второто правило вметано во истражувањето всушност се однесува токму на појавата на агресија во училиштата или: Во училиштето се манифестира агресивност. Според добиените резултати 26% од наставниците се согласуваат дека во училиштата се манифестира агресивност, 50% делумно се согласуваат и 24% не се согласуваат. Ваквиот процент укажува на се позачестената појава на насилно - агресивно

однесување кај учениците во училиштето. Поради тоа треба да се обрне поголемо внимание на воспитувањето на учениците меѓутоа не само во училиштето, туку и надвор од него, односно во семејството. Училиштата можат да направат позитивни чекори за намалување на насилството. Денес во годишната програма на секое училиште треба да се вметне програма за превенција од насилното однесување на учениците, се со цел намалување на агресивното однесување кај учениците.

На третото правило, Во училиштето се манифестира нетолерантност, 28% од наставниците се изјасниле дека се согласуваат, 51% делумно се согласуваат и 21% не се согласуваат. Нетолерантноста е присутна меѓу учениците, за што можеме да кажеме дека придонесува за појава на насилно однесување.

За четвртото правило, Во училиштето се манифестира негативно однесување, се изјасниле сите наставници, и тоа: 22% се согласиле, 56% делумно се согласиле и 22% не се согласиле. Негативното однесување исто така е присутно во училиштето помеѓу учениците и тоа во висок процент. Една од причините поради кои учениците покажуваат негативно однесување можеби е како резултат на преплашеноста на медиумите со негативно однесување, поистоветувањето на учениците со негативни ликови. Како резултат на ова заклучуваме дека потребна е едукација на учениците и насочување кон правилен начин на однесување во и надвор од училиште.

Со стилот на облекување како петто правило, позитивно се делува на средината е наредно правило за кое наставниците се изјаснале. 10% од наставниците се согласиле дека не се почитува ова правило, 41% делумно се согласуваат и 49% не се согласуваат. Според наставниците, учениците умеат да препознаат несоодветен изглед, т.е. стил на облекување. Иако постои одредена група на ученици која не внимава на својот изглед, сепак поголем е процентот на оние кои со својот начин на облекување позитивно делуваат на средината.

Шесто правило е правилото: Се води грижа за хигиената во училишните простории и училиштето. 2% од наставниците се согласуваат дека не се почитува

ова правило од страна на учениците, 37% делумно се согласуваат и 61% не се согласуваат. Во училиштата се води грижа за хигиената на училишните простории и училиштето од страна на учениците.

Како надополнување на ова правило е следното правило: Се чува училишниот имот, средствата, инвентарот. 10% од наставниците се согласуваат дека не се почитува ова правило, 56% делумно се согласуваат и 34% не се согласуваат. Неопходно е на учениците постојано да им се посочува на чување на училишниот имот, средствата и инвентарот, бидејќи е голем процентот на оние кои покажуваат негрижа кон училиштето.

Осмото правило се однесува на давањето предлози од страна на учениците за училиштето да биде пријатно место за престој и работа - Се даваат предлози училиштето да биде пријатно место за престој и работа. 6% од наставниците се согласуваат дека не се почитува ова правило, 27% делумно се согласуваат и 67% не се согласуваат. Според резултатите наставниците сметаат дека се даваат предлози од страна на учениците за училиштето да биде пријатно место за престој и работа. Учениците имаат можност да ги искажат своите размислувања по однос на училиштето како средина во која го поминуваат поголемиот дел од своето време. Имаат можност да даваат предлози и мислења за да го направат училиштето уште подобро место за престој и работа.

Наредното правило се надоврзува на претходното и се однесува на давање предлози за училиштето да биде безбедно место за престој и работа - Се даваат предлози училиштето да биде безбедно место за престој и работа. 5% од наставниците се согласуваат дека не се почитува ова правило, 27% делумно се согласуваат и 68% не се согласуваат. Секој заслужува да живее и работи во безбедна средина. Учениците имаат право да даваат свои размислувања, предлози за подобрување на училишната средина. Имајќи ја предвид состојбата во училиштата, присуството на се почесто агресивно однесување, заеднички учениците, наставниците и останатите вработени, како и родителите, треба да се обидат да го направат училиштето побезбедно место за престој и работа.

Родителите треба да бидат во тек со напредокот и развојот на своето дете. За да имаат увид во тоа, тие треба да бидат навремено и објективно информирани. Токму на тоа се однесува следното правило - Навремено и објективно се информираат родителите за однесувањето на учениците во училиштето и надвор од него. 5% од наставниците се согласуваат дека не се почитува ова правило, 19% делумно се согласуваат и 76% не се согласуваат. Според искажувањето на наставниците, учениците ги информираат своите родители за нивното однесување во и надвор од училиштето, но за жал постои група на ученици која недоволно и необјективно ги информира родителите за своето однесување и за се она што се случува во училиштето. Поради тоа можеме да кажеме дека не е доволна само информацијата која ја даваат учениците, туку родителите треба почесто да го посетуваат училиштето со што ќе бидат во тек со развојот на нивното дете, а и самите ќе придонесат за правилно градење на личноста на детето.

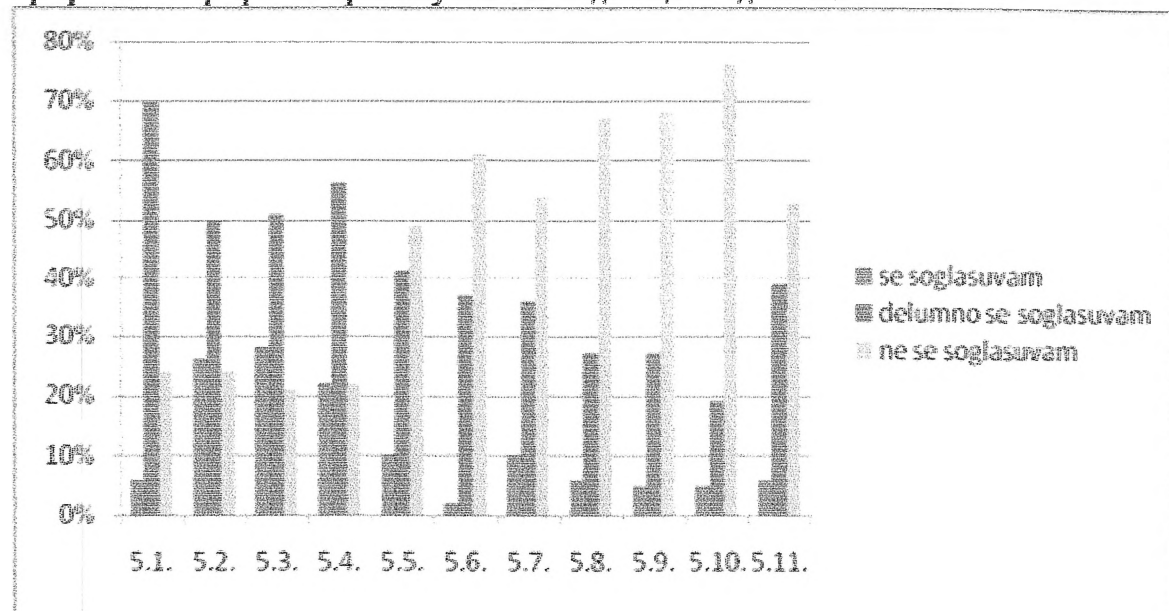
Последното правило повторно се однесува на родителите - Постои соработка и комуникација на родителите со училиштето. 6% од испитаниците се согласуваат дека не се почитува ова правило, 39% делумно се согласуваат и 55% не се согласуваат дека не се почитува. Според тоа можеме да заклучиме дека постои соработка и комуникација на родителите со училиштето, но сепак треба се повеќе да се влијае на зајакнување на таа соработка бидејќи има големо значење за правилниот развој на личноста. Родителите се значајна алка во процесот на воспитание и образование. Без меѓусебна соработка на семејството и училиштето како два столба во воспитанието на детето, не би можеле да се постигнат посакуваните резултати во неговиот развој.

Според добиените резултати од анкетирањето на наставниците за односот кој го имаат учениците кон училиштето и пошироката средина, можеме да заклучиме дека учениците делумно ги почитуваат вработените во училиштето, постои потреба од воспитување на учениците на ненасилно однесување, толерантност и позитивно однесување. Учениците внимаваат на својот изглед, како и на изгледот на училиштето, водат грижа за хигиената на училиштето и го чуват училишниот имот, даваат предлози за училиштето да биде пријатно и безбедно

место за престој и работа. Во односот со своите родители, тие навремено и објективно ги известуваат за своето однесување во и надвор од училиштето, со што постои соработка и комуникација на родителите со училиштето.

Следува графичко прикажување на добиените резултати.

Графикон 5. Графичко прикажување на податоците од табела 5

Шестото прашање се однесува на времето на манифестирање на кршењето на кодексот на однесување и гласи:

Непочитувањето на правилата на однесување се забележува:

- за време на часови и
- за време на одмори.

На наставниците им беа понудени три варијанти: секогаш, понекогаш и никогаш.

Во табелата бр.8 е даден приказ на ставовите на наставниците за времето на манифестирање на непочитувањето на правилата на однесување од страна на учениците.

Табела бр.8. Ставови на наставниците за времето на манифестирање на непочитувањето на правилата на однесување

	Секогаш	Понекогаш	Никогаш
За време на часови	11%	74%	15%
За време на одмори	20%	67%	13%

Од табелата бр.8 забележуваме дека сите наставници се изјаснија на ова прашање, и тоа:

11% од вкупниот број од наставниците се изјасниле дека непочитувањето на правилата на однесување секогаш се забележува за време на часовите, 74% од наставниците се изјасниле дека понекогаш се забележува непочитување на правилата на однесување за време на часовите и 15% одговориле никогаш. Врз основа на добиените резултати според најголем број од наставниците понекогаш се забележува прекршување на кодексот на однесување од страна на учениците за време на часовите. Непочитувањето на правилата на однесување за време на часовите понекогаш може да биде како резултат на незаинтересираноста на учениците во совладувањето на материјалот или пак авторитетот на наставникот.

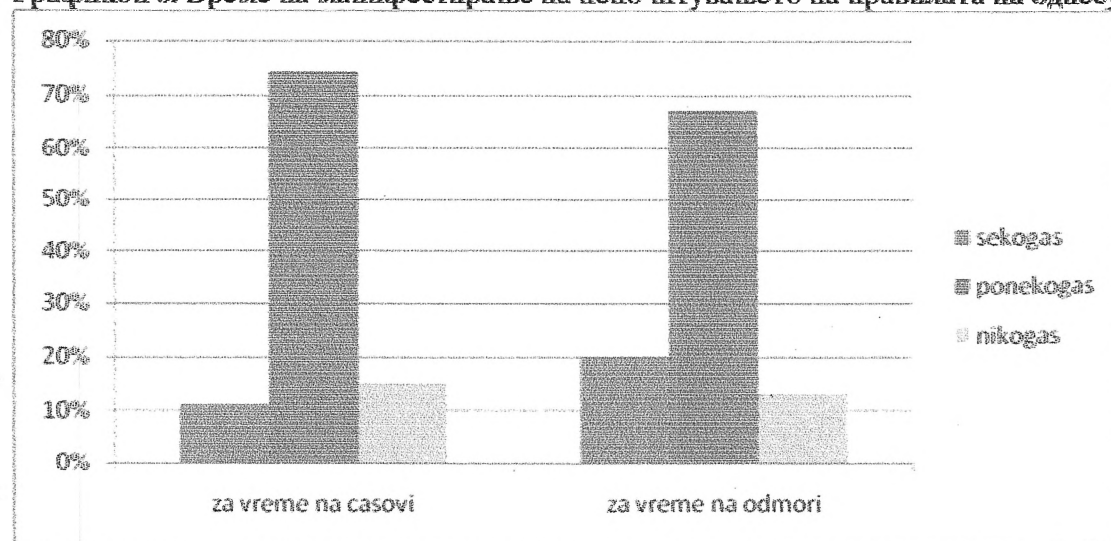
Во однос на непочитувањето на правилата на однесување за време на одморите, 20% од вкупниот број на наставници се изјасниле дека секогаш се прекршуваат правилата на однесување од страна на учениците, 67% од наставниците одговориле понекогаш и според 13% од наставниците никогаш. Учениците се чувствуваат послободни на одморите па тоа можеби е една од причините поради која тие почесто ги прекршуваат правилата на однесување. Поради тоа потребно е засилување на воспитната компонента во училиштата.

Како и кај резултатите добиени од анкетаирањето на учениците според кои непочитувањето на правилата на однесување е позачестена појава за време на одморите, така и според резултатите добиени од анкетаирањето на наставниците непочитувањето на правилата на однесување повеќе се забележува за време на одморите. Тоа ја потврдува хипотезата дека според наставниците

непочитувањето на правилата за однесување на учениците поприлично е за време на одморите.

За подобра прегледност на добиените податоци, во однос на времето кога се забележува непочитување на правилата на однесување од страна на учениците, направивме графикон.

Графикон 6. Време на манифестирање на непочитувањето на правилата на однесување

На седмото прашање наставниците ги изнесуваа своите ставови и мислења за најчестите причини за прекршување на донесените правила на однесување, и тоа:

Според вас кои се причините за непочитување на правилата на однесување од страна на учениците.

Беа понудени следниве ставови како причини:

- строги наставници,
- попустливи наставници,
- незаинтересирани наставници,
- необјективни наставници,
- строги родители,
- попустливи родители,

- незаинтересирани родители и
- непреземање на соодветни мерки од страна на училиштето.

Наставниците требаше да се изјаснат во категориите: се согласувам, делумно се согласувам и не се согласувам.

Во табелата бр.9 се дадени мислењата на наставниците за причините за непочитување на правилата на однесување од страна на учениците

Табела бр. 9: Мислења на наставниците за причините за непочитување на правилата на однесување

	Причини за непочитување на правилата на однесување	Се согласувам	Делумно се согласувам	Не се согласувам
7.1	Строги наставници	3%	33%	64%
7.2	Попустливи наставници	26%	54%	20%
7.3	Незаинтересирани наставници	26%	36%	38%
7.4	Необјективни наставници	24%	41%	35%
7.5	Строги родители	10%	43%	47%
7.6	Попустливи родители	43%	43%	14%
7.7	Незаинтересирани родители	63%	28%	9%
7.8	Непреземање на соодветни мерки од страна на училиштето(педагошко-психолошката служба)	28%	19%	53%

Во училницата наставникот треба да создаде поволна социо-емоционална клима како услов за ефикасно поучување. Тоа зависи од стилот на раководење на наставникот во наставата, од положбата и улогата на авторитет која тој ја има. Неговиот начин на раководење има различни последици врз однесувањето на децата. Првата причина која им беше понудена на наставниците беше строгите наставници. Сите наставници се изјаснија по однос на оваа причина, и тоа: 3% од вкупниот број на испитаници се согласуваат дека строгите наставници делуваат врз непочитувањето на правилата на однесување од страна на учениците, 33% од

наставниците делумно се согласуваат и 64% не се согласуваат дека строгите наставници се причина за прекршување на кодексот на однесување.

Попустливите наставници се една од причините за непочитување на правилата на однесување. 26% од вкупниот број од наставниците се согласуваат дека попустливите наставници се причина за прекршување на правилата на однесување, 54% делумно се согласуваат и 20% од наставниците не се согласуваат. Секој наставник треба да има изградено свој авторитет кон учениците и да се придржува кон него. Секое попуштање на наставникот кон одредени ученици негативно се одразува врз останатите ученици.

Кон оваа причина може да се наведе и причината незаинтересирани наставници. Незаинтересираноста на наставникот доведува до прекршување на кодексот на однесување. 26% од наставниците се согласуваат дека незаинтересираните наставници се причина за непочитување на кодексот на однесување, 36% делумно се согласуваат и 38% од наставниците не се согласуваат дека незаинтересираноста на наставниците може да биде причина за кршење на кодексот на однесување од страна на учениците. Учениците ја согледуваат незаинтересираноста на наставниците, така што и самите ученици ги следат нивните постапки, се однесуваат незаинтересирано кон училиштето и покажуваат непримерно однесување.

За необјективните наставници како причина за непочитување на правилата на однесување од страна на учениците се изјасниле сите наставници, и тоа: 24% од наставниците се согласуваат дека необјективноста на наставниците е причина за прекршување на кодексот на однесување од страна на учениците, 41% делумно се согласуваат и 35% не се согласуваат. Учениците на оваа возраст се доволно способни самостојно да ги оценат своите и туѓите знаења, па поради тоа секое необјективно оценување од страна на наставниците може да предизвика револт кај учениците, а тоа повлекува со себе и прекршување на некое од правилата на однесување.

Строгите родители се наредна причина. Во секое семејство треба да постои љубов, почит и разбирање доколку се сака правилно да функционира самото семејство, а и во правилна насока да се развиваат децата. Често положбата на родителите во семејството знае да ги премине границите во преголема строгост, воспоставувајќи авторитарен став на воспитување, да дојде до ограничување на потребите и интересите на личноста на децата, што доведува до агресивност кај децата и негативно однесување. Можеме да кажеме дека строгите родители се родители со високо ниво на одговорност, но со ниско ниво на топлина. 10% од вкупниот број на наставници се изјасниле дека се согласуваат за оваа причина, 43% делумно се согласуваат и 47% од наставниците не се согласуваат дека строгите родители се причина за прекршување на кодексот на однесување од страна на учениците.

Попустливи родители е шестата причина за која наставниците се изјаснуваа, и тоа: 43% од наставниците се согласуваат дека попустливите родители се причина за прекршување на правилата на однесување, 43% делумно се согласуваат и 14% не се согласуваат. Сакајќи да ги задоволат желбите и потребите на децата, родителите несвесно потпаѓаат под нивно влијание и по секоја цена ги исполнуваат нивните барања. За разлика од строгите родители, попустливите родители се родители кои се со високо ниво на топлина, но со ниска одговорност. Тоа негативно влијае врз самите деца, бидејќи родителите немаат цврст став околу некои прашања кои се однесуваат на нивните деца и се претпоставува дека нивните деца ќе имаат проблеми околу прифаќањето на одредени правила на однесување во секоја средина во која ќе се најдат, вклучувајќи го училиштето.

Наредна причина се незаинтересираните родители. Факт е дека родителите мора да бидат вклучени во воспитно-образовниот процес, да соработуваат со училиштето. Доколку родителите се однесуваат незаинтересирано, неодговорно и нивните деца би се однесувале на истиот начин и би го прекршувале кодексот на однесување. Според добиените резултати, 63% од наставниците се согласуваат дека незаинтересираноста кај родителите влијае учениците да не го почитуваат кодексот на однесување во училиштата, 28% од наставниците делумно се согласуваат и 9% не се согласуваат по однос на овој став како причина.

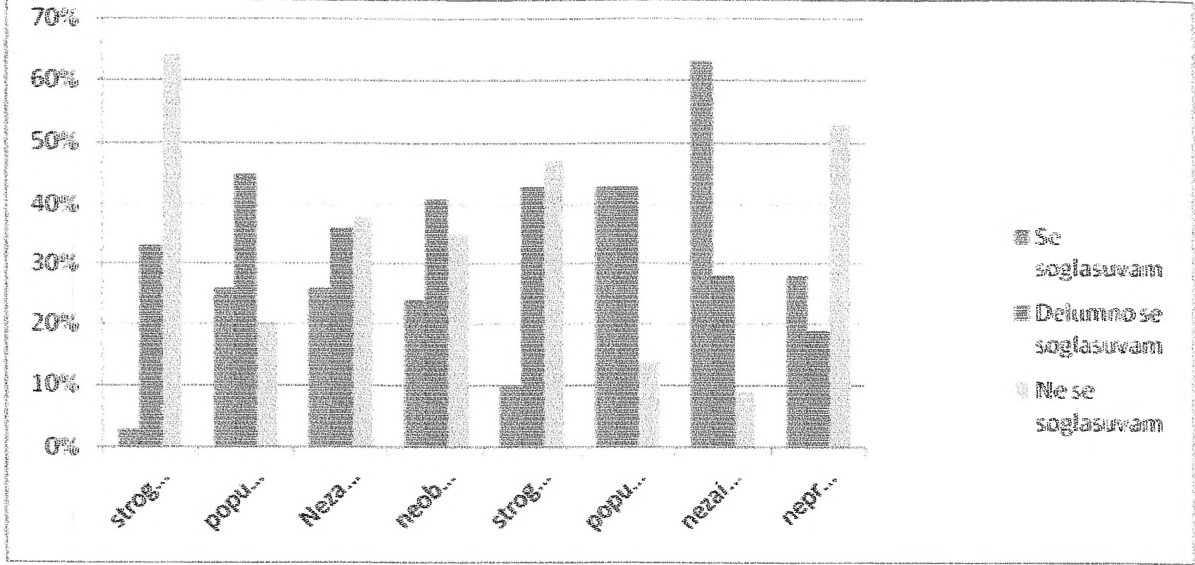
Последна причина е непреземањето на соодветни мерки од страна на училиштето. 28% од вкупниот број од наставниците се согласуваат дека непреземањето на соодветни мерки од страна на училиштето доведува до прекршување на кодексот на однесување од страна на учениците, 19% делумно се согласуваат и 53% не се согласуваат. Психолошко-педагошката служба во училиштето, како и училиштето во целина, треба да реагира соодветно на прекршувањата на кодексот на однесување. Во училиштата постојат педагошки мерки кои подеднакво треба да се применуваат кон секој ученик кој се однесувал несоодветно. Секое непринципиелно спроведување на педагошките мерки доведува до девалвирање на одлуките на стручните органи, како и намалување на угледот на воспитно-образовниот кадар.

Од добиените резултати дојдовме до следниот заклучок, причини за непочитување на правилата на однесување во училиштето од страна на учениците според наставниците се:

- незаинтересираните родители
- попустливите родители
- непреземањето соодветни мерки од страна на училиштето
- попустливи наставници
- незаинтересирани наставници
- необјективни наставници
- строги родители
- строги наставници

Откако направивме анализа на причините за непочитување на правилата на однесување од страна на учениците, изработивме и графикон во кој се прикажани податоците до коишто сме дошле.

Графикон бр.7. Причини за непочитување на правилата на однесување

Осмото прашање се однесува на начините за надминување на непочитувањето на кодексот на однесување и гласи:

Според Вас, непочитувањето на правилата на однесување може да се надмине:

- а) преку искрени и отворени разговори со учениците,
- б) во соработка со стручни соработници,
- в) во соработка со директор и
- г) преку казнени педагошки мерки.

Одговорите на наставниците по однос на ова прашање ќе ги разгледаме во табела бр.10.

Табела бр.10. Мислења на наставниците за начините за надминување на непочитувањето на правилата на однесување

	Се согласувам	Делумно се согласувам	Не се согласувам
Преку искрени и отворени разговори со учениците	81%	17%	2%
Во соработка со стручни соработници (педагог/психолог)	76%	23%	1%
Во соработка со директор	70%	27%	3%
Преку казнени педагошки мерки	54%	33%	13%

Надминување на непочитувањето на правилата на однесување преку искрени и отворени разговори со учениците: 81% од вкупниот број на наставници се согласуваат дека потребни се искрени и отворени разговори со учениците за намалување на прекршувањето на кодексот на однесување од страна на учениците, 17% делумно се согласуваат и 2% не се согласуваат.

За соработка со стручни соработници како начин за надминување на непочитувањето на правилата на однесување, 76% од наставниците се согласиле дека соработката со стручната служба влијае во подобрување на однесувањето на учениците во училиштето, 23% делумно се согласуваат и 1% не се согласуваат.

Директорот има улога во воспитно-образовната работа во училиштето. Непочитувањето на правилата на однесување од страна на учениците може да се надмине и преку соработката со директорот. 70% од наставниците се согласуваат за ваквиот начин на надминување на несоодветното однесување на учениците во училиштето, 27% делумно се согласуваат и 3% не се согласуваат.

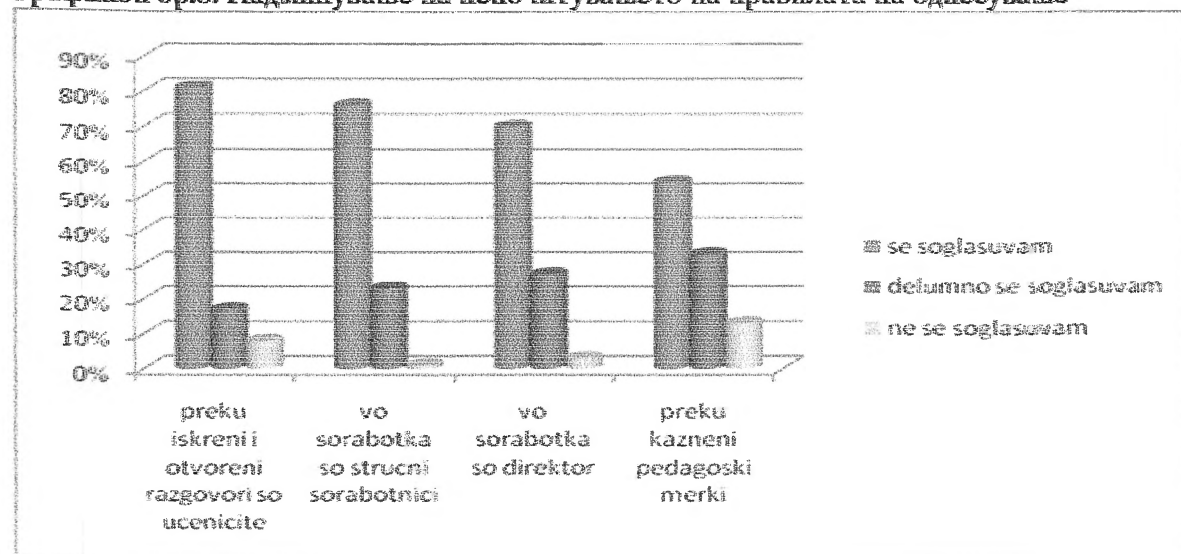
Преку казнени педагошки мерки може да се влијае во подобрување или влошување на однесувањето на учениците во училиштето. 54% од испитаниците се согласуваат дека педагошките казнени мерки имаат позитивна улога во подобрување на однесувањето на учениците т.е. во надминување на прекршувањето на кодексот на однесување, 33% делумно се согласуваат и 13% не се согласуваат.

Според резултатите се забележува дека искрените и отворени разговори со учениците најмногу придонесуваат за надминување на прекршувањето на правилата на однесување од страна на учениците. Помошта од стручните соработници (педагог, психолог) исто така влијае позитивно врз позитивното однесување на учениците. И покрај тоа што голем дел од наставниците се одлучуваат за соработка со директор, сепак има одредена група која се двоуми околу барањето помош од директорот. Се претпоставува дека барањето помош од директор е најчесто доколку се работи за некој поголем проблем. Казнените

педагошки мерки се последните мерки кои се преземаат во надминувањето на непочитувањето на кодексот на однесување, според мислењето на наставниците.

По табеларното прикажување на податоците и нивната анализа следи графичко претставување на податоците.

Графикон бр.8. Надминување на непочитувањето на правилата на однесување

Деветото прашање се однесува на мислењата на наставниците околу постоењето на кодексот на однесување и гласи:

Според Ваше мислење, колку смејат дека постоењето на кодексот на однесување во вашето училиште е во функција на подобрување на однесувањето на учениците?

На наставниците им беа понудени три одговори:

- целосно е во функција,
- делумно е во функција и
- воопшто не е во функција.

Од табелата бр.11 ги согледуваме мислењата на наставниците околу постоењето на кодексот на однесување во училиштето и неговата функција во подобрување на однесувањето на учениците.

Табела бр.9. Мислења на наставниците колку кодексот на однесување е во функција на подобрување на однесувањето на учениците

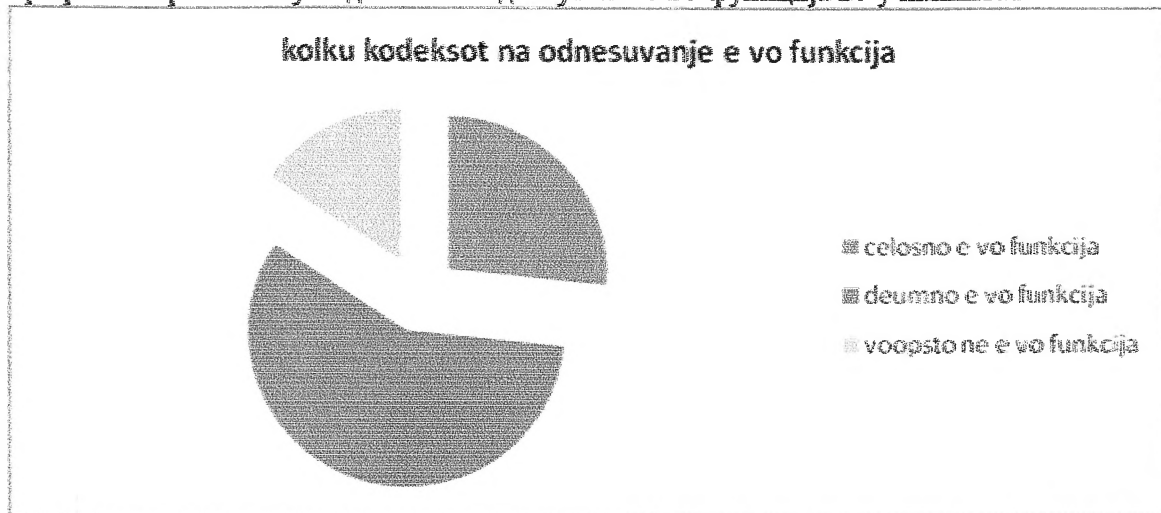
Целосно е во функција	29%
Делумно е во функција	63%
Воопшто не е во функција	8%

Во секоја институција постојат правила на однесување или кодекс на однесување. Сите членови на таа институција, заедница се должни да ги почитуваат донесените правила. Во училиштата се изработени кодекси на однесување како за учениците, така и за наставниците. Со донесувањето на такви кодекси на однесување, се подобрува училишната клима, животот во училиштето, се постигнуваат подобри резултати како на образовно така и на воспитно поле. Учениците се стекнуваат со позитивни морални вредности, кои им помагаат понатаму во животот да определат што е добро, правилно, вредно и што треба да се следи.

Сите наставници се изјасниле на ова прашање, и тоа: 29% од наставниците се изјасниле дека се согласуваат дека постоењето на кодекс на однесување влијае во подобрување на однесувањето на учениците, 63% делумно се согласуваат и 8% не се согласуваат. Според добиените резултати, поголемиот дел од наставниците сметаат дека постоењето на кодекс на однесување во училиштата делумно е во функција на подобрување на однесувањето на учениците. Ние, како наставници треба да се обидеме со нашето однесување да им бидеме пример на учениците, да им укажеме на позитивната придобивка од почитување на правилата на однесување, да ги насочиме кон правилно однесување, не само во училиште, туку и во семејството и на улица.

За подобро согледување на тоа колку постоењето на кодекс на однесување е во функција на подобрување на однесувањето на учениците во училиштата, изработивме графикон.

Графикон бр.9. Колку кодексот на однесување е во функција во училиштата

На десетото и последно прашање наставниците имаа за задача да напишат што би презеле за подобрување на однесувањето на учениците и почитувањето на кодексот на однесување или:

Што Вие како наставници би преземале за подобрување на однесувањето на учениците и почитувањето на кодексот на однесување?

Наставниците ги дадоа следниве размислувања:

- почести разговори со учениците, родителите/старателите, разговори ученик-психолог/педагог, ученик-директор и во екстремни случаи разговори со повисоки институции;
- поголема соработка со родителите;
- индивидуални разговори со учениците;
- одделенскиот час или дел од истиот да биде посветен на советување како треба да се однесуваат учениците преку разговори, реферати, трибини и сè друго што би придонело за подобрување на однесувањето на учениците;
- почеста посета на родителите на училиште;
- вклучување на родителите во работилници за намалување на несоодветното однесување на учениците;

- почесто презентирање и потсетување на Кодексот на однесување на часовите на одделенската заедница и преземање поголеми мерки за негово непочитување;
- построги казнени мерки;
- искрени и отворени разговори;
- построги дисциплински мерки потенцирајќи ги одговорностите и обврските на учениците, а потоа и нивните права;
- нов начин на дисциплинирање на учениците преку задавање работни ангажмани, општествено-корисна работа за извесен временски период;
- постојано следење на учениците;
- редовно и објективно следење, информирање на родителите, разговори, мерки, личен пример;
- преземање строги соодветни мерки од страна на државните служби одговорни за тоа;
- работилници во кои педагогот ќе работи со оние ученици кои не го почитуваат кодексот на однесување;
- опсервирање на учениците со проблеми во однесувањето од страна на одделенскиот раководител и стручните соработници;
- менување на односот на наставниците во искрен и топол однос, давање поттик и разбирање на учениците;
- редовно одржување на трибини поврзани со оваа проблематика;
- построги да бидат наставниците кон учениците;
- посета на домовите на учениците кои имаат проблеми во однесувањето;
- предавања, совети, укажување на негативностите од прекршувањето на Кодексот на однесување.

Од изнесеното се гледа дека наставниците изнесле креативни одговори и сугестии како да го подобрат негативното однесување кај учениците. Сите овие предлози треба да бидат патоказ за понатаму, за една посуспешна заедничка работа, за надминување на непочитувањето на правилата на однесување и создавање една хармонична и пријатна атмосфера за работа.

ЧЕТВРТ ДЕЛ

ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НА ДОБИЕНИТЕ РЕЗУЛТАТИ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО

Од анализата на анкетните листови на учениците се согледа следново:

Во секое од училиштата каде што беше спроведено истражувањето постои определен Кодекс на однесување кој соодветствува со етичките норми. Во Кодексот на однесување се вметнати правила на однесување на учениците во однос на наставата, нивниот меѓусебен однос и односот на учениците кон училиштето и пошироката заедница. Во кодексот на однесување се вметнати вредности и норми кои учениците треба да ги почитуваат и според кои треба да го насочуваат своето однесување. Врз основа на добиените резултати повеќе од половината испитани ученици го знаат и го прифаќаат кодексот на однесување во училиштето. Во секоја средина во која се движиме, во која престојуваме, се трудиме да ни биде пријатно место за престој, да има позитивна атмосфера и клима на соживот меѓу членовите. Така и во училиштето учениците треба да се чувствуваат пријатно и опуштено. Училиштето е средина во која учениците го поминуваат поголем дел од денот, средина во која тие се дружат, стекнуваат знаења, се здобиваат со трајни навики. Сепак најголем дел од учениците делумно се чувствуваат пријатно и безбедно во училишната средина. Тука треба да се запрашаме зошто е тоа така, што не дозволува училиштето да биде пријатна и безбедна средина за престој и работа на учениците. За да се создаде позитивна училишна клима, на учениците треба да им се овозможи да ги изнесуваат своите мислења за проблеми во однос на безбедноста во училиштето. Во однос на почитувањето/непочитувањето на правилата кои се однесуваат на наставата учениците покажуваат прекршување на одредени правила како што се: предизвикување конфликтни ситуации за време на часовите, разговори за време на часовите како и задоцнето влегување на часовите. Според добиените резултати во однос на непочитувањето на правилата кои се однесуваат на меѓусебниот однос на учениците, може да заклучиме дека мал е бројот на ученици кои ги прекршуваат овие правила, делумно се почитува мислењето на другиот, учениците се сослушуваат меѓусебе и совесно и ефикасно ги извршуваат дадените задачи. Додека во однос на непочитувањето на правилата на однесување кон училиштето и пошироката заедница, можеме да кажеме дека во училиштата се манифестира агресивност, нетолерантност, негативно однесување, делумно се почитуваат вработените во училиштата, како и делумно

се води грижа за хигиената во училиштата, грижа за инвентарот во училиштата. Непочитувањето на правилата на однесување учениците го манифестираат најчесто за време на одморите, иако не треба да се занемари и фактот дека непочитувањето на правилата на однесување се случува и за време на часовите. Причините за таквото несоодветно однесување учениците го гледаат во преземањето соодветни мерки од страна на училиштето и како резултат на попустливите родители, потоа незаинтересираните родители, попустливите наставници, незаинтересираните наставници и сл. За да се надминат овие форми на несоодветно однесување според учениците најголемо влијание имаат искрените и отворени разговори со наставниците, како и соработката со стручните соработници. Од анализата исто така дознаваме дека постоењето на Кодекс на однесување во училиштата делумно е во функција на подобрување на однесувањето на учениците.

Од анализата на анкетните листови на наставниците произлегува дека наставниците понекогаш се соочуваат со кршење на правилата на однесување од страна на учениците. Кодексот на однесување целосно соодветствува со општоприфатените етички норми. Правила кои не се почитуваат од страна на учениците според наставниците во однос на наставата се издвојуваат разговорите за време на часовите и предизвикувањето конфликтни ситуации за време на часовите. Во односот со учениците, тие делумно се сослушуваат и се почитуваат меѓусебе и делумно си помагаат кога се во неволја. Во училиштата постои појава на негативно однесување, нетолерантност и агресија како и делумно се почитуваат вработените во училиштето. Кај повеќето ученици несоодветното однесување се манифестира за време на одмори, а како причини за таквото однесување според наставниците се: незаинтересираните родители, попустливите родители, преземањето на соодветни мерки од страна на училиштето (педагошко-психолошката служба), попустливите и незаинтересираните наставници и др. За надминување на непочитувањето на правилата на однесување, наставниците сметаат дека на учениците им се потребни искрени и отворени разговори, како и помош од стручните соработници во училиштето. Наставниците сметаат дека постоењето на Кодекс на однесување во училиштата делумно е во функција на подобрување на однесувањето на учениците.

За да се надмине непочитувањето на правилата на однесување од страна на учениците, наставниците сметаат дека треба да се применува што почесто разговор со самите ученици, индивидуални или разговори на одделенскиот час, разговор со родителите, како и со стручните соработници, организирање работилници, трибини на оваа тема, построги казни мерки и сл.

Резултатите од ова истражување, согледани од аспект на поставената цел, наведуваат на следниве заклучоци:

1. Се потврдува општата хипотеза дека постојат потешкотии кај одреден број ученици во прифаќањето на донесените правила на однесување во училиштата. Сите ученици треба да ги следат правилата на однесување, да знаат кои се нивните должности, да знаат дека треба да учат, да бидат трпеливи, да не ги загрозуваат правата на другите деца, да бараат задоволување на нивните потреби, да го слушаат наставникот, да прашаат ако нешто не им е јасно. Исто така тие треба да знаат што ќе се случи ако прекршат некое од донесените правила. Според претходно дадената анализа забележуваме дека во училиштата постои одредена група на ученици на која треба да се посвети поголемо внимание во нивното воспитување, да се откријат причините поради кои се прават одредени прекршувања на донесените правила на однесување, да се откријат потешкотиите во прифаќањето на донесените правила и принципи;
2. Се потврдува и посебната хипотеза дека училиштата имаат изработено Кодекс на однесување на учениците, како и хипотезата дека Кодексот на однесување целосно соодветствува со општоприфатените етички норми. Во секое училиште треба да постои определен кодекс на однесувања, правила кои ќе ги почитуваат сите учесници во воспитно-образовниот процес. Училиштата кои беа дел од ова истражување имаат изработено кодекс на однесување како за учениците, така и за наставниците и за родителите. Правилата вметнати во кодексот на однесување соодветствуваат со етичките норми и вредности;
3. Постојат повеќе правила кои се прекршуваат од страна на учениците во однос на учењето, нивниот меѓусебен однос и односот кон училиштето и пошироката

заедница. Според добиените резултати од истражувањето, како најчесто прекршувани правила на однесување од страна на учениците се: предизвикување конфликтни ситуации за време на часовите и разговори за време на часовите, недоволно сослушување и почитување меѓу себе, агресивност, нетолерантност и негативно однесување. Она што ние треба да го направиме како наставници е да се обидеме да реагираме навреме и правилно на прекршувањето на некое правило од кодексот на однесување;

4. Во однос на наредната хипотеза, постои мала разлика во однос на причините за непочитувањето на правилата на однесување од страна на учениците во училишта од селска средина и од оние во градска средина, и тоа: во училиштата од селска средина како најчести причини ги наведуваат попустливите родители, попустливите наставници, незаинтересираните наставници, додека во училиштата од градска средина како причини за непочитување на правилата на однесување од страна на учениците се издвојуваат строгите наставници, незаинтересираните наставници, попустливите родители и незаинтересираните родители. И родителите и наставниците треба да посветат повеќе внимание на децата и заеднички да изнајдат начини за намалување и елиминирање на нивното несоодветно однесување како на училиште, така и во семејството и на улица. Без разлика дали се работи за училиште во градска или селска средина, учениците треба да ги почитуваат правилата на однесување и да се однесуваат во согласност со тие донесени правила;

5. Наредната хипотеза се однесува на времето на манифестирање на непочитувањето на правилата на однесување. Според резултатите, и учениците и наставниците сметаат дека учениците најмногу ги прекршуваат правилата на однесување за време на одморите, со што се потврдува поставената хипотеза. За време на одморите учениците се чувствуваат послободни, па и поради тоа почесто се забележува непочитување на правилата на однесување. Како резултат на тоа, треба да се создадат услови во секое училиште и за време на одморите и за време на часовите да има зголемена контрола врз учениците, поголема контрола од страна на надворешните физички лица т.е. обезбедувањето како и поголема контрола од страна на наставниците, да се

влијае позитивно врз учениците преку разговори, преку работилници, трибини и сл., се со цел да се намалат случаите на прекршување на кодексот на однесување од страна на учениците;

6. Последната хипотеза се однесува на разликите по работниот стаж на наставниците во однос на прекршувањето на правилата на однесување од страна на учениците. Постои мала разлика во ставовите на наставниците за прекршување на Кодексот на однесување од страна на учениците, и тоа: од вкупниот број анкетирани наставници кои се изјасниле дека секогаш се соочуваат со прекршување на кодексот на однесување, најголем број се наставниците со работен стаж до 5 години, додека наставниците со работен стаж од 5 до 10 години и оние со над 10 години се изјасниле дека понекогаш се соочуваат со кршење на правилата на однесување.

ПЕТТИ ДЕЛ

РЕЗИМЕ

Истражувањето третира една проблематика која има големо значење за педагошката теорија и пракса. Некои од критериумите кои го одредуваат однесувањето на личноста се: воспитанието, моралот, односот кон вистината и сл. Со начинот на однесување личноста се претставува себеси, ги покажува својата изграденост и култура. Тоа е нејзина култура на однесување во општеството, она што од неа се очекува таа да го направи и што најчесто го прави, без оглед дали зад сето тоа стои нејзината размисла за смислата на активности, личната определба за токму таков однос спрема другите, некакви повисоки морални цели итн. Од личноста се бара да ги направи бараните постапки така како што се препорачани. Правилата на однесување се неопходни за благопријатен опстанок и развиток на заедницата. Со воспоставувањето на правилата се избегнуваат голем број на конфронтации. Речиси за секоја форма на социјалниот живот и за секоја ситуација се разработени правила на однесување. Секој треба да се труди да биде достоин за заедничко живеење во хармонија, а тоа се постигнува со почитување на правилата, етичките норми и вредности. Вредностите треба да се почитуваат, да се следат и да се применуваат, бидејќи тие ја даваат вистинската слика за општеството и за луѓето во него. Вредностите говорат за односите меѓу луѓето и за нашето однесување.

Денес сме сведоци на сè почесто незадоволство и секојдневно несоодветно однесување од страна на учениците во училиштата. Сè почесто сме сведоци на кршење на Кодексот на однесување од страна на учениците. Наставниците, а и родителите истовремено имаат големо влијание врз однесувањето на учениците. Нивната цел и задача треба да се движат кон правилно воспитување на учениците. Воспитно-образовниот систем е поврзан со временскиот ритам кој општеството го наметнува на училиштето, а училиштето на учениците, семејството. Општеството треба да го поттикнува правилното насочување во однесувањето на учениците. Училиштето како значаен фактор во формирањето на младата личност треба да посвети поголемо внимание на воспитната функција, на подигнувањето на свеста кај учениците за нивно правилно однесување. Во училиштето треба да се создаде позитивна педагошко-психолошка клима за правилен развој на здрава личност и да се сфати дека проблемите во однесувањето кај учениците се последица на различни причини

кои треба да се испитаат и да се изнајдат најдобри начини за нивно решавање. Треба да се создадат услови за слободен и добровolen избор и да му се помогне на ученикот да пронајде морално решение кое му одговара на неговите развојни можности. Личноста на секој поединец се развива низ интеракцијата со социјалните групи низ кои се движи. Комуницирајќи со своите најблиски во семејството, а потоа и во училиштето, младиот човек ги стекнува првите искуства за животот, своите погледи, морални норми и вредности, навики, склоности кои влијаат во неговото подоцнежнo однесување.

Ученикот е значаен партнер и субјект во воспитно-образовната работа. Начинот на работа за секој ученик е посебен и специфичен, што бара и посебен третман, пристап и заемно партнерско дејствување, соработка со родителите, наставниците и учениците во паралелката. Вештината за комуницирање, вештината за соработка со другите луѓе, начинот на пристап кон другите луѓе е важна вештина при извршувањето на воспитувањето и образованието на младата генерација. Климата во училиштето, атмосферата на часот, како и стилот на педагошкото водење влијаат на автономијата, т.е. слободата на личноста на учениците и на нивната положба во воспитно - образовниот процес. Светот што бргу се менува бара и нов тип на наставник во современото училиште. Наставникот треба да го поттикнува општиот развој на учениците, да го следи и да го помага развојот на честа, пријателството, достоинството, лојалноста, соработката, почитувањето на определни општествени и морални норми и идеали. Секој човек има свои идеали, цели кон кои тој се стреми и кои настојува да ги оствари. Поради тоа тие идеали претставуваат ориентација на неговото дејствување. Во текот на развојот на ученикот идеалите се менуваат. Во училиштето треба да се формираат позитивни идеали. Но, се почесто кај младите повеќе се среќаваат тежнеења кон негативни идеали, коишто од аспект на моралното воспитание не се идеали туку заблуди. Со време ваквите лица стануваат заробеници на своите заблуди и најчесто пропаѓаат морално. Ретко некој од нив се свртува кон позитивните идеали, да биде морално позитивна личност. Токму поради тоа наставникот треба да биде добар професионалец да изработи сопствена стратегија за формирање позитивни идеали кај младите со кои работи. Тој треба да разговара со учениците за вредностите кои што треба да се почитуваат и да им се овозможи на учениците да носат сопствени решенија.

Тежиштето не треба да се става на вината или на грешката на ученикот, туку пред се треба да не интересира како работите може да се поправат. Секоја личност има право на слободен избор, притоа не загрозувајќи ги другите во задоволување на сопствените потреби. Училиштето треба да има развиено правилна стратегија, која ќе овозможи оспособување на учениците за самостојно решавање на проблемите, донесување одлуки и соработка со другите.

Однесувањето на учениците доживува промени што само по себе ја актуелизира воспитната функција на сите воспитни фактори: семејството, училиштето и средината. Основната цел на секое однесување е да се пронајде чувството на припадност и важност. Често учениците ги усвојуваат погрешните цели на однесување, отстапувајќи од границите на позитивното, бидејќи веруваат дека се несоодветни и откажувањето го гледаат како единствен излез. Поради тоа неопходно е наставниците, а и самите родители, да покажат охрабрување, љубов, разбирање, почитување, а учениците да го почувствуваат тоа. Охрабрените и прифатените ученици се мотивирани позитивно да се однесуваат. Средината која што делува поттикнувачки, во насока на задоволување на потребите на учениците, придонесува за нивно активно вклучување во формирањето на сопствениот начин на однесување. Задоволувањето на сопствените потреби позитивно влијае во процесот на формирање на здрава и стабилна личност. Контролата и моралното влијание, наметнувањето на туѓи вредности и цели го спречуваат откривањето на сопствените цели. Секој човек има моќ да го промени сопствениот живот и во тоа треба да му се помогне. Човекот треба во себе да го открие тоа што е хумано, своите потреби, цели и вредности. Поединецот во себе ги носи решенијата на сите проблеми во животот. Треба на учениците да им помогнеме да сфатат дека во нив самите постојат одговорите на многу прашања и дека тие се способни да дадат одговор на тие прашања. На тој начин се задоволува и чувството за самопотврдување. Со мотивот за самопотврдување е поврзан и мотивот за самодисциплина. Со помош на самодисциплината ученикот го поправа своето однесување и на тој начин се самореализира и станува зрела и морална личност. Можеме да кажеме дека на младите треба да се влијае на тој начин што со наша помош ќе ги откријат вистинските хумани вредности и да им дадеме можност за самореализација. Кај секој човек постои стремеж за свој идентитет, стремеж да се биде похуман,

покреативен, попродуктивен, да сака и да биде сакан, да биде среќен и задоволен од себе и од своето однесување. Преку воспитувањето ќе им се овозможи на децата да ги остварат своите можности или да се формираат како морални личности. Моралноста треба да се сфати како усовршување на нешто што човековиот организам го поседува со поддршка на одредени социјални фактори. Соработката меѓу домот и училиштето е клучна за задоволување на потребите кај учениците. Поради тоа се јавува потребата од заемно дејствување на родителите и наставниците, а и самите ученици во развивањето и воспитувањето на учениковата личност. Само на тој начин ќе создадеме основа за натамошно непречено развивање, воспитување и формирање на правилно однесување на учениците не само во училиштето, туку и во семејството и во средината во која живеат. Само на тој начин ќе се создаде продуктивна личност, свесна и одговорна личност со социјално позитивно однесување и личност која со разумни средства ги постигнува своите цели во животот. Ангажирањето на целата заедница - учениците, родителите, персоналот и пошироката заедница, во текот на целиот воспитно-образовен процес е од клучно значење за создавање и одржување една позитивна училишна клима.

ЛИТЕРАТУРА

1. Аристотел,(2003),”Никомахова етика”,Скопје:Издавачки центар Три.
2. Георгиевски,Т.,П.,(1999), “Социологија на образованието”, Скопје:Филозовски факултет, Институт за социологија.
3. М-р Давчева, М., (2010), „Мотивацијата и начинот на комуникација”, Психолошки феномени, Просветен работник, бр.972, стр.15.
4. Дивјакоски,Т.,(1995),”Културата и меѓучовечките односи во воспитно-образовните установи”, Скопје:Просветно дело,бр.5,36-42.
5. Друштво на педагозите на основните училишта на град Скопје “Современ педагог”,(2005), Однесување на учениците во основното училиште-истражување, Скопје: Просветно дело.
6. Ѓорѓевиќ, Ј.,(1989),”Училиштето и идејно-моралното воспитание на учениците”, Скопје:Просветно дело, бр.1,48-59.
7. Đorđević,J.,Potkonjak,N.,”Pedagogija”,(1990),Beograd.
8. Ивановска,Г., (2007), “Агресивното однесување кај децата од училишна возраст”,бр.114.
9. Костојчиновска,Г.,(2005), “Креирање на позитивна дисциплина во одделението”, Воспитно-образовни функции на предучилишното и на основното образование во современи услови.
10. Krneta LJ., Potkonjak N., Schmidt V., Simleska P.,(1969),”Pedagogija I”, Zagreb: Matica Hrvatska.
11. Милошева Л., (2005), “Образовен менаџмент - справување со насилството во училиштата“, Воспитно-образовни функции на предучилишното и на основното образование во современи услови.
12. „Намалување на насилството во училиштето - како да се сменат нештата” прирачник, програма на активности: Децата и насилството,(2101), Совет на Европа, стр.22.
13. М-р.Николовски,К.(2007), “Насилството меѓу учениците”, Битола: Национална установа - Универзитетска библиотека “Св.Климент Охридски”.
14. Пандиловска,С.,(2008), “Дисциплината како средство или цел”, Скопје: Вековиснина.

15. Пандиловска, С., (2007), Феноменот на дисциплината, Грижа за потребите на децата, Просветен работник, бр.948.
16. Панковска, В., (2004), “Недисциплината во класот-причина за поквалитетна настава”, Скопје: Просветно дело, Год.57, бр.3.
17. Петрова, Ѓ., Е., (2007), “Современото училиште и моралното воспитание”, Штип: Педагошки факултет.
18. Попова-Коскарова, Р., (2004), “Методика на воспитна работа”, Скопје: интерна скрипта на предавања за студенти од Педагошки факултет - Скопје.
19. Прчкова, Е., (2007), “Микропедагошките аспекти на конфликтните ситуации во училницата”, бр.117/118.
20. Темков, К., (2010), “Етика за VI одделение”, Скопје: Министерство за образование и наука на Република Македонија.
21. Темков, К., (2004), „Етика за гимназиско образование”, Скопје: Просветно дело.
22. “Училиштето сигурно и безбедно место” прирачник, (2008), Скопје: Женска Акција.
23. “Функцијата на училиштето во формирањето на моралните вредности кај учениците”, (2004), Скопје, Воспитни крстопати, бр.78/79, 31-32.
24. www.bruce.vsb.bc.ca/schoolcode.htm
25. www.duvalschools.org
26. www.jeffreyschool.org
27. www.npusc.k12.in.us
28. www.news.leiden.edu/news/behave-shows-little-effect.html
29. www.vbschools.com
30. www.unicef.org/tfymacedonia/MK_Studija_zn_nasilstvo.pdf

Прилог бр.1. Анкетен лист за ученици

Почитувани ученици!

Целта на оваа анкета е да се добијат сознанија за однесувањето на учениците во училиштето, колку се почитува кодексот на однесување во училиштето од страна на учениците. Вашето мислење и ставови се од големо значење и затоа ве молам најискрено да одговорите на поставените прашања. Анкетата е анонимна.

Ви благодарам за соработката!

На секое прашање заокружете еден од понудените одговори.

Пол: а) машко б) женско

Отделение: а) VIодд. б) VIIодд.

1. Дали во вашето училиште има определен кодекс на однесување (правила на однесување)?

а) да б) не в) незнам

2. Колку се чувствувате безбедно и пријатно во вашето училиште?

а) многу б) делумно в) воопшто не се чувствувам безбедно

3. Што мислиш за постоењето на правилата на однесување (кодекс на однесување за учениците)?

а) Сметам дека правилата за однесување во училиштето треба да се прифатат во целост;

б) Правилата треба делумно да се почитуваат;

в) Не треба да постојат правила на однесување во училиштето.

4. Според тебе, колку од наведените правила на однесување не се почитуваат во твоето училиште, во однос на наставата?

(Одбележете со знакот X за секое од правилата во соодветната колона.)

	Правила на однесување на учениците во однос на наставата	Се согласувам	Делумно се согласувам	Не се согласувам
4.1	Учениците треба навреме и редовно да доаѓаат на час			
4.2	Учениците треба да бидат подготвени на часовите			
4.3	Учениците треба да бидат активни на часовите			

4.4	Работата на часот се нарушува со задоцнето влегување на учениците			
4.5	Учениците ја нарушуваат работата на часот со разговори			
4.6	Учениците ја нарушуваат работата на часот со предизвикување конфликтни ситуации			

5. Според тебе, колку од наведените правила на однесување не се почитуваат во твоето училиште, во меѓусебниот однос со твоите соученици?

	Правила на однесување на учениците во меѓусебниот однос	Се согласувам	Делумно се согласувам	Не се согласувам
5.1	Учениците се сослушуваат меѓу себе			
5.2	Се почитува мислењето на другиот			
5.3	Учениците си помагаат кога се во неволја			
5.4	Постои другарство помеѓу учениците			
5.5	Меѓусебната соработка се темели врз заемно договарање			
5.6	Меѓусебната соработка се темели врз разменување на искуства			
5.7	Совесно и ефикасно учениците ги извршуваат дадените задачи			

6. Според тебе, колку од наведените правила на однесување не се почитуваат во твоето училиште, во односот кон училиштето и пошироката заедница?

	Правила на однесување на учениците во односот кон училиштето и пошироката заедница	Се согласувам	Делумно се согласувам	Не се согласувам
6.1	Учениците ги почитуваат вработените во училиштето			
6.2	Во училиштето се манифестира агресивност			
6.3	Во училиштето се манифестира нетолерантност			
6.4	Во училиштето се покажува негативно однесување			
6.5	Со стилот на облекување позитивно се делува на средината			
6.6	Се води грижа за хигиената во училишните простории и училиштето			
6.7	Се чува училишниот имот, средствата, инвентарот (клуши, врата...)			
6.8	Се даваат предлози училиштето да биде пријатно место за престој и работа			
6.9	Се даваат предлози училиштето да биде безбедно место за престој и работа			
6.10	Навремено и објективно се информираат родителите за однесувањето на учениците во училиштето и надвор од него			
6.11	Постои соработка и комуникација на родителите со училиштето			

7. Непочитувањето на правилата на однесување се забележува:

	Секогаш	Понекогаш	Никогаш
За време на часови			
За време на одмори			

8. Според тебе, колку од наведените ставови се причини за непочитување на правилата на однесување:

	Причини за непочитување на правилата на однесување	Се согласувам	Делумно се согласувам	Не се согласувам
8.1	Строги наставници			
8.2	Попустливи наставници			
8.3	Незаинтересирани наставници			
8.4	Необјективни наставници			
8.5	Строги родители			
8.6	Попустливи родители			
8.7	Незаинтересирани родители			
8.8	Непреземање на соодветни мерки од страна на училиштето(педагошко-психолошката служба)			

9. Според тебе, непочитувањето на правилата на однесување може да се надмине:

	Се согласувам	Делумно се согласувам	Не се согласувам
Преку искрени и отворени разговори со учениците			
Во соработка со стручни соработници (педагог/психолог)			
Во соработка со директор			
Преку казнени педагошки мерки			

10. Според тебе, колку сметаш дека постоењето на кодексот на однесување во вашето училиште е во функција на подобрување на однесувањето на учениците?

- а) целосно е во функција
- б) делумно е во функција
- в) воопшто не е во функција

Прилог бр.2. Анкетен лист за наставници

Почитувани колеги!

Целта на оваа анкета е да се добијат сознанија за однесувањето на учениците во училишното, колку се почитува кодексот на однесување во училишното од страна на учениците. Вашето мислење и ставови се од големо значење и затоа ве молам најискрено да одговорите на поставените прашања. Анкетата е анонимна.

Ви благодарам за соработката!

На секое прашање заокружете еден од понудените одговори.

Работен стаж: а) до 5 год. б) од 5-10 год. в) над 10 год.

1. Колку често се соочувате со кршење на кодексот на однесување од страна на учениците?

а) секогаш б) понекогаш в) никогаш

2. Колку сметате дека кодексот на однесување во вашето училиште соодветствува со општоприфатените етички норми?

а) целосно соодветствува
б) делумно соодветствува
в) воопшто не соодветствува

3. Според Вас, колку од наведените правила на однесување учениците не ги почитуваат во нивниот однос кон учењето?

(Одбележете со знакот X за секое од правилата во соодветната колона.)

	Правила на однесување на учениците во однос на наставата	Се согласувам	Делумно се согласувам	Не се согласувам
3.1	Учениците навреме и редовно доаѓаат на час			
3.2	Учениците треба да бидат подготвени на часовите			
3.3	Учениците треба да бидат активни на часовите			
3.4	Работата на часот се нарушува со задоцнето влегување на учениците			

3.5	Учениците ја нарушуваат работата на часот со разговори			
3.6	Учениците ја нарушуваат работата на часот со предизвикување конфликтни ситуации			

4. Според Вас, колку од наведените правила на однесување учениците не ги почитуваат во нивниот меѓусебен однос?

	Правила на однесување на учениците во меѓусебниот однос	Се согласувам	Делумно се согласувам	Не се согласувам
4.1	Учениците се сослушуваат меѓу себе			
4.2	Се почитува мислењето на другиот			
4.3	Учениците си помагаат кога се во неволја			
4.4	Постои другарство помеѓу учениците			
4.5	Меѓусебната соработка се темели врз заемно договарање			
4.6	Меѓусебната соработка се темели врз разменување на искуства			
4.7	Совесно и ефикасно учениците ги извршуваат дадените задачи			

5. Според Вас, колку од наведените правила на однесување учениците не ги почитуваат во нивниот однос кон училиштето и пошироката заедница?

	Правила на однесување на учениците во односот кон училиштето и пошироката заедница	Се согласувам	Делумно се согласувам	Не се согласувам
5.1	Учениците ги почитуваат вработените во училиштето			
5.2	Во училиштето се манифестира агресивност			
5.3	Во училиштето се манифестира нетолерантност			
5.4	Во училиштето се покажува негативно однесување			
5.5	Со стилот на облекување позитивно се делува на средината			
5.6	Се води грижа за хигиената во училишните простории и училиштето			
5.7	Се чува училишниот имот, средствата, инвентарот (клучи, врата...)			
5.8	Се даваат предлози училиштето да биде пријатно место за престој и работа			
5.9	Се даваат предлози училиштето да биде безбедно место за престој и работа			
5.10	Навремено и објективно се информираат родителите за однесувањето на учениците во училиштето и надвор од него			
5.11	Постои соработка и комуникација на родителите со училиштето			

6. Непочитувањето на правилата на однесување се забележува:

	Секогаш	Понекогаш	Никогаш
За време на часови			
За време на одмори			

7. Според Вас, кои се причините за непочитување на правилата на однесување од страна на учениците:

	Причини за непочитување на правилата на однесување	Се согласувам	Делумно се согласувам	Не се согласувам
7.1	Строги наставници			
7.2	Попустливи наставници			
7.3	Незаинтересирани наставници			
7.4	Необјективни наставници			
7.5	Строги родители			
7.6	Попустливи родители			
7.7	Незаинтересирани родители			
7.8	Непреземање на соодветни мерки од страна на училиштето (педагошко-психолошката служба)			

8. Според Вас, непочитувањето на правилата на однесување може да се надмине:

	Се согласувам	Делумно се согласувам	Не се согласувам
Преку искрени и отворени разговори со учениците			
Во соработка со стручни соработници (педагог/психолог)			
Во соработка со директор			
Преку казнени педагошки мерки			

9. Според Ваше мислење, колку сметате дека постоењето на кодексот на однесување во вашето училиште е во функција на подобрување на однесувањето на учениците?

- а) целосно е во функција
- б) делумно е во функција
- в) воопшто не е во функција

10. Што Вие како наставници би превземале за подобрување на однесувањето на учениците и почитувањето на кодексот на однесување?